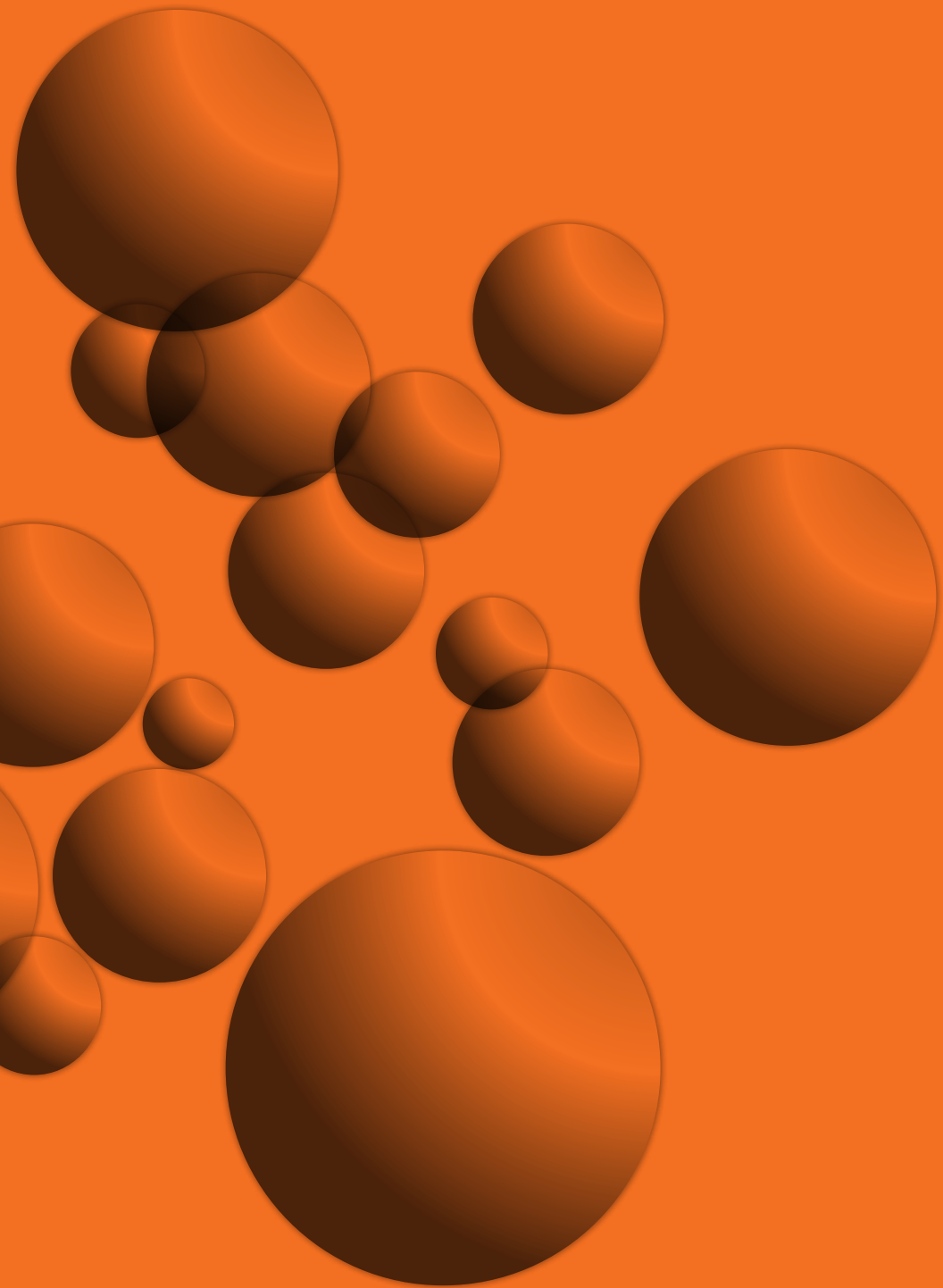
Corona-crisis i cultura:

Propostes de Creadors Valencians

Corona-
cultura

Coron
crisis
cultur

Índex

9 Presentació_Mª Vicenta Mestre

12 Coronacrisis i cultura_Antonio Ariño

20 Disseny socialment conscient, una mirada a la història i algunes reflexions_Raquel Pelta

38 Representar una crisi_Xavi Calvo

41 Exposició

54 Jorge Lawerta / Marina Garcés

56 Lina Vila / Laura Casielles

58 Nueve / José Enrique de Ayala

60 Xavier Monsalvatje / Judith Butler

62 Democràcia / Slavoj Žižek

64 María Herreros / Michael J. Sandel

66 Laura Pérez / Joan Romero

68 Juárez Casanova / Seyla Benhabib

70 Ibán Ramón / José Ignacio Torreblanca

72 Sandra Figuerola / María Novo

74 Cento Yuste / Alberto Sanz Cobeña

76 Malota / Alicia Puleo

78 Boke Bazán / Jorge Riechmann

80 Mariscal / Jane Goodall

82 Patricia Bolinches / Adam Tooze

84 Paco Roca / Byung-Chul Han

86 Alejandro Benavent / Ethan Zuckerman

88 Cachete Jack / Celia Blanco
90 Carla Fuentes / John Gray
92 Milimbo / María Emilia Casas Baamonde
94 Menta / Yuval Nohah Harari
96 Clara Iris / Marta Peirano
98 Dídac Ballester / Juan Luis Arsuaga
100 Elías Taño / Naomi Klein
102 Virginia Lorente / Richard Florida
104 Sebastián Alós / Paul B. Preciado
106 Coté Escrivá / Santiago Alba Rico
108 Dani Nebot / Richard Sennett
110 MacDiego / Laura Morán
112 Paula Sanz / Valerie Steele
114 Yinsen / María Ángeles Durán
116 Marisa Piñana / Mónica G. Prieto
118 Lalalimola (Sandra Navarro) / Maite Larrauri
120 María Rodilla / Adela Cortina
122 Pepe Gimeno / Carolin Emcke
124 Joan Quirós / Eudald Carbonell
126 Locandia / Fernando Broncano
128 Paco Giménez / Edgar Morin
130 Fase Studio / Daniel Innerarity
132 Omega Tbs / Francisca Sauquillo
134 Dani Sanchis / Hartmut Rosa
136 María Gómez-Senent / Estrella Galán
138 Raúl Ferrís / Esteban Hernández
140 Ana Penyas / Yayo Herrero
142 Borja Bonaque / Noam Chomsky
144 Carlos Sánchez y Andrea Redondo / Yanis Varoufakis
146 Ana Criado / Mariana Mazzucato
148 Diego Mir / Juan Moscoso del Prado
150 Nuria Riaza / Franco “Bifo” Berardi
152 Escif / Ai Weiwei

Corona-
crisis i
cultura:
Propostes
de Creadors
Valencians

Presentació

Mª Vicenta Mestre

[Rectora de la Universitat de València]

Ha passat mig any des que l'expansió global del SARS-CoV-2 començà a mostrar la seua cara més cruenta, provocant una decisió política sense precedents en països de qualsevol racó del món: el tancament complet de totes les activitats no essencials i la prohibició d'eixir de casa menys per satisfer les necessitats bàsiques. El confinament, que a Espanya va durar més de seixanta dies i que alguns Estats a penes estan començant a deixar enrere, ha dut amb ell terribles conseqüències en l'àmbit econòmic i laboral, que se sumen a les tràgiques xifres de persones mortes i malaltes. Totes les dimensions de l'existència humana, des de la biològica fins a les artístiques, culturals i morals, s'han vist profundament afectades per aquesta situació excepcional i, lamentablement, seguiran patint-la durant un temps impossible de predir.

Al llarg dels darrers mesos, expertes i experts en camps tan diversos com ara la història, la sociologia, la salut, la filosofia, la literatura, l'economia, la ciència o el periodisme, entre d'altres, han compartit les seues reflexions i han expressat les seues inquietuds al voltant de la pandèmia del Covid-19 a través d'articles i entrevistes apareguts en diferents mitjans, tot generant un intens debat públic sobre els efectes presents i els possibles escenaris futurs als quals ens aboca aquesta gran crisi multidimensional.

Des del Centre Cultural La Nau de la Universitat de València, assumint el nostre compromís cívic i la nostra responsabilitat com a institució difusora de cultura en el si de la societat, reaccionarem immediatament adaptant la programació habitual a les circumstàncies extraordinàries. El resultat és una sèrie de projectes artístics, de debat i de reflexió que hem posat en funcionament amb l'objectiu de contribuir a analitzar i entendre millor aquesta situació tan complexa i incerta, en la qual la greu crisi sanitària ha fet aflorar o ha aguditzat altres pandèmies no menys importants: la dràstica pèrdua de llocs de treball, el racisme, les

badomies i la desinformació, les desigualtats socioeconòmiques i les seues conseqüències directes sobre les condicions de confinament i, també, en el dret educatiu de les xiquetes i dels xiquets...

Entre les múltiples iniciatives desenvolupades amb aquesta finalitat, presentem ara l'exposició *Coronacrisis i cultura: propostes de creadors valencians*, que constitueix un nou exemple del compromís de la Universitat amb el món del disseny i la il·lustració, un sector especialment afectat per la pandèmia. Amb aquesta mostra, el Centre Cultural La Nau s'erigeix en una mena de mitjancer que cerca fer més accessibles les intervencions i aportacions dels experts, apropant-les al gran públic a través de l'art. Per a la qual cosa, hem convidat 50 creadores i creadors de l'àmbit valencià a treballar sobre propostes artístiques inspirades en els textos de 50 autors nacionals i internacionals que aborden la crisi del Covid-19 des de diferents perspectives.

Des de la Universitat de València expressem el més sincer agraïment als 50 creadors i creadores que no només han aportat les seues obres a aquest projecte, sinó que s'hi han compromès absolutament durant tot el procés creatiu, convidant-nos a fer-ne part. De la mateixa manera, volem agrair l'enorme generositat de tots i de cadascun dels mitjans de comunicació que ens han deixat utilitzar els textos a partir dels quals dissenyadors i il·lustradors han desenvolupat els seus treballs. De no haver estat així, hagués estat del tot impossible fer realitat un projecte expositiu com *Coronacrisis i cultura*, que posa el disseny i la il·lustració al servei de la reflexió crítica, i que busca respostes globals front als desafiaments presents i futurs que planteja una pandèmia que a tots ens afecta, fent-nos ser conscients de que formem part d'una sola humanitat.

Corona-crisis i cultura

—

Antonio Ariño

[Sociòleg]

El que no ens podíem ni imaginar ha succeït a l'hivern del 2019 i a la primavera del 2020: l'expansió global d'un virus, el Sars-CoV-2, que produeix la COVID-19 i al qual la majoria dels països han respost tancant fronteres i confinant les seues poblacions per tal d'evitar el col·lapse dels sistemes sanitaris.

Aquest Gran Confinament ha generat un altre fenomen difícilment imaginable: la paralització global políticament instituïda d'una gran part de l'activitat econòmica amb una devastació insòlita, extensa i profunda de l'ocupació. Quelcom com detenir l'activitat productiva del planeta de forma escalonada.

La combinació d'ambdues pandèmies –la del virus i la de la desocupació– es pot considerar com un fenomen històric sense precedents. Algú podria objectar que des de que els éssers humans entraren en contacte amb animals "salvatges" —és a dir, des de sempre— s'han produït i acoblat aquest tipus de calamitats. Sí, és cert, però amb la mateixa velocitat i intensitat, i a la mateixa escala? No era açò justament la part nova de la globalització? La velocitat, la intensitat i l'escala?

Aquest fenomen sense precedents —l'expansió fulgurant del qual s'assenta sobre la mobilitat generalitzada dels *humans*— ens situa front a una incertesa radical. Sabem que està afectant i que afectarà totes les dimensions dels sistemes socials i de l'existència personal. Però, com i amb quin abast? Durant quant de temps? Aquestes preguntes, a hores d'ara, no tenen respostes concretes, que permeten organitzar bé les solucions. El que encara desconeguem –no només sobre el impacte del virus, sobre el funcionament de les vacunes i tractaments, sinó també sobre la reorganització de sistemes econòmics i la reinvenció de la vida social– és molt més extens i més rellevant que el que ja en sabem.

En això mateix consisteix la incertesa *radical*: en aqueixa consciència del no saber que, tanmateix, sabem que ens afecta; però també del

saber que es troba atrapat en vendavals de por quan no en marors d'interessos bastards. Sí, estem enredats i atordits en límits mentals i en límits socials i polítics, que ens obliguen a la improvisació i a l'aprenentatge per assaig i per errada.

Fins ara, les polítiques públiques front a una epidèmia han perseguit tres objectius graduals: control, eliminació i eradicació. En la pandèmia present, ens trobem en una fase de temptativa de control, perquè hom intenta que la incidència i la prevalència, com a conseqüència de les mesures adoptades, abasten xifres acceptables. Bé, però quines són les xifres acceptables? Disposem d'una resposta científica?

Es dóna la segona circumstància —l'eliminació— quan en un àrea geogràfica, durant un cert temps, el nombre de nous casos és igual a 0. Hi ha algun país que es trobe en aquesta circumstància? Tal vegada la Xina? Ens hem de refiar de les seues celebracions a toc de corneta? Quina extensió ha de tenir l'àrea geogràfica considerada i durant quant de temps cal que es mantinga aqueix guarisme per a tenir la certitud de l'eliminació? La poliomielitis encara no ha estat eliminada; el 2019, la xifra de casos arreu del món va superar les 500 persones.

Per a poder parlar d'eradicació, caldrà que la incidència al món siga igual a 0. L'OMS només ha declarat com eradicades la verola i la pesta bovina. Amb les grips anem "trampejant" tots els anys, entre vacunes, farmacopea domèstica, urgències hospitalàries i alguns milers de morts. Pel que fa a la COVID-19, sembla que ens acompanyarà durant algun temps. Les torrencials notícies sobre els progressos de les vacunes fan pensar que l'eixida del túnel està ja al cap del pròxim revolt, a la tardor, però eixe no és el cas.

En aquest moment, malgrat que mai en la història de la humanitat no hi havia hagut tants científics, en tants laboratoris, col·laborant i competint per tal de descobrir antivirals i vacunes, queda encara un

bon tros per al control, i no cal ni dir-ho, per a poder parlar d'eliminació i d'eradicació. Per altra banda, com el Sars-CoV-2 és un virus silent, invisible, que no dóna senyals de la seua presència fins passats uns dies, existeixen dificultats greus en la seua detecció abans d'haver produït un extens contagi. I, a tot això, caldria afegir la proliferació dels casos asimptomàtics.

Aquest panorama d'incertesa radical no només exigeix un suport decidit a la ciència per tal d'aclarir totes les incògnites, sinó que demana donar una major importància a la política i, sobretot, reclama un millor lideratge polític. Les preguntes que hem plantejat —quantes morts són acceptables? en quines àrees geogràfiques i durant quant de temps? quina quantitat de despesa cal destinar a la salut pública i als serveis essencials? com generar una logística adequada per a fer front als possibles rebrots? quines institucions caldria crear per a la gent gran que no pot valer-se? com reorganitzar l'educació i moltes activitats productives? etc.— poden comptar amb un assessorament científic i amb assajos de models procurats per experts, però són preguntes radicalment polítiques, la singularitat de les quals només pot pretendre eliminar una visió mítica de la ciència.

D'altra banda, la política ha entrat en una nova era. Dos trets la fan especialment complexa, a més d'espessa, relliscosa i antipàtica.

En primer lloc, la lamentable força dels populismes d'un extrem a l'altre del planeta, amb les seues polaritzacions agressives i maniqueismes insensats, amb la industrialització i canonització de la mentida. D'una part a l'altra del món, estem governats per la pitjor generació de polítics de la història de la democràcia, que —lamentablement— basen el seu poder en processos electorals sense que ningú no puga ignorar que tracten, sense cap vergonya, de destruir elements essencials de la democràcia.

En segon lloc, i és molt important tenir-ne consciència, perquè les qüestions a resoldre no es presenten ni s'expressen en forma de dilemes (llibertat *versus* igualtat, competència *versus* solidaritat, liberalisme *versus* socialisme) com antany, sinó de trilemes o tetralemes; i això és així no tant per la naturalesa de les dues pandèmies esmentades sinó per la seua confluència amb d'altres crisis, principalment l'ecològica, i la derivada de la capacitat de vigilància i control sobre les poblacions que procuren les tecnologies digitals.

Un trilema que ha aparegut davant la urgència d'evitar el col·lapse dels sistemes sanitaris consisteix en la conjugació de les dificultats d'equilibrar els requeriments de la salut, l'activitat econòmica i la democràcia. La declaració de l'estat d'alarma, la suspensió de la mobilitat i de les activitats econòmiques en són un bon exemple. Immunitat de ramat, creixement econòmic o polítiques de confinament amb els costos que això suposa? Les posicions adoptades han estat diverses i els resultats, no tan diferents, tampoc es poden avaluar en termes merament estadístics, sinó polítics i morals.

Un altre trilema es produeix quan introduïm la crisi ecològica i l'emergència climàtica. Com provarem d'eixir d'aquest pou tan fondo que hem cavat en l'ocupació i en la vulnerabilitat dels ja més vulnerables? L'ocupació verda podrà garantir una qualitat de vida raonable per a la immensa majoria? I les pensions? Com es consensuarà què és una qualitat de vida raonable? La proporcionarà el salari mínim universal?

Finalment, voldria assenyalar un tetralema, que es deriva de la interacció competitiva dels valors de llibertat, control, confiança i seguretat. La introducció de dispositius digitals de detecció massiva, els debats al voltant dels passaports d'immunitat, etc., mostren la inevitabilitat de la interacció d'aquestes cruïlles.

Ens trobem, doncs, en el terreny incert de les decisions polítiques i les solucions institucionals, que haurien de basar-se en alguna ètica política pública. Sens dubte, és imprescindible apel·lar a la responsabilitat individual (guardar la distància física interpersonal constitueix un compromís social), però sabem que, en qualsevol societat, la naturalesa humana genera un percentatge "x" de gorrers i un grau "y" de corrupció i que l'imperatiu biològic bàsic de gorristes, corruptes, estúpids, perversos, etc., no és cap altre que la supervivència individual. No hem anat molt més lluny. El *plus ultra* moral no s'ha produït encara en l'espècie. Però podem donar suport a ètiques polítiques i crear institucions basades en elles que minimitzen aquestes forces destructores del vincle social i els seus efectes indesitjables. D'un llibre que vaig llegir fa uns quants anys recorde dos punts essencials: qualsevol política ha de basar-se en un càlcul del sofriment i en un càlcul del sentit (Peter L. Berger, *Pirámides de sacrificios:* ética *política y cambio social*, 1979, Sal Terrae).

Amb les actituds, l'exemple, l'espectacle i les bases ètiques de determinades elits, no podem anar molt lluny. Instal·lades en processos de secessió social des de fa varies dècades, només es preocupen per salvar la "seua" economia, els seus dividends, les "seues" accions. Aquells que vociferen i criden, aquells que repeteixen pesadament els mateixos missatges, dia rere dia, són tan "ignorants" com els demés i cooperen menys que ningú a infantar un futur de esperança. Tampoc no podem quedar-nos en els aplaudiments a aquells que no han pogut estar-se "confinats" perquè treballen en sectors estratègics de la sanitat o de l'alimentació. Por cert, en què han quedat aquells fervorosos aplaudiments? El silenci ominós davant la precarietat dels seus treballs i dels seus salaris manifesta la inanitat dels rituals a les 8 del vespre.

Aquells missatges proclamats per altaveus i anuncis —"açò ho superarem junts", "se'ns sortirem d'aquesta"— i d'altres bajanades per l'estil, han perdut tota credibilitat a la vista del que s'ha fet en termes generals, en la "malament" denominada "nova normalitat". Ha primat l'"escapisme irresponsable", "el replegament localista i nacionalista", quan més calia, i cal, la consciència d'interdependència global. Ha fallat alguna cosa que, a una societat de modernitat avançada, se li suposava: la capacitat logística, la resposta ràpida i la solidaritat. Atès com som capaços de crear mercats de futurs, vendre i comprar collites a llarg termini, colonitzar l'esdevenidor i endeutar les generacions que vindran, no ho som per tal d'atendre les presses del present i dels més vulnerables.

En un article molt interessant, Jim Bilder afirma que, en aquest temps, les institucions haurien de facilitar que aquells que estiguen preparats per a innovar en el món, puguen "mirar cap endavant sense demanar permís" i que si en els últims anys hi ha hagut un moment per a "pensar sense lligams", per a ser creatius, és ben bé aquest. La proposta *Coronacrisis i Cultura* del Vicerectorat de Cultura i Esport de la Universitat de València s'ha pres molt seriosament aquestos consells. Per tot això, hem reunit veus i hem obert els braços a la imaginació d'aquells que, "sense demanar permís" i "sense lligams", volen pensar i esbossar aqueix futur col·lectivament.

Però també volem donar suport i retre homenatge a aquells altres que, durant aquest temps tan advers, malgrat no tenir EPI ni carassetes adequades; tot i no poder atenir-se a la regla de la distància interpersonal de seguretat, agafaven de la mà a les persones que morien soles i donaven exemples fenomenals de professionalitat.

Els vols i cabrioles de la nostra imaginació per a crear un món més just, més segur, més ecològic, més equitatiu, només poden tenir èxit si es

basen en aquesta ètica de l'atenció i de la cura que tantes persones han practicat i practiquen encara diàriament. En el llibre que hem citat adés, Peter Berger afirmava que "una política lliure de valors és un absurd". Si hem de fer sonar cassoles i xiulets, fem-ho contra els profetes de l'absurd; i per als creadors de nous mons millors i per aquells que garanteixen la vida en el present, reservem la vaga si fos precís. Ara, dialoguem amb aquells que estan dispostos a caminar resolvent problemes, en lloc de crear-ne.

Disseny soc
conscient, u
a la història
reflexions

—

Raquel Pelta

[Investigadora i historiadora del disseny]

cialment una mirada i algunes

Des dels començaments del segle XXI, som testimonis de la importància que està adquirint el disseny socialment responsable, fins a l'extrem que s'ha convertit en un tema de moda, amb el que això suposa de banalització però, també, de presa de consciència sobre la rellevància del disseny, tant per part dels mateixos dissenyadors com, en alguns països, per les institucions públiques.

Açò es deu, sens dubte, al moment històric tan complex i difícil en què ens trobem. Patim una crisi climàtica de gran magnitud. Així ho han destacat 11.258 científics de 153 països, signant el text "World Scientists' Warning of a Climate Emergency" (publicat en la revista *BioScience*), en què alertaven de la gravetat de la situació: degut a la crisi climàtica, al llarg del segle XXI, el món sencer s'enfrontarà a un "sofriment inimaginable" (Ripple *et al.*, 2020: 8).

Les desigualtats arreu del planeta també han augmentat, com assenyalava el World Inequality Lab en el seu *Informe sobre la desigualtat global 2018*.

I què podríem dir dels extremismes, de la crisi migratòria mundial i de les guerres?

A tot açò cal sumar, des de l'inici del 2020, el impacte que la pandèmia de coronavirus està tenint en pràcticament tots els aspectes de la vida humana. En paraules de Nacions Unides (2020: §1-3):

> Ens enfrontem a una crisi de salut mundial com cap altra durant els 75 anys d'història de les Nacions Unides, que està matant persones, propagant el sofriment humà i canviant la vida de la gent. Però açò és molt més que una crisi de salut. És una crisi humana, econòmica i social. La malaltia del coronavirus (COVID-19), que ha estat caracteritzada com a pandèmia per l'Organització Mundial de la Salut (OMS), està atacant les societats en el seu nucli.
>
> [...] El brot de COVID-19 afecta tots els segments de la població i és particularment perjudicial per als membres d'aquells grups socials en situacions més vulnerables, continua afectant les poblacions, incloses les persones que viuen en situacions de pobresa, la gent gran, les persones amb discapacitat, els joves i els pobles indígenes. Les primeres evidències indiquen que les persones pobres estan patint de manera desproporcionada els impactes econòmics i sanitaris del virus.

Davant un panorama que exigeix grans esforços col·lectius per tal de fer front a les crisis actuals i a aquelles que vindran, els dissenyadors estan explorant el potencial i l'impacte del disseny en les causes polítiques, en la resolució de problemes socials o en la via de la creació de comunicacions, productes i serveis més sostenibles.

1_
Una mirada (molt breu) a la Història

Els temes socials estan d'actualitat entre els dissenyadors, però cal recordar que la fe en les possibilitats del disseny com a eina de transformació i millora social enfonsa les seues arrels en la Revolució industrial i en el moviment de reforma que es produí com a reacció als efectes (en especial morals) de la mecanització aplicada a la producció.

Un dels aspectes que més preocuparen a artistes, arquitectes i el que avui dia anomenem dissenyadors, fou la millora de les condicions de vida de les classes treballadores. Aqueixa preocupació va tenir diferents manifestacions: des de publicacions clarament polítiques d'autors avui fonamentals per a la història del disseny com, per exemple, John Ruskin i William Morris, fins al disseny de materials impresos bells i de qualitat, objectes de consum assequibles i espais construïts que permeteren una vida més confortable.

La intenció era transformar l'entorn quotidià, embellint-lo. Els arquitectes, artistes i dissenyadors pensaven que, amb la seua acció contribuirien al naixement d'un nou individu, més preocupat pel disseny del món i menys preocupat per envoltar-se de productes ostentosos que indicaven estatus però que contribuïen a l'explotació de les persones. Aqueix individu seria més reflexiu, tant sobre si mateix com sobre el seu context.

Però, si en el segle XIX les idees socials començaven a sorgir, els inicis del segle XX suposaren una oportunitat per a intentar dur-les a la

realitat, especialment després de la Primera Guerra Mundial, perquè el final de la contesa significava per a molts l'oportunitat de començar de nou i de construir un món millor. Així ho creien els constructivistes russos, els neoplasticistes i els professors i alumnes de la Bauhaus, per exemple; aspiraven a expressar l'experiència de la vida moderna amb els valors de la igualtat social, la llibertat i la fraternitat, amb la ciència i la tècnica com aliades.

No obstant això, després del crac del 1929, amb l'ascens del nazisme i del feixisme a Itàlia, la dictadura de Stalin a Rússia, entre altres esdeveniments, els artistes, arquitectes i dissenyadors entraren en una etapa de desencant mentre veien com es produïa la intensificació de les relacions entre disseny i mercat, que arribarien al seu punt àlgid a partir del 1945, amb la fi de la Segona Guerra Mundial.

Després del conflicte bèl·lic, els governs europeus impulsaren diferents models d'Estat de Benestar. Es produí una expansió del consum i de la cultura de masses. Aqueix nou escenari donà lloc a noves situacions, tant per a la societat com per al disseny i implicà un creixent abandonament dels ideals utòpics —difícils de mantenir després de les experiències dels camps de concentració nazis i de les bombes d'Hiroshima i Nagasaki—, en nom de l'especialització i de la professionalització requerides per les necessitats de reconstrucció dels països europeus i del Japó, així com per l'expansió d'un mercat de masses.

Malgrat aquest context, a la República Federal Alemanya va néixer l'Escola d'Ulm (1953–1968), el principis de la qual enllaçaven amb el pensament visionari i social de la dècada de 1920. Fundada per Inge Scholl i Otl Aicher, l'Escola volia ser un centre de "democràcia vertadera" que contribuís a eradicar el nacionalisme i el militarisme alemany, i a proporcionar als joves ideals culturals i directrius morals. Els seus

fundadors desitjaven desenvolupar una educació humanista basada en "la pràctica, l'honestedat i la veritat" (Aicher en Betts, 2007: 140).

Però, encara que podríem dir que Ulm va mantenir la flama de la utopia, caldrà esperar fins a la fi dels anys seixanta i inici dels setanta del segle xx, per tal de veure renéixer el compromís social dels dissenyadors i les seues intencions de canvi social, tot coincidint amb un panorama social que estava patint dràstiques transformacions.

En un entorn de crisi de valors, en què des dels sectors intel·lectuals s'acusà al disseny de servir al capitalisme, s'alçaren veus crítiques com la del dissenyador britànic Ken Garland, que al gener del 1964 publicà el tulo de «First Things First Manifesto 2000». n la revista Adbusters e impulsndo. onalizado. así de sus dee"First Things First Manifesto" en el també diari britànic *The Guardian*. Per a Garland i els vint-i-un signants que l'acompanyaren en el llançament d'aquest manifest, en una societat d'hiperconsum i sobreabundància, el disseny corria el perill d'oblidar la seua responsabilitat en la consecució d'un món millor. Davant això, l'autor i els seus companys, proposaven un canvi en les prioritats dels dissenyadors a "favor d'unes formes de comunicació més útils i perdurables" (Garland en Pelta, 2012: §9) que les publicitàries.

També el 1964, Victor Papanek es mostrà profundament crític amb el rumb que havia encetat el disseny des de la Segona Guerra Mundial. En una conferència impartida a la Rhode Island School of Design, va fer una crida als dissenyadors per a que es preocuparen de les necessitats autèntiques i no dels falsos desitjos de la població. Poc de temps després, el 1971, publicà *Disseny per al món real*[1], un llibre que despertà el interès d'aquells dissenyadors professionals i estudiants que

Nota 1_
Disseny per al món real va veure la llum per primera vegada el 1970, en suec, amb el títol de *Miljön och miljoerna. Design som tjänst eller förtjänts?* (El medi i els milions. Disseny com a servei o benefici?). Des d'aleshores es considera un llibre essencial en qualsevol bibliografia sobre disseny. El 1971 es publicà la versió en anglès.

buscaven una alternativa a un disseny quasi exclusivament centrat en la cultura del consum. En ell, Papanek proposava, entre altres coses, dissenyar per als països en vies de desenvolupament i per a les persones amb discapacitat, compartir els dissenys, tot donant l'esquena al sistema de patents, crear tecnologia amb mitjans i materials elementals, dissenyar pensant en l'impacte mediambiental del que es dissenyava i implicar als usuaris en el procés de disseny.

Mentrestant, els dissenyadors es manifestaren contra la guerra del Vietnam i donaren suport a la mobilització estudiantil i obrera de Maig del 68, entre altres causes, per a les quals realitzaren una notable producció gràfica.

Al llarg dels anys setanta, tot i que de manera minoritària, l'interès pel paper social del disseny persistí, com ho demostra l'organització per part del Royal College of Art de Londres del simposi "Design for Need" (1976). L'esdeveniment serví com a medi per a expressar les inquietuds d'aquells que buscaven la manera de respondre a les necessitats de la major part de la població mundial i no només aquelles dels consumidors dels països rics.

"Design for Need" fou el producte d'un increment en la consciència general sobre el creixement dels residus, la contaminació i, en definitiva, la destrucció del medi ambient, la finitud dels recursos minerals i els problemes endèmics dels països més pobres però, també, de la situació de la gent gran i dels discapacitats. Tanmateix, aquesta via de compromís social quedà truncada quan en la dècada de 1980 s'entrà en una etapa economicista, molt centrada en la idea de "valor afegit" i de millora de la competitivitat empresarial.

Pel que fa als dissenyadors, una part molt important es trobà còmoda amb aquesta perspectiva que els proporcionava una imatge mediàtica,

en una etapa en què el món dels negocis estava canviant com un reflex de les transformacions en la política i l'economia que es produïen a escala global. Recordem que des de l'inici dels anys vuitanta, el neoliberalisme ha estat la ideologia dominant en matèria econòmica a Occident, el que ha suposat la reducció de la protecció social, la precarització del treball, les privatitzacions i, en definitiva, la desestructuració de l'Estat de Benestar propi a les economies capitalistes industrialitzades des de la fi de la Segona Guerra Mundial.

No obstant això, no tot fou falta de compromís. Per bé que pocs, a començaments del període, alguns dissenyadors, crítics i historiadors del disseny manifestaren la seua disconformitat amb la situació. Així pot seguir-se, per exemple, de les paraules de Rebecca Eliahoo, quan, en un article publicat en la revista *Creative Review*, es preguntava si els dissenyadors havien d'estar disposats a "ser agents d'un procés de producció que fabrica productes que queden obsolets abans d'hora" (Eliahoo, 1984: 44).

El 1987, també, John Thackara publicà el llibre *Design after Modernism*, en què comentava que els dissenyadors havien estat implicats en bona part de les conseqüències negatives de la vida moderna, entre altres: l'automatització de la producció que havia donat lloc a la desocupació i a l'enfonsament de l'economia manufacturera; la formació d'un sistema d'innovació perpetu, capaç de generar una superabundància de productes i la corresponent insatisfacció de l'usuari, però incapaç de satisfer les necessitats més bàsiques dels éssers humans dels països no industrialitzats.

Tanmateix, poc després, es produïren alguns canvis en les actituds dels professionals, entre altres raons perquè, des del 1990, la recessió econòmica mundial es va fer sentir amb tota la seua força en un disseny

que havia estat, i encara ho estava, massa preocupat per la tecnologia o per qüestions de caràcter estètic.

Al llarg de la dècada, a poc a poc, els dissenyadors prenen consciència que el disseny no era una eina neutral sinó una activitat de planificació els objectius de la qual venien dictats per imperatius comercials i polítics, i els seus interessos socials s'anaren ampliant per tal d'incloure nous temes i causes com ara la lluita contra el racisme, la conscienciació sobre l'abast del SIDA, la globalització econòmica i els seus impactes negatius, l'excés de consum o el medi ambient, entre molts altres. La dècada es tancà el 1998 amb la publicació d'"Un manifest incomplet per al creixement" de Bruce Mau, i el 1999 amb el llançament del "First Things First Manifesto 2000" (FTF 2000), que reprenia el de Ken Garland del 1964 i reunia les firmes d'una nova generació.

El segle XXI començà amb un succés que sacsejà el món: l'atemptat terrorista de l'11 de setembre del 2001, a Nova York. El fet provocà una immediata mobilització entre els dissenyadors nord-americans que, pràcticament, col·lapsaren l'American Institute of Graphic Arts (AIGA) amb les seues imatges. Però, a més a més, l'11-S i les seues conseqüències suscitaren una intensa discussió sobre la contribució dels dissenyadors a la societat civil, el seu paper en el discurs social, el seu lloc com a creadors de símbols i la necessitat de dilucidar què és el que realment és el "bon" disseny.

Al febrer del 2003, l'esclat de la guerra d'Iraq donà lloc a una nova mobilització dels dissenyadors a nivell internacional, sense parangó, al menys des dels temps de la guerra del Vietnam. El resultat foren centenars de cartells que circularen a través d'Internet (es crearen les primeres plataformes des de les quals era possible descarregar material gràfic per a les nombroses i multitudinàries manifestacions que

tingueren lloc arreu del món) i moltes altres imatges que arribaren al públic en diversos suports.

Després hi ha hagut altres causes en què han estat presents la protesta o la solidaritat: la crítica a George Bush, ex president dels EUA, la denúncia de la situació dels presos de Guantánamo, el suport a Obama en la seua carrera a la presidència dels Estats Units, a més de les relacionades amb la causa Palestina, els problemes socials plantejats per la crisi del 2008, amb la mobilització a Espanya del 15-M (2010) i en suport del moviment Occupy i, el 2015, de les candidatures a l'alcaldia de Manuela Carmena a Madrid i d'Ada Colau a Barcelona. Tot açò ha dut als dissenyadors a prendre posicions i mostrar un major compromís amb la realitat social que, en ocasions, ha desembocat en l'activisme i, també, en una manera més àmplia d'entendre'l.

Els nous activistes del disseny pensen que és molt possible que el paper del dissenyador no siga només el de crear productes sinó, també, el de plantejar escenaris per a la vida quotidiana així com noves idees de benestar. Des d'aquesta perspectiva, dissenyar és contribuir a donar visibilitat a aquestes idees impulsant un procés de disseny social en què els dissenyadors, amb les eines pròpies a la seua disciplina, poden actuar com a facilitadors.

Aquestes idees estan nodrint una part encara menuda però significativa de la comunitat del disseny que maneja termes com els de disseny sostenible, disseny de transició, disseny de transformació, disseny inclusiu, disseny social, disseny per a la innovació social, disseny per al impacte social o disseny per al canvi social. Són professionals que defensen la necessitat d'anar més enllà de la limitada definició del disseny com una activitat professional centrada en el mercat però, també, més enllà del treball que molts professionals ja realitzen per a organit-

zacions sense ànim de lucre, el sector cultural o causes benèfiques en general. Aqueix augment en l'interès pel paper social del disseny ha coincidit, a més, amb els canvis que està patint la disciplina en el context d'una societat informacional. El seu radi d'acció s'està expandint i ha començat a ser utilitzat a l'ensenyament, la sanitat i els negocis, com una eina vàlida per a fomentar la creativitat, el pensament lateral, la seguretat i la confiança en un mateix, entre altres aspectes.

La situació reflecteix el que Jorge Frascara ja apuntava el 2002: "La disciplina del disseny s'ha desenvolupat en els últims anys des d'una concentració exclusiva en el disseny d'objectes, ambients i comunicacions cap a una expansió del camp que inclou el disseny de processos, serveis, estructures i sistemes, i la creació i promoció d'idees i principis; en suma, una sèrie d'activitats que podrien definir-se com el disseny dels contextos dins dels quals el disseny tradicional opera. Aquestos contextos impliquen la consideració crítica d'assumptes socials, culturals, econòmics, tècnics i mediambientals, i el delimitar el nou terreny per al disseny i la producció" (Frascara, 2002: xiv).

Així doncs, en aqueix entorn de canvis, hi ha un creixent nombre de dissenyadors cada vegada més conscients de l'impacte social del disseny i més atents a les necessitats de les persones que als seus desitjos de consum. Potser per això, i malgrat que encara no és una posició majoritària, en aquestos moments es parle, cada vegada més a sovint, de la necessitat de practicar un disseny amb una major consciència social i, com alguns investigadors i docents han apuntat (Thackara, Manzini, entre d'altres), de la necessitat de canviar la manera en què dissenyem, encara avui dia, molt dirigida a la creació de productes que recolzen uns estils de vida que demostren ser cada vegada més insostenibles.

2_
Dissenyar per a transformar i millorar la societat

Vivim uns temps complexes (i per això mateix, interessants). Ens enfrontem a reptes de gran escala: els desafiaments del canvi climàtic, les migracions massives, l'envelliment de la població, les diferències econòmiques que augmenten les desigualtats socials, les causes i conseqüències globals dels conflictes bèl·lics "locals", els canvis en les polítiques socials de les institucions, els efectes de la pandèmia del coronavirus, etc.

Les transformacions que està patint el món en què vivim demanen dissenyadors capaços de fer les coses de maneres noves i diferents; dissenyadors capaços de diversificar-se, sense perdre credibilitat, i de treballar en equips multidisciplinaris.

Parlar d'un disseny socialment responsable suposa considerar què entenem avui per disseny; significa pensar en la capacitat dels dissenyadors per a contribuir a la transformació i millora de la societat i reflexionar sobre què es vol i què es pot canviar o, dit d'una altra manera, sobre quins són els límits del disseny quan entra en l'àmbit del "social"[2].

Nota 2_
En aquesta línia, com succeeix en el treball social, les actuacions d'aquells que actuen en el camp del "social" s'encaminen a obtenir el benestar dels individus, grups, comunitats i organitzacions que, a més, assumeixen el concepte de benestar social com una aspiració professional i com una recerca de solucions als problem es que dificulten el desenvolupament dels individus i grups.
Des d'aquesta òptica (aconseguiment del benestar i recerca de solucions als problemes que dificulten el desenvolupament dels individus i grups), s'utilitza el terme "social" per tal de referir-se als anomenats "sectors socials", com són l'educació, la salut, la vivenda, els serveis socials, o la seguretat social, el desenvolupament dels quals repercuteix positivament en la societat.

És cert que existeix una creixent consciencia de l'impacte del disseny en la societat i de la capacitat dels dissenyadores per a comprendre

i definir problemes, així com per a trobar solucions en col·laboració amb les comunitats d'usuaris.

Si bé no està realment clar si els professionals del disseny estan preparats per a enfrontar-se de manera adequada als projectes socials, cal reconèixer que el potencial existeix perquè a través dels productes, comunicacions, entorns i serveis, el disseny influeix en el comportament de les persones i, en aquest sentit, l'acció dels dissenyadors té conseqüències socials. L'impacte mediambiental del disseny ja ha estat demostrat fa dècades així com també ha estat reconeguda la seua influència en el consum.

Alguns sociòlegs de la ciència i la tecnologia com Madeleine Akrich (1992), Bruno Latour (1992) o el filòsof de la tecnologia Peter-Paul Verbeek (2005), entre altres, han posat de relleu que els productes i serveis afecten a allò que fem, a com vivim junts i a com donem forma a les cultures i a les societats. Per exemple, Verbeek ha demostrat com la interacció amb un producte pot modelar comportaments i té implicacions socials, més enllà fins i tot de les que podien haver previst inventors i dissenyadors. El disseny, en conseqüència, pot provocar efectes secundaris, indirectes i de retruc que incidiran en la societat i contribuiran a la seua transformació.

Això no obstant, quan ens preguntem sobre quins són els canvis i millores socials que poden catalitzar o provocar els dissenyadors i com poden fer-ho, estem encara davant el que per a molts és una pregunta d'investigació per a la qual no hi ha respostes ni úniques ni exactes. Només una sèrie de propostes que estan començant a concretar-se en projectes que apunten a que en el futur el paper dels dissenyadors en els projectes socials serà més significatiu del que ho és actualment.

Per a alguns autors, com per exemple, i com ho ve dient, Ezio Manzini, des de fa més d'una dècada, els dissenyadors haurien de ser capaços de reconèixer i donar suport a les solucions que desenvolupen de manera autònoma diferents grups de persones (el que ell i Jégou anomenen comunitats creatives[3]) per a resoldre els seus propis problemes en els seus contextos locals. En aquest sentit, als dissenyadors els cal fer servir les seues habilitats per a enfortir tant les capacitats d'aqueixes comunitats creatives, com les solucions que desenvolupen per a enfrontar-se als seus desafiaments locals. Aquestes solucions es defineixen com a innovacions socials, o dit d'una altra manera, com a "noves idees que satisfaran les necessitats urgents no satisfetes i milloraran la vida de les persones" (Mulgan, Tucker, Rushanara i Sanders, 2007: 8).

Nota 3_
Manzini i Jégou (2003) defineixen aqueixes "comunitats creatives" com a grups de ciutadans que s'organitzen per tal de resoldre un problema o per a obrir noves possibilitats i, d'aquesta forma, fan un pas positiu en el procés d'aprenentatge cap a la sostenibilitat mediambiental i social.

Des del any 2006, el Design Council ha indagat en la capacitat del disseny per a encarar els problemes socials i econòmics mitjançant una innovació dirigida pel disseny. La funció del dissenyador en aqueixa innovació seria activar i donar suport a aqueix procés d'innovació, així com realitzar un procés d'immersió en la vida quotidiana de les persones per a descobrir el que realment necessiten i per a buscar camins innovadors que atendran aquestes necessitats.

Però, a més, poden els dissenyadors canviar la vida de les persones? Poden ser agents de canvi social capaços de contribuir a la resolució de problemes complexos?

3_
El dissenyador com agent de canvi social

Un agent de canvi social treballa amb individus, grups i institucions. Té l'habilitat d'articular interessos comuns i organitzar l'acció col·lectiva. Pot generar moviments socials i influir en la presa de decisions d'un col·lectiu. No actua en solitari sinó en contacte amb d'altres agents socials. Es actiu, creatiu i proactiu.

Si considerem aquestes característiques, podem observar que els dissenyadors tenen cert potencial que apropa el seu perfil al dels agents de canvi social. Són generalistes i, per tant, capaços de moure's entre camps diversos: les arts, les ciències, els negocis, etc. Estan acostumats a percebre desajustos i disfuncions però, a més a més, i com ho ha assenyalat Banny Banerjee (2008), les seues habilitats, processos cognitius, metodologies de treball i actituds poden fer d'ells uns agents de canvi social molt prometedors.

Les investigacions sobre com els dissenyadors pensen i generen idees, que han conduït experts com Nigel Cross (2007) o Kees Dorst (2015, 2017), han demostrat que tenen una sèrie d'atributs que fan que el seu paper siga cada vegada més estratègic especialment en aquelles qüestions relatives a la innovació i el canvi social.

Por exemple, són creatius, tenen perspectiva de futur així com habilitat per a entendre els problemes i trobar possibles solucions. Treballen amb uns models cognitius que s'han demostrat vàlids (com ho ha posat de relleu el *Design thinking*). Són empàtics; tenen l'habilitat de

crear i comunicar noves visions, tenen capacitat de síntesi; es senten còmodes amb l'ambigüitat i estan acostumats a treballar en escenaris multidisciplinaris, a generar i a comunicar coneixements i a enfrontar-se a problemes "perversos". Per altra banda, en general, demostren passió, són proactius, pragmàtics i empàtics i estan acostumats a involucrar a altres persones en el seu procés de pensament.

Però si bé els dissenyadors tenen moltes de les qualitats pròpies als agents de canvi social, el que puguen exercir com a tals no només depèn únicament d'ells mateixos sinó de que els demés implicats en el canvi social entenguen que poden exercir aqueix rol. Aquesta és una de las limitacions a les quals s'enfronta el disseny per al canvi social.

Una altra d'aqueixes limitacions és la dificultat de mesurar quin és l'impacte real del disseny per a la transformació social, ja que els resultats de les accions de disseny no s'aconsegueixen de manera immediata. En aquestos resultats, a més, estan implicats altres factors i no només el disseny.

4_
Al tall de conclusió

Els problemes socials són sempre complexos. La majoria dels dissenyadors no posseeixen coneixements suficients ni tenen la formació requerida per a treballar en problemes amb múltiples dimensions —en la seua major part no relacionades amb el disseny. Per això, cal començar a plantejar-nos quina hauria de ser la formació que han de rebre en el futur si el disseny vol tenir una major incidència social.

Resta molt per fer —a curt i a llarg termini— i per investigar sobre aquesta qüestió, començant per la disciplina mateixa i per la manera en què es dissenya. De moment, està clar que els dissenyadors han de tenir un rol més actiu i que no es tracta només de resoldre els problemes plantejats, sinó de proposar i promoure projectes. Cal que estiguen convençuts, sobretot, de que poden ser part de un canvi estructural, tot abandonant la percepció, que molts tenen encara, que només han de respondre a allò que se'ls demana en el encàrrec.

Cal, també, incrementar la credibilitat social del disseny, demostrant que pot ser útil en la resolució de problemes socials i contribuir a una transformació positiva.

Bibliografia

Akrich, M. (1992). «The De-Scription of Technical Objects» en Bijker, W., y Law, J. *Shaping Technology/Building Society: Studies in Sociotechical Change*. Cambridge, MA: MIT Press, pp. 205-224.

Latour, B. «Where Are the Missig Masses? A Sociology of a Few Mundane Artifacts» en Bijker, W., y Law, J. *Shaping Technology/ Building Society: Studies in Sociotechical Change*. Cambridge, MA: MIT Press, pp. 225-258.

Alvaredo, F., Chancel, L, Piketty, T., Saez, E., Zucman, G. (coord.). (2017). *World Inequality Report*. S.l.: World Inequality Lab. https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf [Data de consulta: 20/08/2020].

Banerjee, B. (2008) «Designer as Agent of Change» en Cipolla, C. (ed.). *Changing the Change: design, visions, proposals and tools; international conference*. Turín: Allemandi, pp. 192-203.

Betts, P. (2007). *The Authority of Everyday Objects. A Cultural History of West German Industrial Design.* Berkeley /Londres: University of California Press.

Cross, N. (2007). *Designerly Ways of Knowing*. Basilea: Birkhaüser.

Dorst, K. (2011). The core of "design thinking" and its applications. *Design Studies*, 32(6), pp. 521–532.

Dorst, K. (2017). *Notes on Design How Creative Practice Works*. Amsterdam: Bis Publishers.

Dorst, K. (2015). *Frame Innovation: Create New Thinking by Design*. Cambridge, Massachusetts / Londres: The MIT Press, Cambridge.

Eliahoo, R. «Designer Ethics». *Creative Review*, marzo 1984, p. 44.

Manzini, E., Jegou, F. (2003). *Sustainable everyday. Scenarios of Urban Life*, Milán, Edizioni Ambiente.

Manzini, E. (2014). «Making Things Happen: Social Innovation and Design». *Design Issues*, Vol. 30, no. 1, pp. 57–66.

Mulgan, G.; Tucker, S.; Rushanara, A.; Sanders, B. (2007). *Social innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. London, UK: Young Foundation, Oxford Said Business School.

Ripple, W.J., Wolf, C, Newsome, T., Barnard, P., Moomaw, W.R. et al. (2020). World Scientists' Warning of a Climate Emergency. *BioScience*, 70 (1), pp. 8–12. https://doi.org/10.1093/biosci/biz088.

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Social Inclusion. (2020). Everyone Included: Social Impact of COVID-19. *United Nations*. https://www.un.org/development/desa/dspd/everyone-included-covid-19.html [Fecha de consulta: 23/08/2020].

Verbeek, P-P. (2005). *What Things Do: Philosophical Reflections on Technology, Agency and Design.* Pensilvania: The Pennsylvania State University Press.

Repre-
sentar una
crisi

—

Xavi Calvo

[Director de València Capital Mundial del Disseny 2022]

Vivim un temps tan intens que seria una llàstima no saber-ho contar. El que té de bo el llenguatge gràfic és la seua capacitat per poder transmetre, i des del disseny ens pot anar bé això de contar històries. No es sol dir que una imatge val més que mil paraules?

Allò de la imatge que val més que mil paraules no està del tot clar, i cada dia, al voltant nostre, gràcies al mal disseny, trobem situacions en què el llenguatge visual confon més que orienta: missatges que no ens arriben, instruccions que no sabem seguir o senyalitzacions que ens desorienten, casos en què, tal vegada, un parell de paraules (això sí, ben compostes i ben triades des del punt de vista tipogràfic) haurien bastat.

Saber representar gràficament una idea per a un cartell, una coberta o una il·lustració no és una tasca fàcil i es reserva als bons professionals del camp del disseny. I si sembla una labor senzilla des del punt de vista de l'usuari, això vindria a confirmar aquesta afirmació. És el pensament esdevingut visual, com deia Saul Bass. Això és el disseny, el llenguatge gràfic, que una vegada dominat permet conceptualitzar un text o una idea, senzilla o complexa, tal com vorem en l'obra que conforma aquest catàleg.

Aquest compendi de propostes del potent sector creatiu valencià al voltant de la crisi del coronavirus evidencia, a més a més, el bon moment que viuen el disseny i la il·lustració a la Comunitat Valenciana, precisament en un conjuntura històrica de la qual cal deixar constància i des de la qual hi ha molt que contar. Algunes de les intervencions visuals inspirades en aquesta crisi passaran a ser història del disseny gràfic, des de iconografies a missatges institucionals, propaganda i *memes*.

Açò no és nou, i al llarg de la història un gran nombre de cartells han deixat la seua petjada en l'imaginari col·lectiu, des de l'Art Nouveau a l'Art Deco, les avantguardes o el cartellisme polonès, l'esclat de l'arribada de l'ordinador, el camí de l'ordre al desordre i aquest moment

més eclèctic i global que mai. El cartell ha estat publicitat i ha estat propaganda, té el poder de composar un llegat cultural i pot ser moltes altres coses, com per exemple aquesta representació d'una crisi, en un format que entra fàcilment, que no cal ni obrir ni desplegar, navegar o a penes llegir. És una interfície d'un ús senzill, amb un mínim primer esforç que implica no haver d'aproximar-se massa a la imatge.

Definitivament, aquell que digué per primera vegada allò de la imatge i de les mil paraules es devia dedicar al disseny.

Tornant al bon moment professional local, la recopilació de talent valencià d'aquesta mostra a càrrec de mig centenar de creadores i creadors de la Comunitat Valenciana, constata aqueixa frescor que ja fa quaranta anys identificava i definia a la generació que va forjar el nom del disseny valencià, professionals compromesos que no han deixat d'involucrar la societat, tot reflexionant sobre ella en projectes culturals tan diversos com aquest, així com en d'altres de caràcter més crític. En el més variat, és on el treball de dissenyadores i dissenyadors ha mostrat la seua cara més atrevida i, de fet, aquesta mostra és també un testimoni de per què València ha estat escollida com a Capital Mundial del Disseny 2022.

De la il·lustració més artesanal a l'art digital, de *freelances* a gent del món de les agències, de les 2 tintes a les combinacions impossibles, del símbol a la fotografia, imatges mudes, d'altres que són crits, cal·ligrafia, reminiscències del segle passat, collages, pinzells digitals L'ecosistema valencià s'ha caracteritzat sempre per aqueix eclecticisme formal, aqueixes eixides tan escassament rígides a la creativitat i a l'enginy, per la seua vessant irònica i el seu talent dedicat al compromís, i aquí ho podem comprovar, en aquella cosa tan meravellosament complicada com és representar, gràficament, els textos que han narrat aquesta crisi.

Exposició

Corona-
crisis i

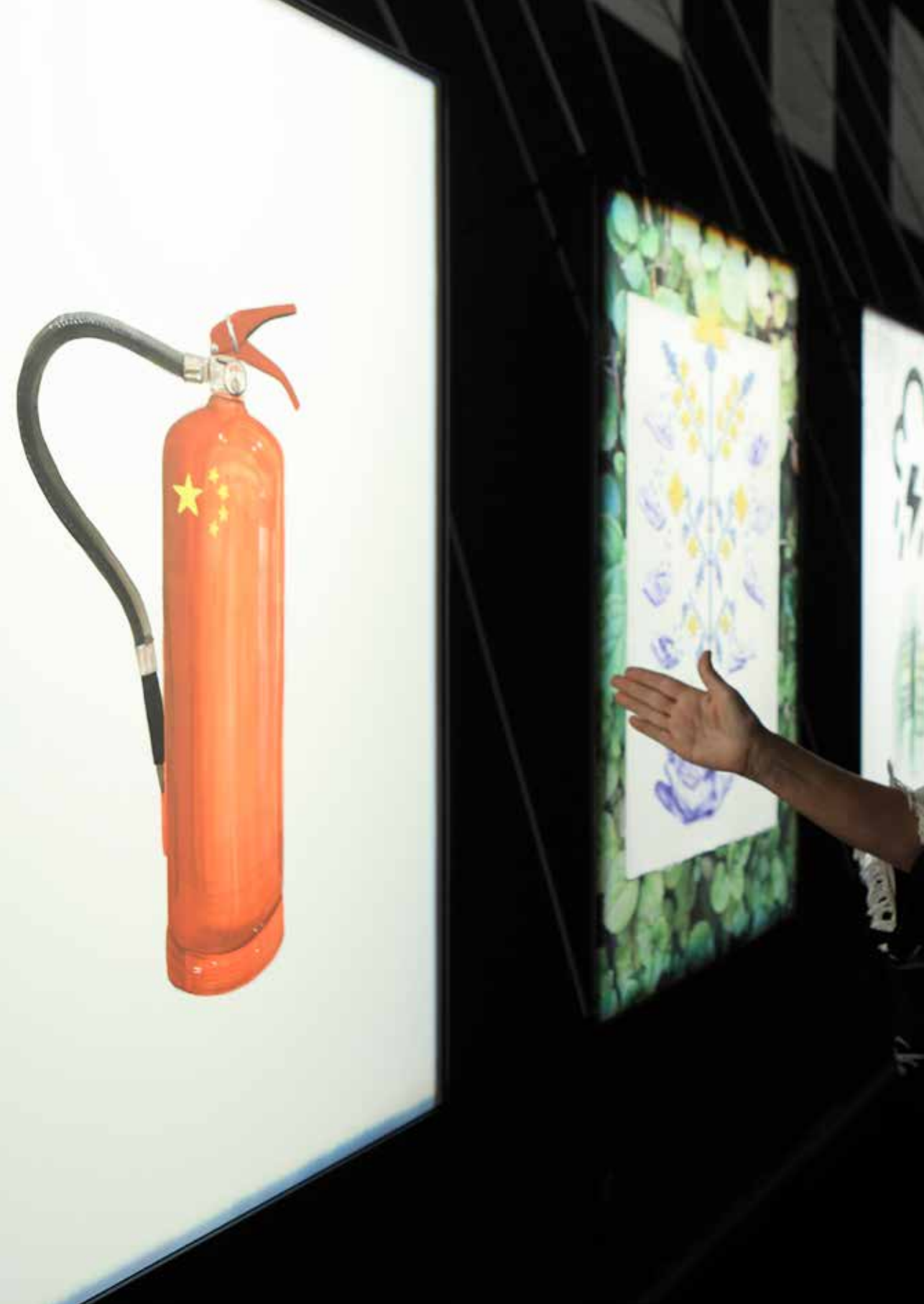

READY FOR THE MARKET
NO
DEJEMOS

FOOD
BANK
15

KN95

1000 €

IF
FEELSICK
TRUE
KINC;
UP

Obres

Marina Garcés
Filòsofa i assagista, professora titular de Filosofia a la Universitat de Saragossa i impulsora del projecte col·lectiu Espai en blanc de pensament crític i experimental. Alguns dels seus últims treballs són *Nova Il·lustració radical*, 2017, i *Ciudad Princesa*, 2018.

Filosofía para tiempos de coronavirus
Carne Cruda, 12.04.2020
Entrevistada per Javier Gallego

Aquesta cessió quasi imperceptible de dades, de traçabilitat, de rastres, etc., en què es basen les tecnologies digitals amb què tots tractem avui dia ja estaven extraent de nosaltres aquest nou petroli que són les dades … Quan es produeix un gir en el sentit que aquestes dades siguen la condició per a poder-nos protegir els uns als altres o els uns dels altres, aquí entrem en una altra direcció que és molt vendible per dues raons: si et donen la seguretat, la seguretat ven molt bé perquè es basa en la por, que sempre es pot alimentar: quanta més por tindrem, més seguretat ens caldrà comprar.

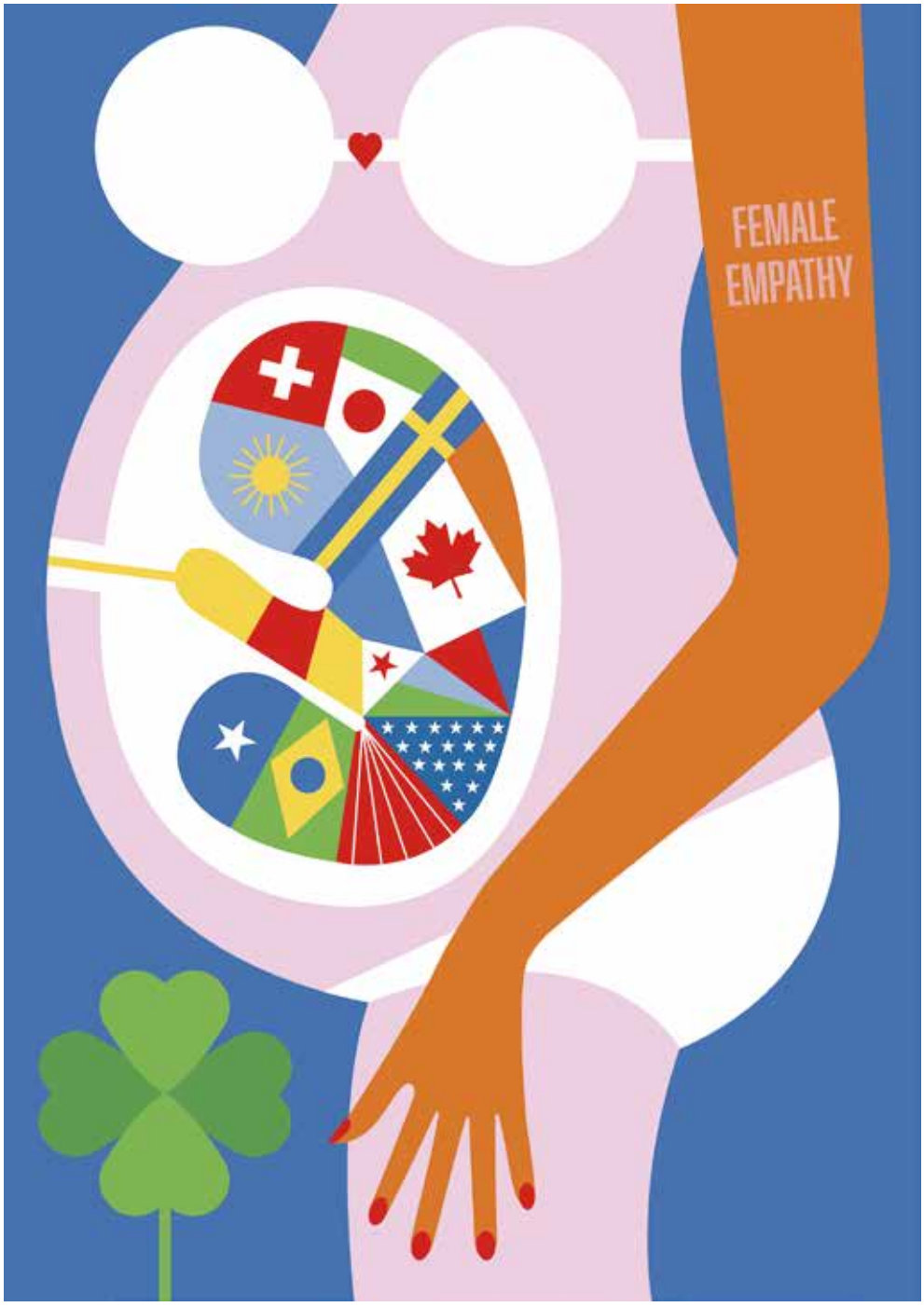
Jorge Lawerta_Il·lustrador

Laura Casielles
Poeta, periodista i escriptora. Llicenciada en Periodisme per la Universitat Complutense de Madrid. El 2007 va obtenir el premi La Voz + Joven de l'Obra Social de Caja Madrid i el 2011 el Premi Nacional de Poesia Jove. Col·labora habitualment en diverses publicacions i mitjans de comunicació i és autora d'obres com *Soldado que huye*, 2008, o *Los idiomas comunes*, 2010.

Las presidentas y el coronavirus
lamarea.com, 24.04.2020

Si fos que les cultures polítiques que han desenvolupat llenguatges menys bel·licosos, més empàtics, més sincers, són un camp més fèrtil per a l'arribada al poder de persones que no pertanyen a les elits (de gènere, classe o raça) previstes? Si fos que, possiblement, una manera d'entendre el poder i l'espai públic que no castigue l'autocrítica, l'assertivitat o l'emoció pugués tenir com a efecte que arribessin al Govern més dones, com que fos més fàcil generar confiança en una crisi? Les feministes sempre estem explicant que la nostra lluita no és sectorial. Que no es tracta "d'aconseguir coses per a les dones", sinó de construir una societat on ser dona no impedixca aconseguir coses. I que és, això a part, una societat millor per a tot el món, perquè procura no impedir-ho a ningú.

Lina Vila_Dissenyadora/Il·lustradora

José Enrique de Ayala
Membre del Consell Assessor de l'Observatori de Política Exterior de la Fundació Alternativas. Diplomat en Estat Major i Estats Majors Conjunts. Ha participat en la redacció de diverses publicacions col·lectives amb el Centre Superior de la Defensa Nacional i l'Institut Espanyol d'Estudis Estratègics i ha col·laborat amb mitjans de comunicació audiovisuals i escrits.

Geopolítica después de la pandemia
eldiario.es, 25.04.2020

El problema del món actual no és la inevitable globalització, sinó la falta d'institucions globals que la governen amb eficàcia. … Però ara la pandèmia ha demostrat que ja no es pot esperar més per a estudiar i posar en marxa una nova arquitectura política i econòmica mundial, que tinga el poder i els recursos suficients amb què poder garantir, si no una governança global que seria desitjable, al menys un equilibri i una armonització per tal que la humanitat en el seu conjunt puga afrontar els reptes que ens afecten a tots, i que estan molt ben definits en els 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible de Nacions Unides. Aqueixa és la tasca –imprescindible i urgent– que tindrem davant nostre, després de la pandèmia, per tal de construir sobre bases fermes el món que vindrà.

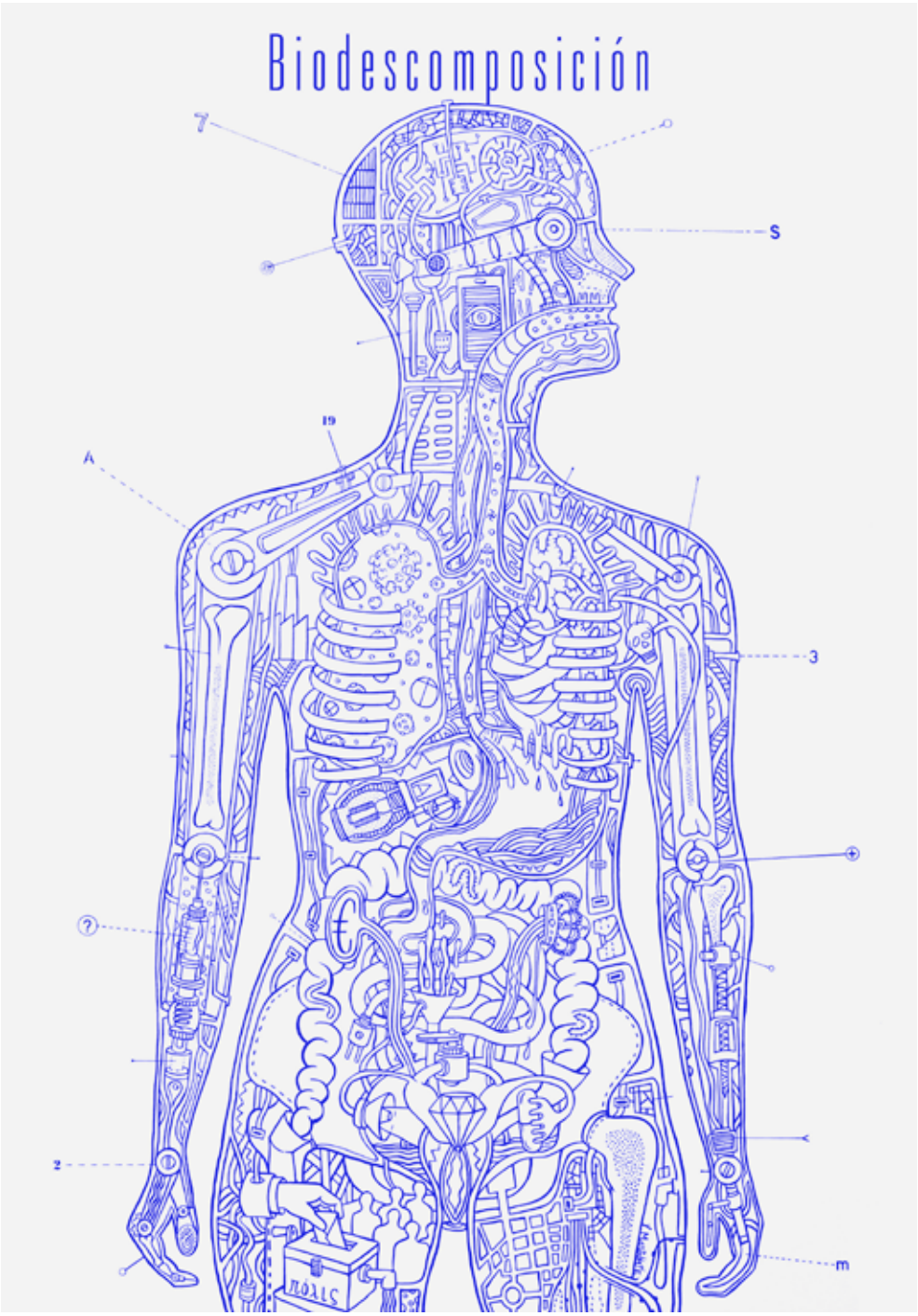

NUEVO ORDEN MUNDIAL
NUEVO ORDEN MUNDIAL

Judith Butler
Filòsofa post estructuralista nord-americana d'origen jueu que ha realitzat importants contribucions en el camp del feminisme, la teoria queer, la filosofia política i l'ètica. Autora d'*El género en disputa. Feminismo y la subversión de la identidad*, 1990, i *Cossos que encara importen. El límit discursiu del sexe*, 1993.

Debería haber otras formas de refugio que no dependan de una falsa idea del hogar
Latercera.com, 03.04.2020
Entrevista realitzada per Costanza Michelson

Qui deu rebre els medicaments quan aquestos es desenvolupen i qui no? Hi haurà una nova forma d'eugenèsia i com s'administrarà? Quines vides estaran dotades de valor i quines vides es consideraran prescindibles? Aquestes formes de dividir les poblacions són biopolítiques. Joseph-Achille Mbembe els anomenà "necropolítics": formes d'organitzar la mort. A mesura que entra en joc el càlcul del cost-benefici, escoltem als funcionaris del govern decidir implícita o explícitament qui deu viure o qui deu morir. No cal que "els executen" com ho han fet els sobirans tradicionals. Poden "deixar-los morir" en no proporcionar beneficis per a la salud o refugis segurs, en mantindre a les persones a les presons on la taxa d'infecció és alta o, en el cas de Gaza, en mantenir la frontera tancada.

Xavier Monsalvatje_Il·lustrador/Artista

Slavoj Žižek
Filòsof, sociòleg, psicoanalista i crític cultural eslovè. És investigador senior a l'Institut de Sociologia i Filosofia de la Universitat de Ljubljana, professor a la Universitat de Nova York i director internacional de l'Institut Birkbeck per a les Humanitats de la Universitat de Londres. El 2012 fou inclòs pel Foreign Policy en la seua llista dels 100 millors pensadors globals.

Coronavirus es un golpe al capitalismo al estilo de 'Kill Bill' y podría conducir a la reinvención del comunismo
Sopa de Wuhan.
Russia Today, 27.02.2020

Potser, però, un altre virus ideològic, i molt més beneficiós, es propagarà i amb sort ens infectarà: el virus de pensar en una societat alternativa, una societat més enllà de l'estat-nació, una societat que s'actualitza a si mateixa en les formes de solidaritat i cooperació global.
Sovint escoltem l'especulació que el coronavirus pot conduir a la caiguda del govern comunista a la Xina, de la mateixa manera que (com el mateix Gorbatxov admití) la catàstrofe de Txernòbil fou l'esdeveniment que va desencadenar la fi del comunisme soviètic. Però ací hi ha una paradoxa: el coronavirus també ens obligarà a reinventar el comunisme basat en la confiança en les persones i en la ciència.

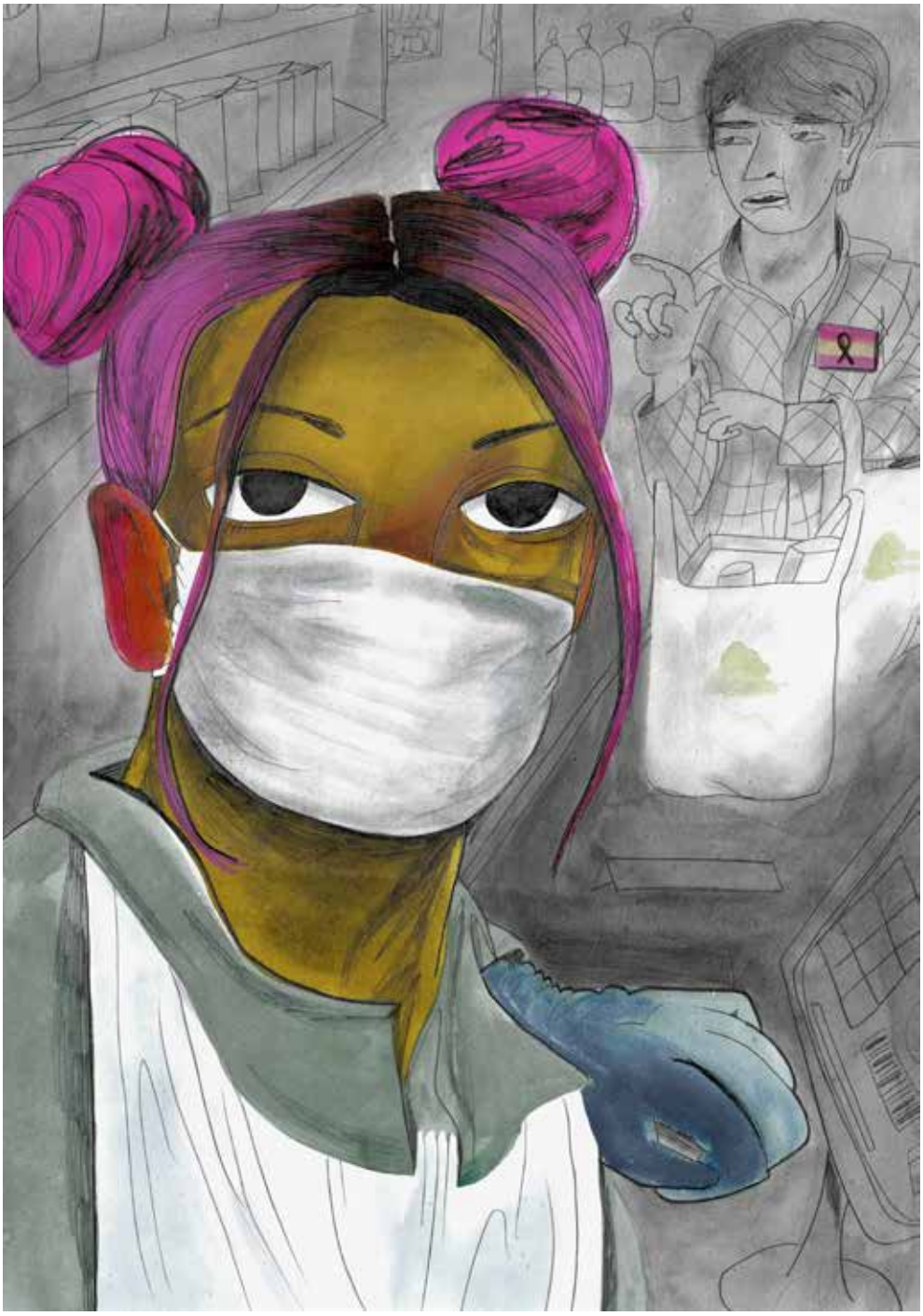

Michael J. Sandel
Professor nord-americà. Imparteix Filosofia Política en la Universitat d'Harvard i és premi Princesa d'Astúries de Ciències Socials 2018.
Alguns dels seus llibres són: *The Case against Perfection: Ethics in the Age of Genetic Engineering*, 2007; *Justice: What's the Right Thing to Do?*, 2010; i *What Money Can't Buy: The Moral Limits of Markets*, 2012.

Hacia una política del bien común
El País, 04.05.2020

No estic pensant només en els metges i les infermeres que reben els ben mereixcuts aplaudiments, sinó també en els empleats i els caixers dels supermercats, els repartidors, els camioners, els magatzemistes, els policies i els bombers, els agricultors i els cuidadors a domicili. Reconèixer la contribució dels treballors que es troben fora del cercle privilegiat de les professions d'elit i atorgar-los una veu significativa en l'economia i la societat podria ser el primer pas cap a la renovació moral i cívica quan tornem a eixir de la crisi. La pandèmia ha deixat ben a les clares fins a quin punt quatre dècades de desigualtat creixent han deteriorat els vincles socials. Potser, però, en posar de relleu la nostra dependència mútua, ens encamine cap a una nova política del bé comú.

María Herreros_Il·lustradora

Joan Romero
Catedràtic de Geografia Humana a la Universitat de València i professor de Geopolítica. Fou director de l'Institut Interuniversitari de Desenvolupament Local fins al 2008. Ha sigut investigador principal i coordinador del Projecte d'Investigació, finançat per FEDER i el Ministeri d'Educació i Ciència (2002-2005), *Estratègies de Cooperació Territorial a Espanya*. Ha escrit nombrosos articles i entre els seus últims llibres destaca *Geografía del despilfarro en España*.

La involución europea
El País, 09.04.2020

Les evidències d'una creixent desafecció i l'augment de l'euroescepticisme són incontestables. Europa és ara el problema per a molts, el projecte polític es dilueix gradualment, les societats es fracturen i els pobles es repleguen i s'envolten de murs reals i metafòrics... Hem preferit anteposar egoismes nacionals, protagonitzant el nostre propi naufragi polític i moral, mentre els EUA i la Xina es convertien en els àrbitres del segle XXI. Assistim en directe a l'inici d'una nova era i ens ha sorprès buits de voluntat pòlítica, instruments i estratègies compartides. Si no som capaços d'entendre el moment històric actual estarem condemnats a ser actors polítics subalterns. En geopolítica, com algú va dir una vegada, si no seus a taula és que formes part del menú.

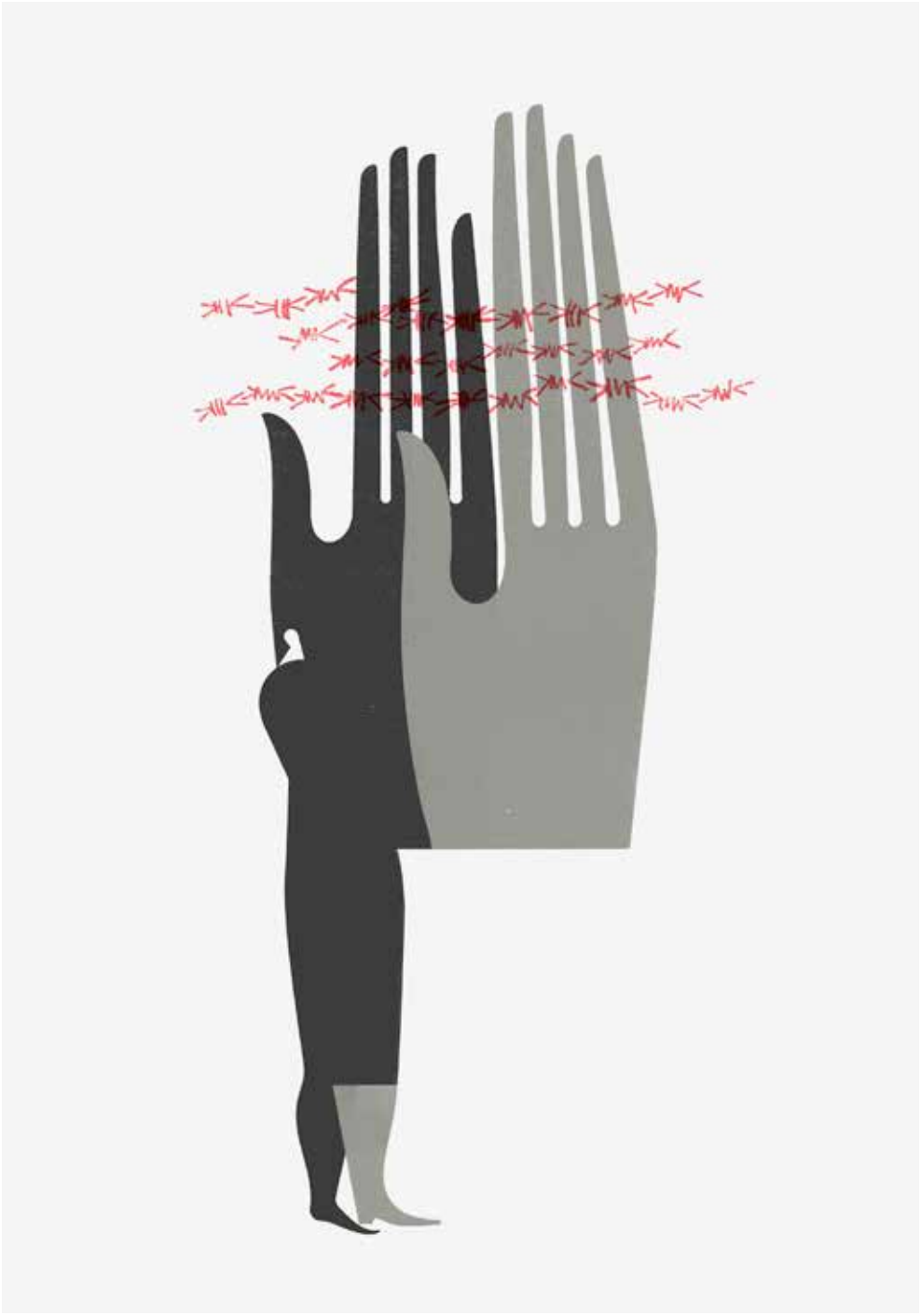
Laura Pérez_Il·lustradora

Seyla Benhabib
Politòloga nord-americana especialista en feminisme, diferència i multiculturalisme. Ocupa la Càtedra Eugene Meyer de Ciència Política i Filosofia a la Universitat de Yale. Ha rebut el prestigiós premi Ernst Bloch i el Leopold Lucas de la Universitat de Tubingen. Alguns dels seus llibres són *Dignity in Adversity. Human Rights in Troubled Times*, 2011, i *Equality and Difference. Human Dignity and Popular Sovereignty in the Mirror of Political Modernity*, 2013.

El control será más estricto
El País, 04.05.2020

La tensió entre la interconnexió i la separació es torna visible, més que en cap altre àmbit, en les polítiques fronteres dels Estats i el tracte que donen als refugiats. Sens dubte, s'ha demostrat que la reducció dels contactes humans era necessària per tal de contenir el virus, però una cosa és aqueixa contenció i una altra, molt distinta, el tancament i la militarització de les fronteres, mentre es permet que les cadenes de subministrament de mercaderies, per les quals també pot viatjar el virus, segueixen en funcionament. Quanta més necessitat tenien Itàlia i Espanya, els demés països de la Unió Europea (UE), en lloc d'ajudar-les, mostraren una actitud 'retronacionalista', tancaren les fronteres i i tardaren en començar l'enviament d'ajuda.

Juárez Casanova_Dissenyadors

José Ignacio Torreblanca
Professor de Ciència Política i de l'Administració en la UNED i membre de l'Institut Joan March d'Estudis i Investigacions. Professor a la George Washington University i investigador en l'Institut Universitari Europeu de Florència. Col·laborador habitual del diari El País fins al 2018 i autor de diversos llibres, entre els quals destaquen *¿Quién Gobierna en Europa? Reconstruir la democracia, recuperar la ciudadanía*, 2014, o *Asaltar los cielos: Podemos o la política después de la crisis*, 2015.

Democracia y coronavirus
Ethic, 19.03.2020

[...] en una crisi sanitària d'aquest tipus no importa tant el règim polític com l'eficàcia de l'Estat i l'Administració pública. La Xina, Singapur i el Japó, amb sistemes que varien molt entre ells (autoritari, iliberal i liberal) han reaccionat bé per dues raons: tenen estats que funcionen i ja havien passat per una crisi semblant, el SARS, que els hi havia deixat una sèrie de lliçons i protocols d'actuació.

A Europa, al contrari, tot i tenir Estats capaços, sistemes democràtics i recursos econòmics, no teníem una experiència anterior a la qual referir-nos, així que no només s'ha improvisat, sinó que hem aplicat una resposta inicial de normalitat pensada per als atacs terroristes quan la situació era exactament la contrària. Així que el jurat no ha donat encara el seu veredicte sobre qui és més eficaç.

Ibán Ramón_Dissenyador

María Novo
Titular de la Càtedra UNESCO d'Educació Ambiental i Desenvolupament Sostenible i Catedràtica Emèrita de la UNED. Ha estat una pionera de l'educació ambiental a Espanya.

El cambio oportuno
en el momento idóneo
Fundació Conama, 08.04.2020

[...] cal extendre la consciència que som éssers ecodependents i interdependents, que d'altres col·lapses poden seguir a aquest si no afrontem de forma urgent problemes ecològics com l'emergència climàtica, la pèrdua de biodiversitat i tants altres. [...]
Ens cal tornar a reconèixer-nos com ho hem fet durant aquestes setmanes: compartint, col·laborant amb els més febles, sense deixar ningú enrere.
Feliçment, aquestes actituts, si bé d'una manera difusa i de vegades inconsistent, han deixat de ser una teoria. Ja són presents i/o latents en algunes pràctiques generalitzades. Perdríem una ocasió magnífica si no encertem a reorientar-les cap al nostre comportament socioecològic, a la reducció dels nostres impactes sobre el planeta, al bé comú.

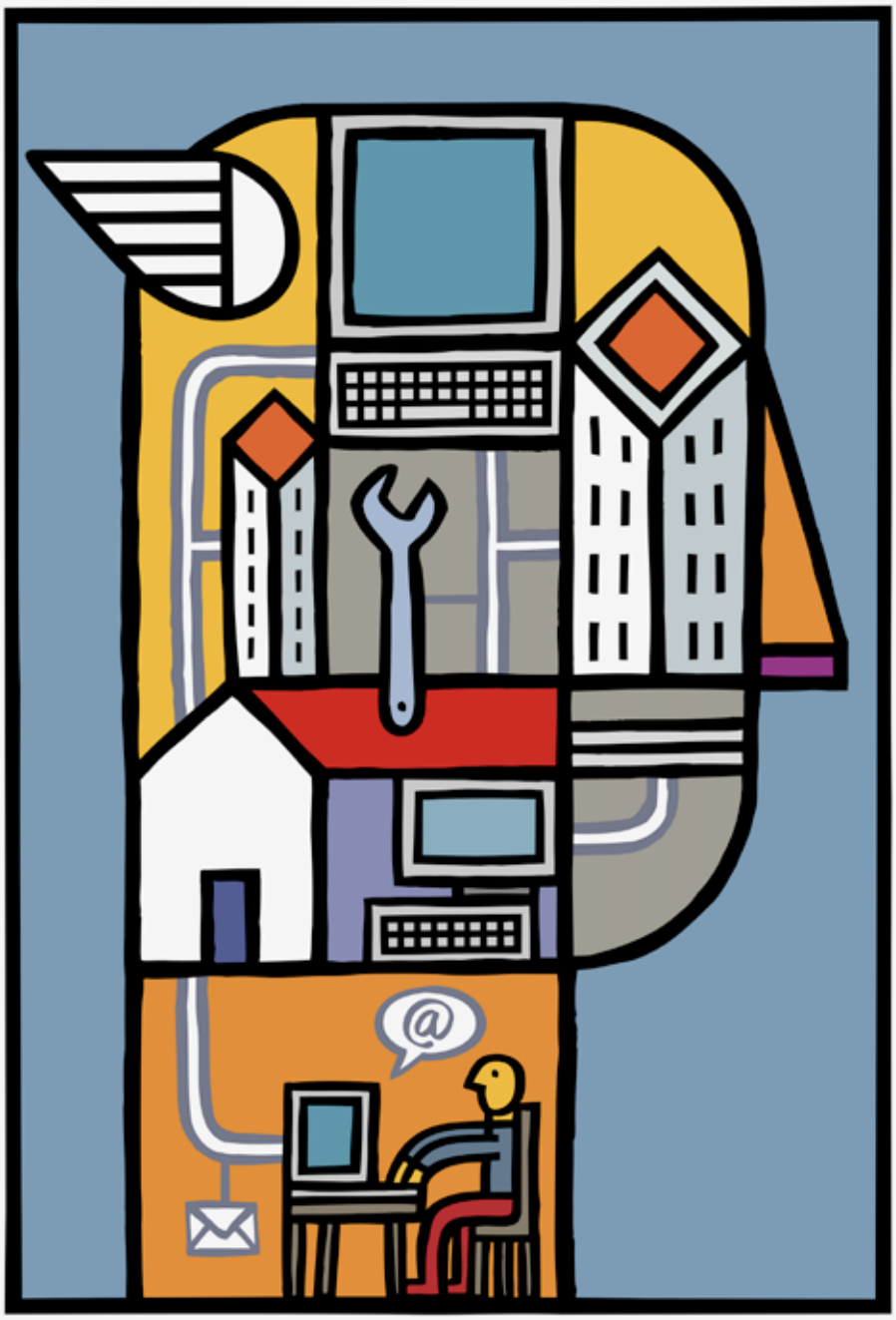
Sandra Figuerola_Dissenyadora

Alberto Sanz Cobeña
Membre del Centre d'Estudis i Investigació per a la Gestió de Riscos Agraris i Mediambientals, i professor a la Universitat Politècnica de Madrid.

Candela de la Sota
Investigadora en canvi climàtic i contaminació atmosfèrica al Stockholm Environment Institute. És doctora en Enginyeria Ambiental i experta en desenvolupament humà sostenible.

La COVID-19 y la sostenibilidad medioambiental del mañana
Theconversation.com, 06.04.2020

Cal que recordem que, si seguim pressionant els ecosistemes naturals amb un consum exacerbat de recursos i territori, podem apropar-nos a focus de contagi. […] Aquesta crisi és una oportunitat per a modificar hàbits, per a assegurar un futur digne a la nostra espècie i a la nostra relació amb el planeta. Per exemple, la forma en què treballem i la forma en què ens relacionem podrien deixar de ser tan sumament presencialistes i demanadores de recursos. El teletreball podria imposar-se com una norma i deixar de ser una excepció. En l'àmbit de la recerca, per exemple, podria ser que els congressos i reunions científiques en remot foren molt més freqüents. Tot açò, amb el consegüent impacte positiu en mitigar els gasos d'efecte hivernacle.

Cento Yuste_Il·lustrador

Alicia Puleo
Catedràtica de Filosofia Moral i Política a la Universitat de Valladolid. Treballa especialment sobre el desenvolupament del pensament ecofeminista. Des del 2014 és directora de la col·lecció Feminismos (Editorial Cátedra). Entre les seues obres destaquen: *Dialéctica de la sexualidad. Género y sexo en la Filosofía Contemporánea* (finalista nacional d'assaig), 1992; *Ecofeminismo para otro mundo possible*, 2011; i *Claves Ecofeministas. Para rebeldes que aman a la Tierra y a los animales*, 2019.

Reflexiones ecofeministas ante la pandemia de COVID-19
Theconversation.com, 19.04.2020

Ara bé, l'estat que ens cal al segle XXI ha d'integrar la reconversió ecològica necessària per tal d'afrontar els grans reptes del nostre temps [...] Haurà de ser un estat de l'ecobenestar.
[...] Però, al menys, aquesta pandèmia ens ha après que els escenaris distòpics són molt a prop i que l'aparent solidesa de la normalitat pot esvair-se en pocs dies quan està construïda sobre pilars inadequats.
La vertadera victòria que impedirà la repetició d'aquesta catàstrofe rau en superar l'herència patriarcal, tot revaloritzant les tasques de cura amb els humans, el animals i els ecosistemes, reforçant el caràcter social de l'estat, defensant la sanitat pública i deixant enrere el model de desenvolupament insostenible i de globalització neoliberal ecocida i genocida.

ECOFEMINISMO Y DIVERSIDAD

Jorge Riechmann
Poeta, matemàtic, assagista, traductor, filòsof, ecologista i doctor en Ciències Polítiques.
Fou redactor de la revista Mientras Tanto. Ha rebut diversos premis de poesia com l'Hiperión (1987), l'Internacional Gabriel Celaya (2000) o el Ciutat de Mérida (2008).

La Covid-19 es una broma comparada con la crisis ecológico-social que viene
El Español, 15.04.2020

Simplement encaixem tan mal en la biosfera que li fem mal, i en fer-ho, ens fem mal a nosaltres mateixos. Està clar que la destrucció ecològica contribueix a les pandèmies de diverses formes, al menys de quatre que són molt importants: la deforestació i la destrucció d'habitats; la ramaderia industrial, entre d'altres l'ús d'antibiòtics, que va creant bacteris amb resistència a tots els antibiòtics de què disposem; l'augment de les temperatures, ja que s'està fonent el permafrost, les terres permanentment glaçades en torn de l'Àrtic, i això pot alliberar també microbis que poden haver estat congelats 30.000 anys; i l'escalfament global, que també provoca que vectors de malalties que abans estaven confinats en zones tropicals estiguen ara arribant a les zones temperades…

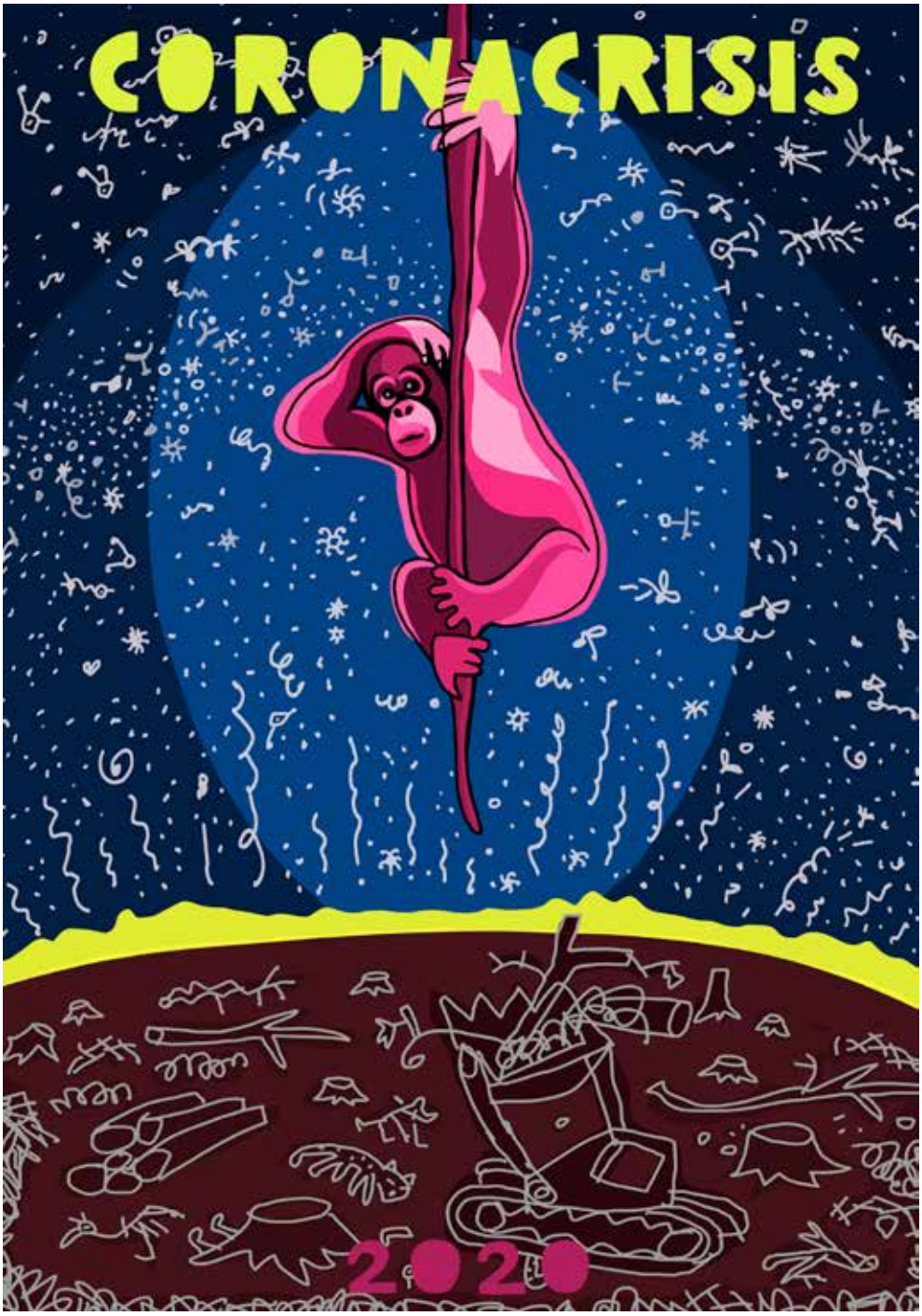
Boke Bazán_Dissenyador/Il·lustrador

Jane Goodall
És primatòloga, etòloga, antropòloga i ambaixadora de la pau de l'ONU. És coneguda pel seu estudi sobre les interaccions socials i familiars dels ximpanzés salvatges del Parc Nacional Gombe Stream a Tanzània.

Nuestra falta de respeto a los animales ha causado la pandemia de coronavirus
Europa Press, 17.04.2020

"La nostra falta de respecte amb els animals ha causat la pandèmia del coronavirus". La investigadora apunta com a responsable als mercats d'animals salvatges, però també assenyala a les empreses que exploten la fusta i el ramat com a causes de l'epidèmia. [...] L'experta apunta com a responsable als mercats d'animals salvatges a Àsia i Àfrica, on les criatures estan amuntegades i s'hi creen les "condicions perfectes per a que els virus salten" entre diferents exemplars i espècies. [...] "El boscos són destruïts per les empreses fusteres, la població humana creix i el ramat es trasllada, els animals salvatges tenen menys espai. S'ajunten. Això duu als virus", resumeix la situació actual, assegurant qui hi haurà més pandèmies en el futur. Amb tot, l'entrevistada s'aferra al títol del documental i afirma que encara hi ha esperança.

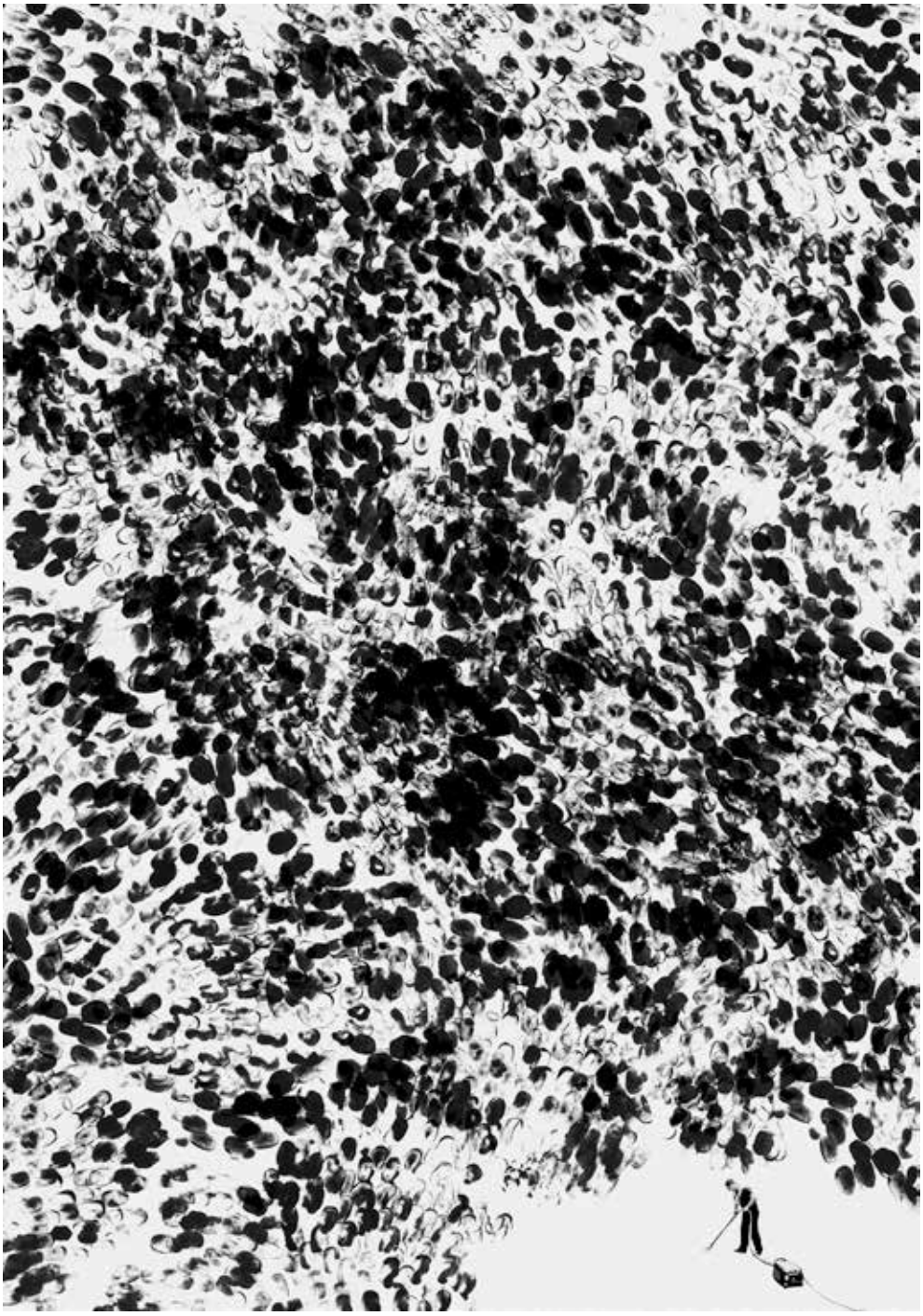
Mariscal_Dissenyador

Adam Tooze
Historiador britànic i professor de la Universitat de Columbia. Es considerat una autoritat en la història econòmica de la Alemanya nazi. Entre les seues publicacions podem destacar *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*, 2006; *The Deluge: The Great War, America and the Remaking of the Global Order, 1916–1931*, 2014; i *Crashed: How a decade of financial crises changed the world*, 2018.

Estamos viviendo la primera crisis económica del Antropoceno
observatoriocrisis, 13.05.2020

El projectil màgic seria una solució mèdica: proves d'anticossos, tractaments efectius, una vacuna. Però va costar cinc anys desenvolupar una vacuna per a l'Èbola, i per bé que ara estan dedicant-se molts més recursos aquest és el gran problema. Encara no hem desenvolupat amb èxit una vacuna contra un virus com el COVID 19. En realitat estem apostant per produir un "miracle científic". En el millor dels casos, si es desenvolupa una vacuna el 2021, no podrem fugir de la lògica de "la societat del risc". Ara sabem el que aquest tipus d'amenaça pot fer. [...] La solució òbvia és fer les inversions en salud pública mundial que els experts han estat demanant des dels anys 90. Hi haurà obstacles polítics i comercials a superar. La Xina i els Estats Units estan en desacord i semblen decidits a polititzar la pandèmia.

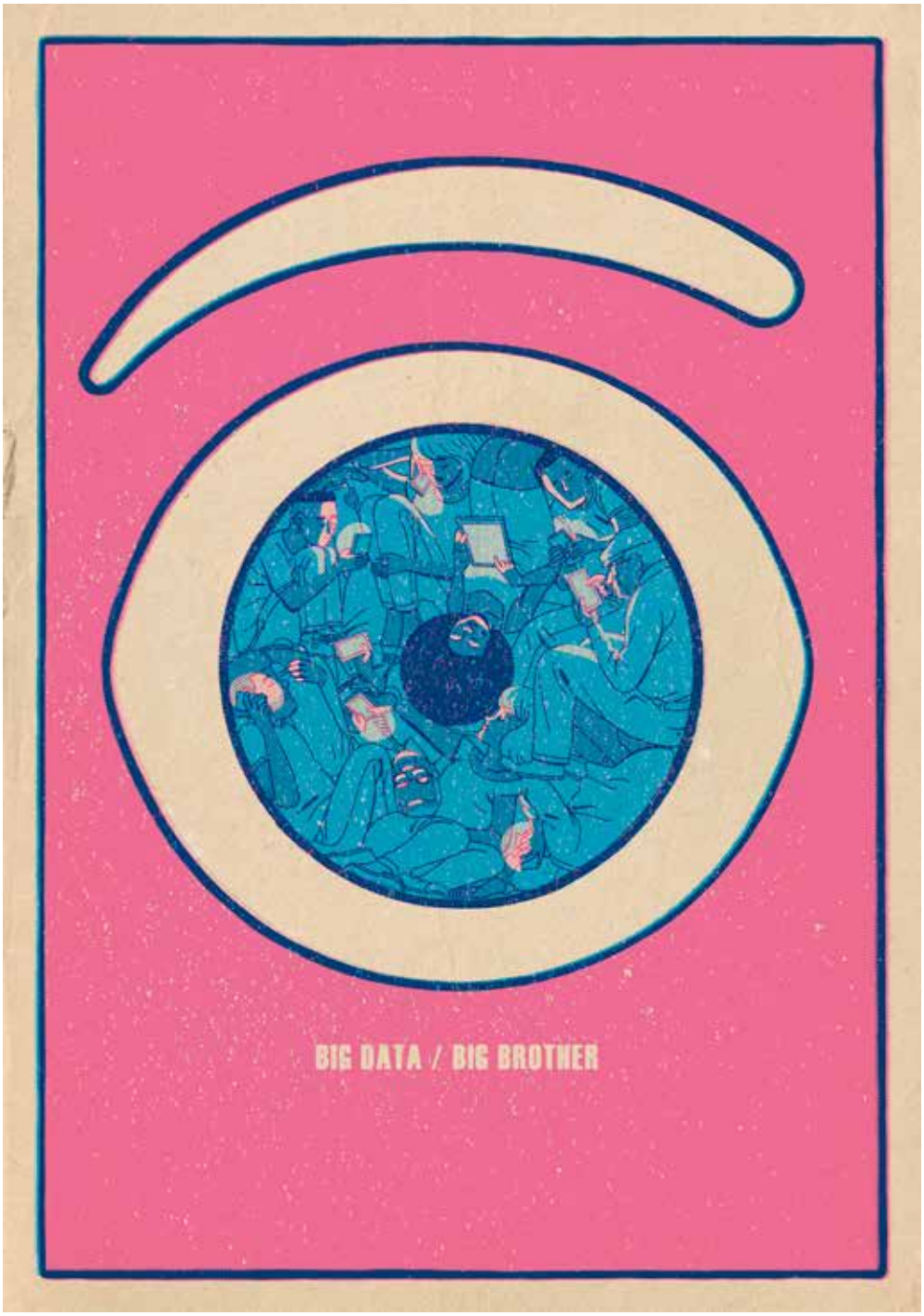
Patricia Bolinches_Dissenyadora/Il·lustradora

Byung-Chul Han
Filòsof i assagista sud-coreà. Professor a la Universitat de les Arts de Berlín. Autor entre altres obres de *La societat del cansament*, 2010, i *Loa a la tierra*, 2019.

Vamos hacia un feudalismo digital y el modelo chino podría imponerse
Clarin.com, 17.03.2020

Si una persona abandona clandestinament la seua quarantena, el dron vola cap a ella i l'insta a que torne a casa. Fins i tot potser el dron imprimeix una denúncia al moment i la deixa caure sobre el seu cap. [...] El control de la pandèmia s'està digitalitzant. No només la combateixen viròlegs i epidemiòlegs sinó també enginyers informàtics i especialistes en big data.
En la lluita contra el virus, l'individu és vigilat individualment. Una aplicació assigna a cada persona un codi QR que indica amb colors el seu estat de salut. El color roig indica una quarantena de dues setmanes. Només poden moure's lliurement aquells que poden mostrar un codi verd. No és només la Xina, d'altres països asiàtics també implementen la vigilància individual. Per tal de detectar persones potencialment infectades es creuen les més diverses dades.

Paco Roca_Il·lustrador

Ethan Zuckerman
Analista nord-americà, dirigeix el Centre per a Mitjans Cívics del Massachusetts Institute of Technology i és professor al seu Media Lab. És cofundador de Global Voices i treballa amb organitzacions de canvi social sense ànim de lucre. És autor de *Rewire: Digital Cosmopolitans in the Age of Connection*, 2013.

El lado humano de la conectividad
El País, 04.05.2020

El que em resulta interessant no és que, en ocasions, els espais virtuals funcionen millor que els físics, sinó que estem vivint un brot de creativitat en la nostra forma d'utilitzar aquestos espais digitals. Abans de la pandèmia, experimentavem una reacció contra la tecnologia digital, una onada d'ira contra plataformes com Facebook i YouTube. Ara observem una ona de creativitat. Ara, no esperem a que les empreses de Silicon Valley inventen la següent aplicació. Al contrari, estem inventant les nostres pròpies formes de relacionar-nos els uns amb els altres en aquest món nou i esgarrifant. La meua esperança és que en els anys posteriors a la pandèmia no perdrem aquesta creativitat, aquesta noció que podem fer que el món digital funcione tal com nosaltres ho volem, i no com algun emprenedor pense que hauria de funcionar.

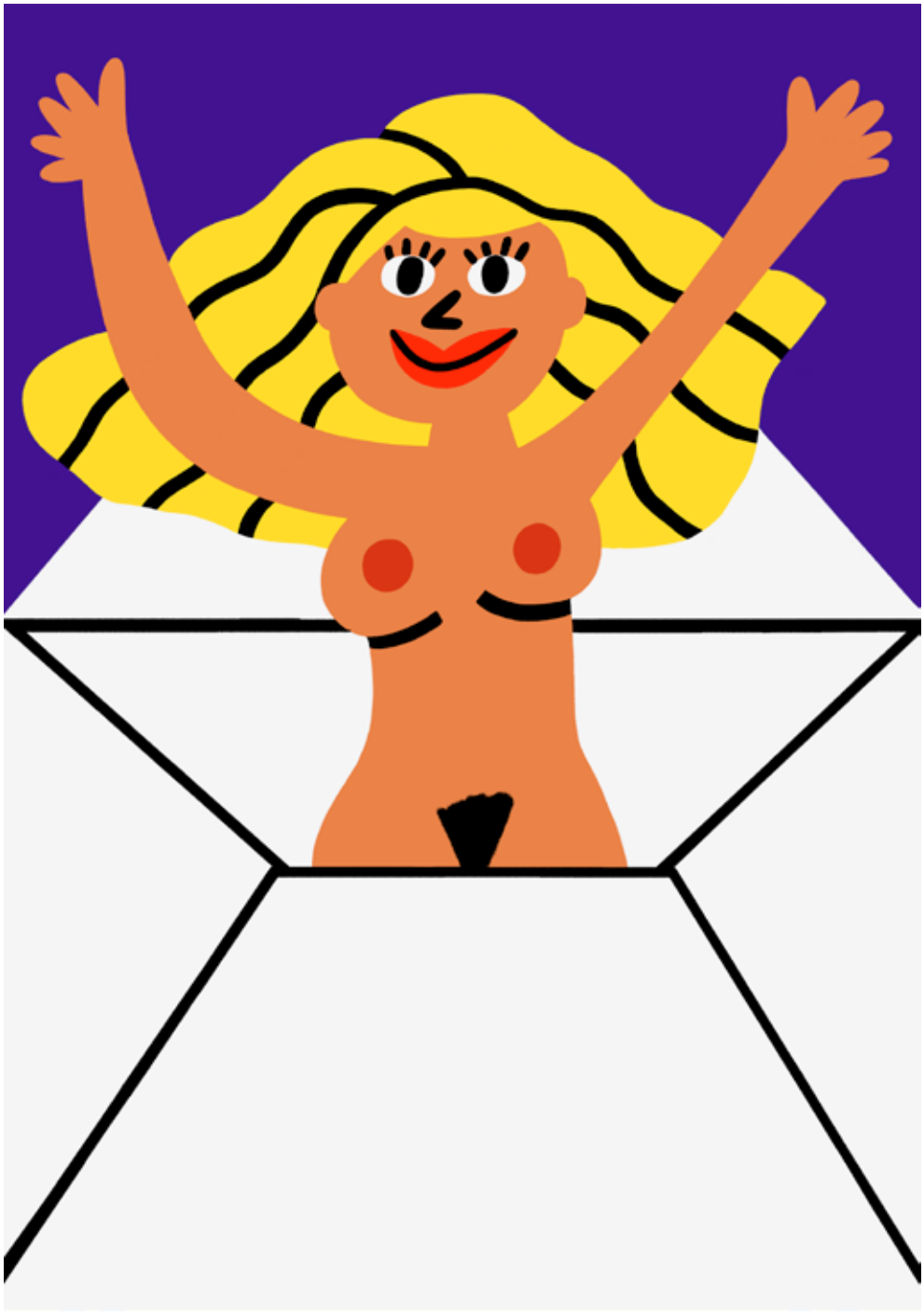

Alejandro Benavent_Dissenyador

Celia Blanco
Periodista y escriptora. Ha col·laborat amb diferents mitjans de comunicació, destacant-ne la direcció del programa radiofònic sobre sexe 'Contigo dentro', en la Cadena Ser.

'Sextear', déjense de anglicismos
El País, 04.05.2020

Sextejar', deixeu-vos d'anglicismes. Abans no passen tres anys, la RAE incorporarà el verb al diccionari. És el que millor descriu com anem a fer-ho: només ens caldrà un mòbil per a escriure'ns. Per a seduir-nos amb imatges més o menys explícites abans d'olorar-nos el perfum. Les app de cites ja milloren la seua tecnològia per a fomentar-ho. I en dos anys serem experts d'excitar sense que se'ns identifique. La demanda de pornografia online no sembla que vaja a la baixa; més bé el contrari. I, segons el darrer informe d'ús i gaudi d'aquesta al nostre país, preferim els vídeos casolans de compatriotes nostres. Aquí hi ha un mercat, alerta! No sembla que en la "nova normalitat" anem a tindre menys sexe. Sinó que anem a canviar-lo; a digitalitzar-lo. La conquesta començarà amb el primer missatge. I ull viu!: les faltes d'ortografia baixen la libido.

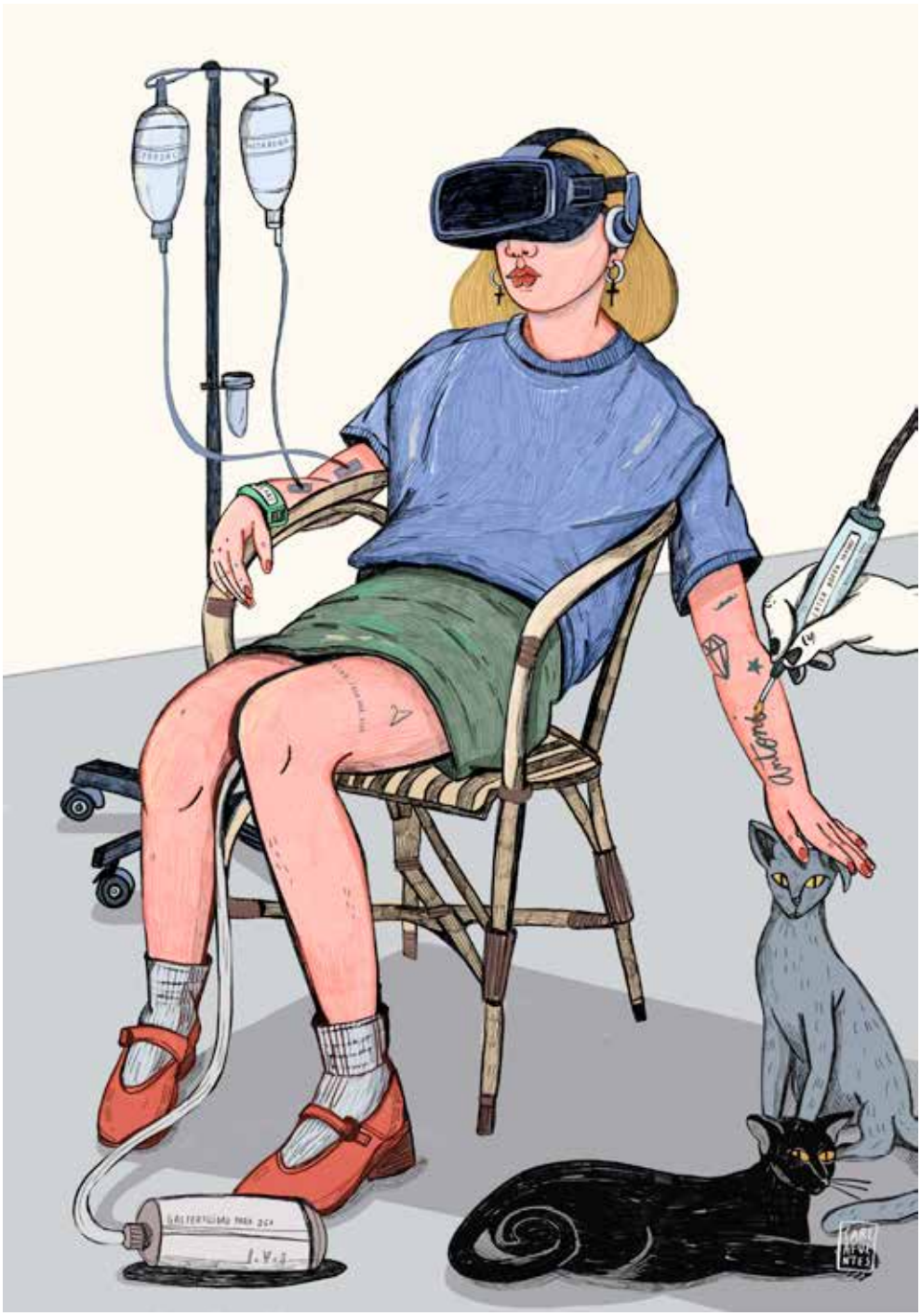

John Gray
Teòric i filòsof de ciència política, professor a la London School of Economics. Les seues obres més rellevants són *Falso amanecer. Los engaños del capitalismo global*, 1998; *Perros de paja*, 2002; i *Misa negra. La religión apocalíptica y la muerte de la utopía*, 2007.

Adiós globalización, empieza un mundo nuevo. O por qué esta crisis es un punto de inflexión en la historia
El País, 12.04.2020

Quan la pandèmia remetrà hi haurà celebracions, però possiblement no es distingirà amb claredat en quin moment haurà desaparegut el risc de contagi. És possible que molta gent migre a entorns en la Xarxa, com a Second Life, un món virtual on les persones es coneixen, comercien i interactuen amb el cos i el món que trien. Potser que hi haurà altres adaptacions incòmodes per als moralistes: és probable que la pornografia via Internet experimente un auge, i moltes de les cites en la Xarxa consistiran en relacions eròtiques en què els cossos no arribaran mai a entrar en contacte.
La tecnologia de la realitat augmentada tal vegada siga utilitzada per a simular trobades físiques i el sexe virtual prodria normalitzar-se prompte. Preguntar-se si tot açò suposarà un pas cap a una bona vida potser no siga d'allò més útil.

Carla Fuentes_Il·lustradora

María Emilia Casas Baamonde
Catedràtica de Dret del Treball i Seguretat Social a la Facultat de Dret de la Universitat Complutense de Madrid i membre de la Fundació Alternativas. Fou nomenada en 1998 Magistrada del Tribunal Constitucional. Ha rebut diferents distincions honorífiques i premis, com el Premi Pelayo per a Juristes de Reconegut Prestigi (2006).

El Derecho del Trabajo en la emergencia del Covid-19
Blog 'Alternativas'
El País, 22.04.2020

[…] el teletreball, que ha evidenciat d'un dia per a l'altre els beneficis de la innovació i la capacitat tecnològica del país, sense prejudici de la seua necessària millora en les Pimes i en nuclis de població menuts i rurals, on la bretxa digital existeix, així com existeix entre les persones treballadores per edat i gènere i entre els estudiants per nivells de renda, una bretxa que és de desigualtat. Aquesta devastadora crisi ens ha ensenyat que el teletreball és una eina imprescindible de modernització de la societat, i en concret de modernització del treball considerat com activitat, si no es limita a convertir-se en una fòrmula per a enviar als treballadors als seus domicilis convertits en llocs de treball sense les degudes condicions de salud i seguretat laborals.

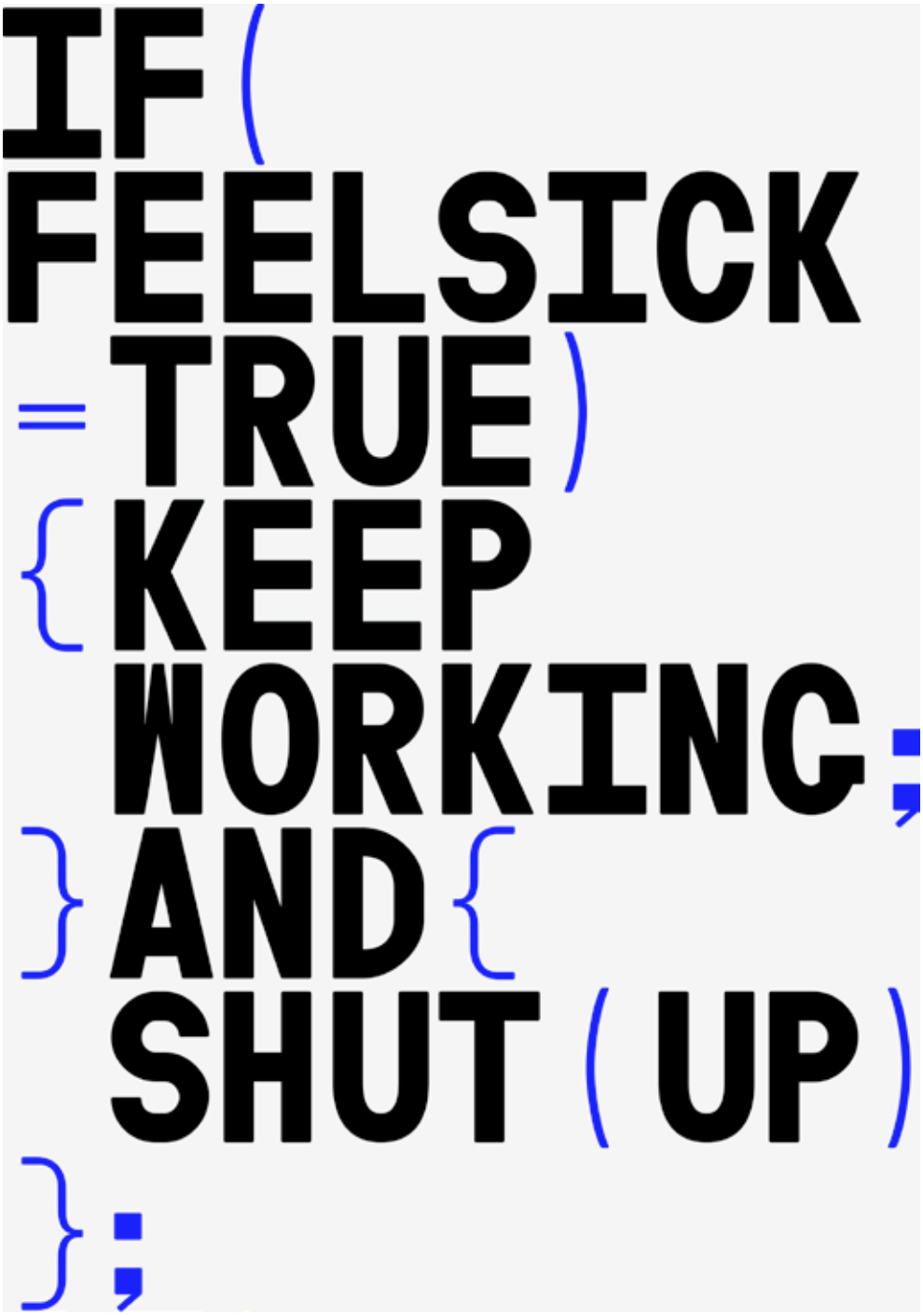
Milimbo_Dissenyadors

Yuval Nohah Harari
Historiador, filòsof i escriptor israelita. Professor a la Universitat Hebrea de Jerusalem. Ha obtingut diverses distincions com ara el premi Polonsky per la creativitat i originalitat (2009 i 2012) i el premi Moncado de la Society for Military History (2011). És autor dels best sellers *Sàpiens. Una breu història de la humanitat,* 2014; *Homo Deus. Una breu història del demà,* 2016; i *21 lliçons per al segle XXI,* 2018.

Estamos presenciando experimentos en millones de personas
Clarin.com, 06.04.2020

Un altre possible impacte és l'acceleració de l'automatització i l'implementació de robots, intel·ligència artificial i aprenentatge automàtic en treballs que fins ara eren fets per humans. El que està passant ara amb la crisi és que hi ha molta pressió en moltes indústries per tal de substituir els humans. Si un treball pot ser fet per un robot, encara que el robot no siga tan bo com l'humà, en aquest moment convé molt més perquè no es pot contagiar. Aleshores, si hi ha una fàbrica que només té robots i una fàbrica que només té humans, la fàbrica humana, malgrat ser un poc millor en producció, ara roman tancada per la quarantena i la por al contagi, quelcom que podria significar un estímul immens per tal que moltes companyies experimenten amb un sistema de producció automatitzat.

IF(
FEELSICK
=TRUE)
{KEEP
WORKINC;
}AND{
SHUT(UP)
};

Marta Peirano
Escriptora i periodista. Fundadora de CryptoParty Berlin, iniciativa que analitza qüestions sobre privacitat i seguretat en Internet. Ha publicat *El enemigo conoce el Sistema*, 2019, un assaig crític amb la manera opaca i no democràtica en què els servidors d'Internet gestionen la informació que obtenen dels seus usuaris.

Las tecnologías para controlar a las personas no nos salvarán de esta pandemia
Ethic.es, 20.04.2020
Entrevistada per Luis Meyer

Segur que en aquell moment (en els inicis d'Apple, Google o Microsoft) no tenien en ment controlar tot el món per a fer-se els més rics i poderosos i acabar negociant amb la CIA, amb els exercits o amb governs antidemocràtics. En quin moment es van contaminar totes aquestes intencions? És invitable? El "núvol". Expressa una idea lleugera i ubiqüa. Amb tot, en realitat són grans concentracions de servidors que cosumeixen un 4% de l'energia mundial, completament protegits, blindats i sense finestres, on estan passant coses espantoses, per exemple colps d'Estat. No són un núvol. També hi ha la metàfora que les aplicacions existeixen per tal de facilitar-nos la vida, per a connectar-nos amb els éssers estimats, per a treballar des de qualsevol lloc... i no és així. Estan dissenyades per a extreure dades. La resta, és el ganxo.

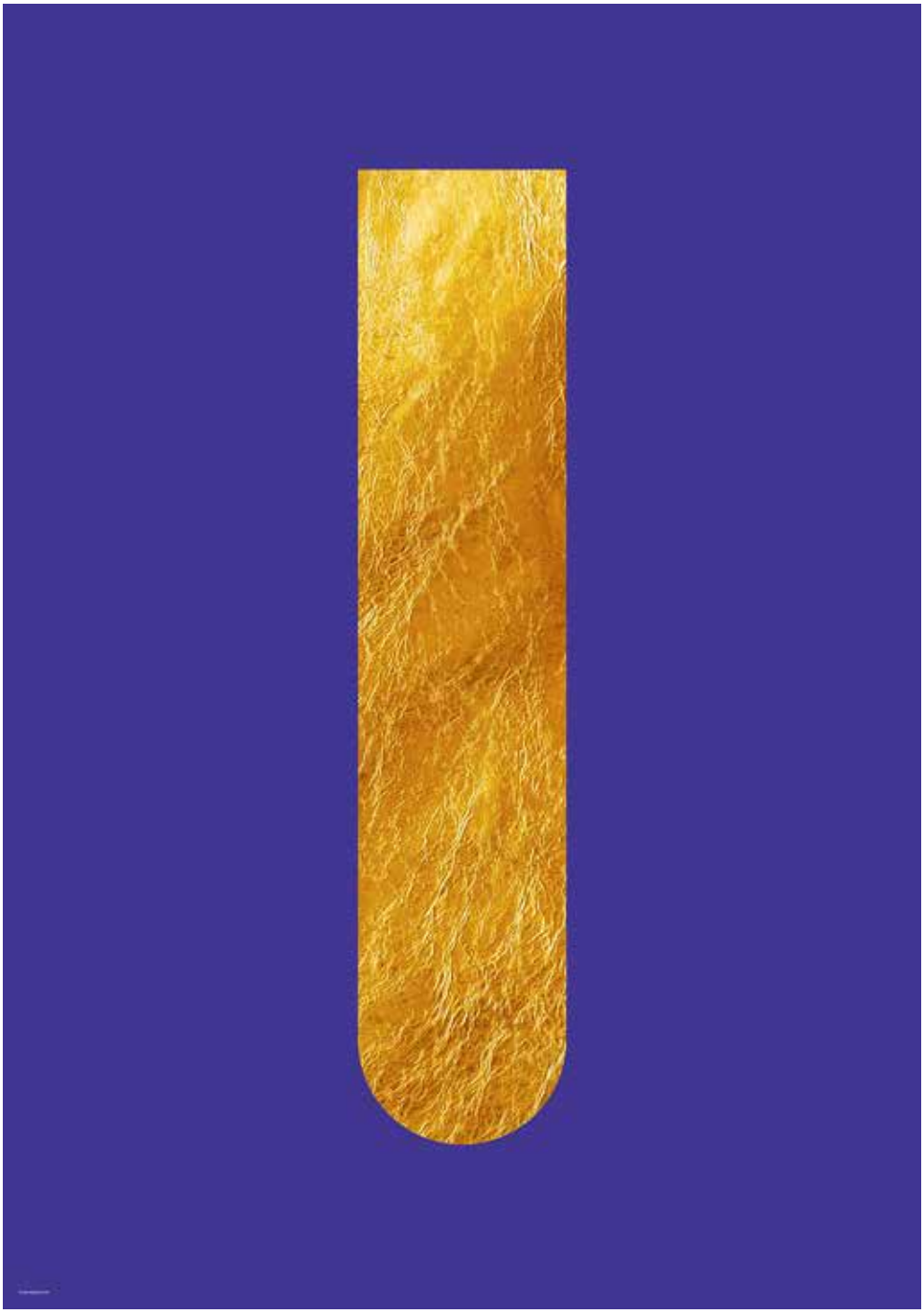
Clara Iris_Il·lustradora

Juan Luis Arsuaga
Paleontòleg, premi Príncep d'Astúries d'Investigació Científica i Tècnica i un dels més grans experts del món en l'evolució de la nostra espècie. La seua última obra: *Vida, la gran historia: Un viaje por el laberinto de la evolución*, 2019.

Ya va siendo hora de que la humanidad sea adulta y empiece a decidir qué cosas no puede hacer
BBC News Mundo, 06.05.2020
Entrevistat per Leire Ventas

Jo no vull una religió de les ciències, no m'interessa, però cada dia ho veig més. Per exemple, en una conferència dic: "Tenim un problema amb l'energia, perquè cada generació consumeix el doble o el triple d'energia que l'anterior. Això s'anomena una progressió geomètrica i ens du a l'abisme".
Aleshores sempre hi ha algú que s'alça i diu: "No, però la ciència ho va a resoldre". Això és un pensament religiós! Pensar que la ciència va a substituir Déu és pensament màgic. No tenim ninguna font d'energia barata. "El Sol", em diuen. Sí, però no es pot acumular.
A la ciència ara, de sobte, se li atribueixen les qualitats de la religió, tot incloent-hi la immortalitat. És a dir, tindrem energia neta, de tot, gratis, i a més anem a ser immortals.

Dídac Ballester_Dissenyador

Naomi Klein
Periodista, escriptora i activista canadenca, coneguda per la seua crítica a la globalització i el capitalisme. És autora de *No logo*, 2000; *Barreres i finestres*, 2003; *La doctrina del xoc*, 2007; *Esto lo cambia todo*, 2014; i *Decir no no basta,* 2017.

La gente habla sobre cuándo se volverá a la normalidad, pero la normalidad era la crisis
Elsaltodiario.com, 01.04.2020
Entrevistada per Diana Moreno

"Estic molt esperançada per les formes que tenen les persones per a col·laborar en aquests moments, i això suposa una ironia, perquè és cert que mai hem estat tant distanciats físicament, però tal vegada és degut a la distància física que estem tan decidits a apropar-nos els uns dels altres." [...] Klein opina que els governs deurien caure pel que està passant. "Ens cal estar indignats, molt indignats. Ens cal inspirar-nos en els tipus de moviments de masses que han derrocat els governs en moments de crisi anteriors", suggereix, i es mostra convençuda que no aconsseguirem seguretat si no lluitem per ella. "No és un lloc on podriem tornar: és un lloc que hem de construir junts i un lloc pel qual cal que lluitem", conclueix.

Elías Taño_Il·lustrador

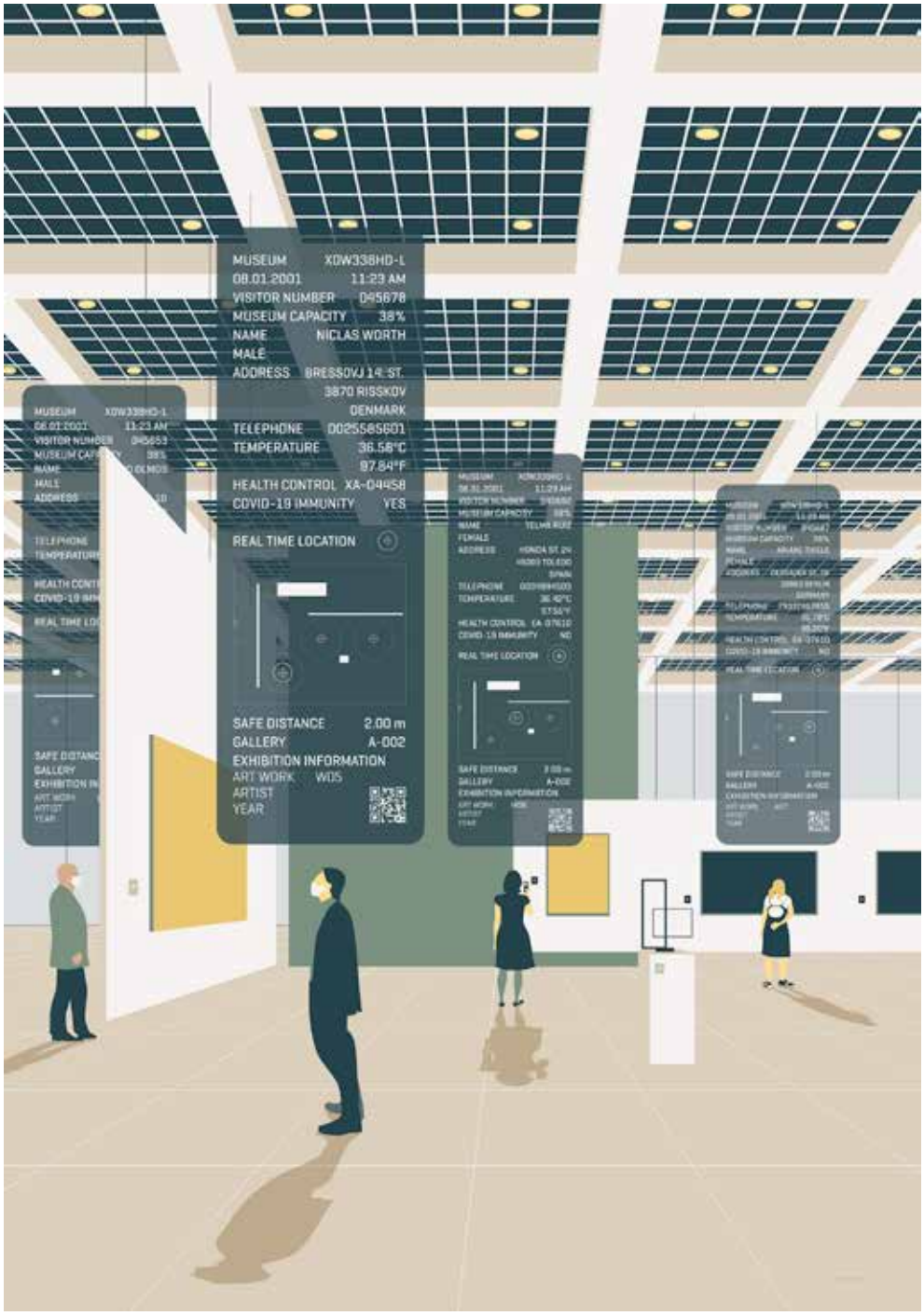
Richard Florida
Nord-americà, expert en geografia i creixement econòmic. Actualment és professor i director del Martin Prosperity Institute a la Rotman School of Management, a la Universitat de Toronto. Dirigeix una empresa privada de consultoria, la Creative Class Group. És autor de *The rise of the creative class*, 2002; *Who's Your City?*, 2008; o *Les ciutats creatives. Per què on vius pot ser la decisió més important de la teua vida*, 2009.

¿Cómo serán las ciudades después de la pandemia?
Rodrigo Guendelman.
La tercera, 24.04.2020

102

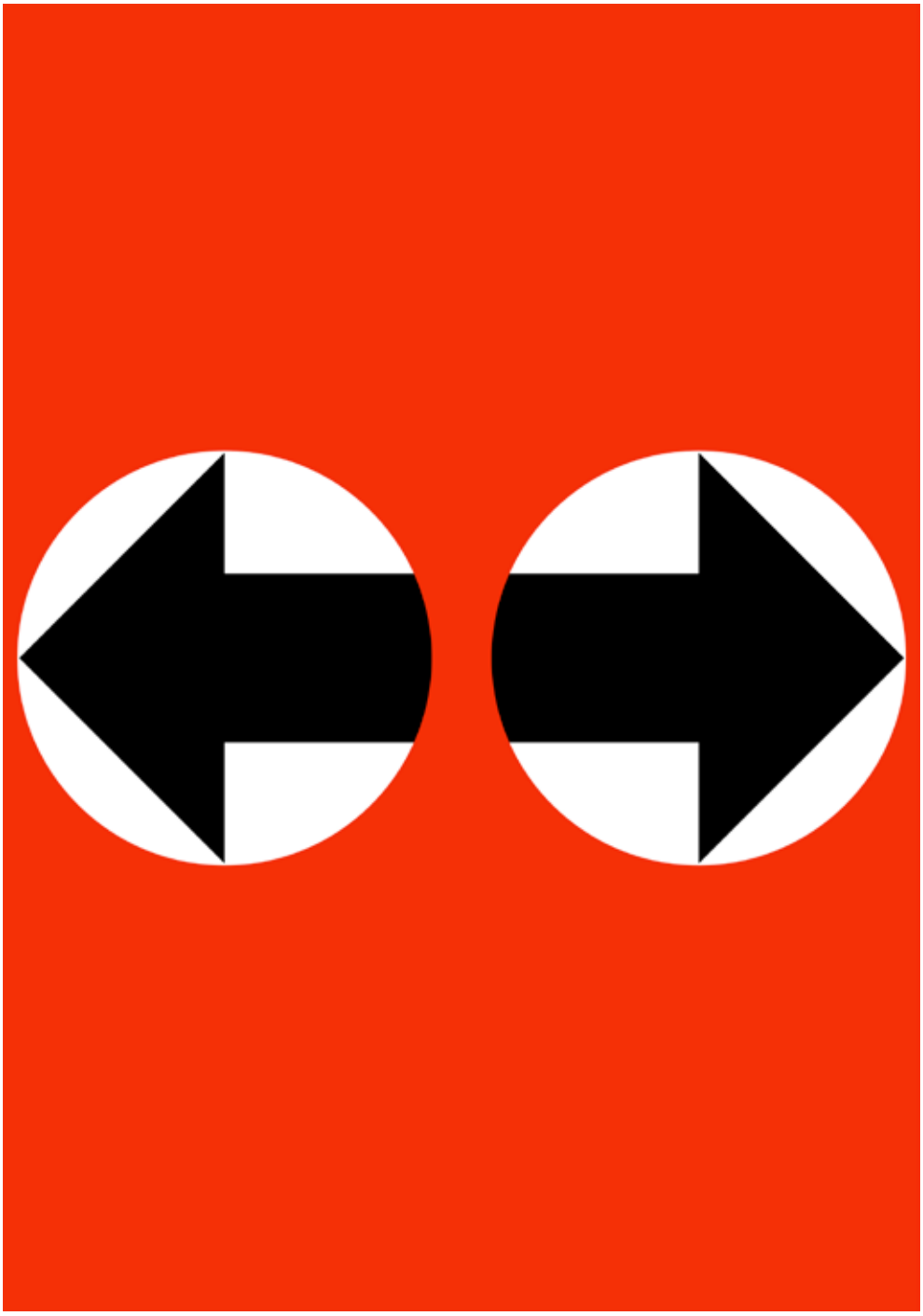
Els aeroports hauran de ser a prova de pandèmies. Com? Hauran d'implementar controls de temperatura i reconeixement sistemàtic de la salut. Hauran de disminuir les aglomeracions de gent, promoure cert distanciament social, així com proveir grans quantitats de carassetes de forma rutinària i oferir alcool gel per tot arreu. Els espais per a públics massius -estadis, arenes, centres de convenció, centres culturals- hauran de ser condicionats de nou per a, al igual que els aeroports, ser a prova de pandèmies. Caldrà reduir els aforaments, aplicar controls de temperatura, deixar seients sense ocupar que separen les persones i proveir de carassetes.

MUSEUM XOW338HD-L
08.01.2001 11:23 AM
VISITOR NUMBER 045678
MUSEUM CAPACITY 38%
NAME NICLAS WORTH
MALE
ADDRESS BRESSOVJ 14. ST.
3870 RISSKOV
DENMARK
TELEPHONE 0025585601
TEMPERATURE 36.58°C
97.84°F
HEALTH CONTROL XA-04958
COVID-19 IMMUNITY YES
REAL TIME LOCATION
SAFE DISTANCE 2.00 m
GALLERY A-002
EXHIBITION INFORMATION
ART WORK WO5
ARTIST
YEAR

Paul B. Preciado
Filòsof transgènere, ha destacat per les seues aportacions a la teoria queer i a la filosofia de gènere. Va ser premi extraordinari de llicenciatura i becari del programa Fullbright. Es doctorà en Filosofia i Teoria de l'Arquitectura a la Princeton University. Ha estat docent de l'Université Paris VIII i guardonat amb el Premi Internacional J. B. Cendrós d'Òmnium (2019). És autor d'obres com *Manifiesto contrasexual*, 2002; *Testo yonqui*, 2008; o *Pornotopía*, 2010.

Aprendiendo del virus
Sopa de Wuhan
El País, 27.03.2020

El cos, el teu cos individual, com un espai viu i com un entramat de poder, com un centre de producció i consum d'energia, ha esdevingut el nou territori en què les agressives polítiques de la frontera que anem dissenyant i assajant durant anys s'expressen ara en forma de barrera i guerra front al virus. La nova frontera necropolítica s'ha desplaçat des de les costes de Grècia fins a la porta del domicili privat. Lesbos comença ara a la porta de ta casa. I la frontera no para de encerclar-te, empeny fins a apropar-se més i més al teu cos. Calais t'esclata ara a la cara. La nova frontera és la carasseta. L'aire que respires ha de ser només teu. La nova frontera és la teua epidermis. La nova Lampedusa és la teua pell.

Sebastián Alós_Dissenyador

Santiago Alba Rico
Filòsof, escriptor i assagista. Col·labora/ha col·laborat en varies revistes i mitjans de comunicació com Gara, Archipiélago: Cuadernos de crítica de la cultura, LDNM, Público, Rebelión, eldiario.es o Carne Cruda. És autor de llibres com *Las reglas del caos. Apuntes para una antropología del Mercado*, 1995, amb el qual va ser finalista del premi Anagrama d'assaig.

Filosofía para tiempos de coronavirus
Carne Cruda, 12.04.2020
Entrevistat per Javier Gallego

Què fem amb el temps allà on s'ha interromput o estancat i què succeeix allà on de sobte la mortalitat és una possibilitat que cal assumir? Tots estem en certa mesura amenaçats. I aquí el que ens salva és allò al que tothom té dret, com a mortals que som: en una situació com aquesta és el humor. El sentit de l'humor, a part que en una situació com aquesta ha generat algunes brillants eixides, crec que és un dret inalienable perquè riure és riure d'un mateix. Els mortals tenim dret a riure i a fer acudits fins i tot absolutament truculents. Jo crec que es tracta d'una qüestió molt filosòfica aquesta de l'humor i la mort.

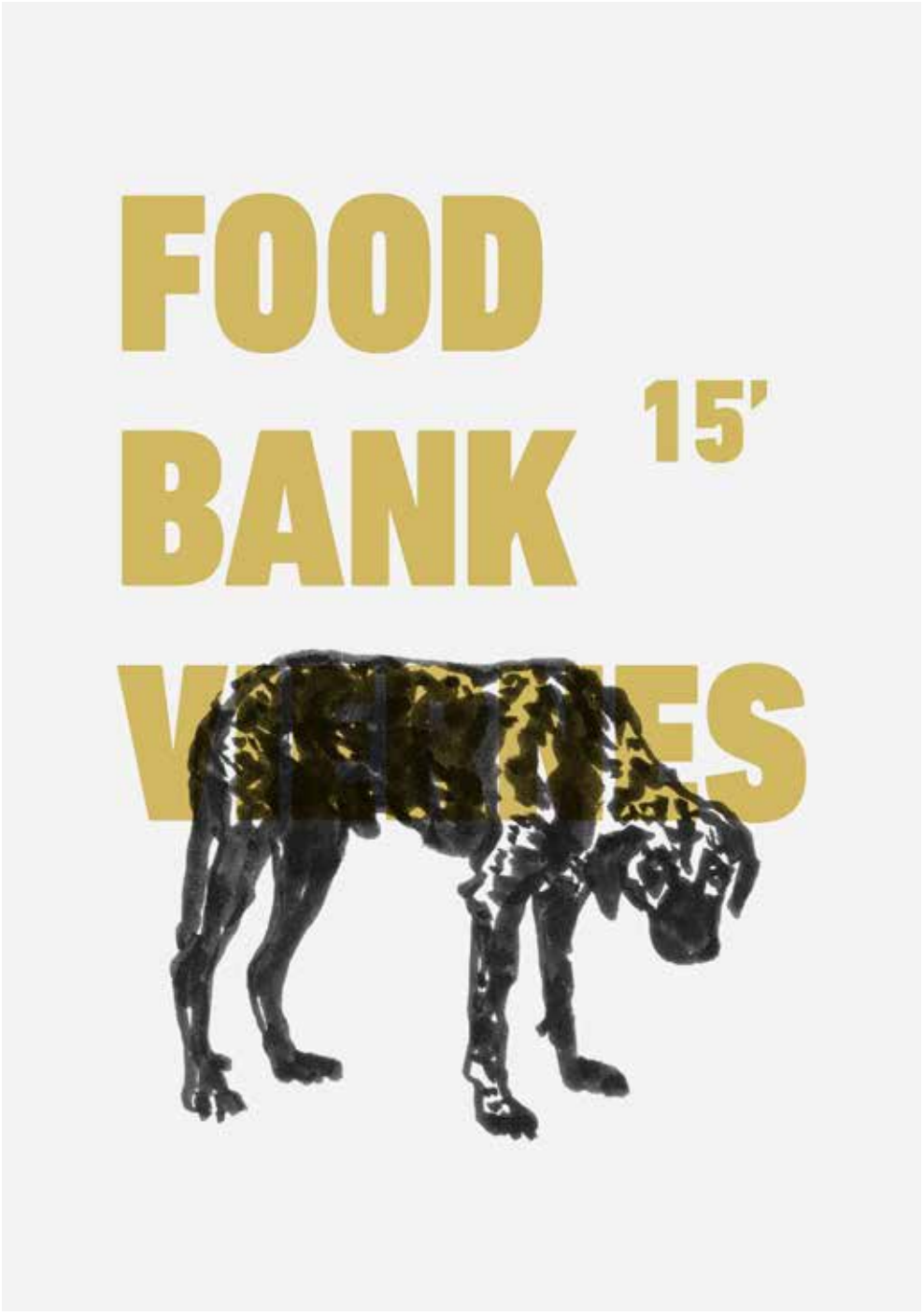
Coté Escrivá_Artista

Richard Sennett
Sociòleg nord-americà, professor a la London School of Economics i al MIT. A més, és assessor de l'ONU, on elabora estratègies contra l'escalfament global.

El liberalismo ha debilitado nuestra red de salvación
El País, 09.05.2020
Entrevistat per Carmen Pérez-Lanzac

P. I com canviaran les ciutats?
R. La millor proposta que he escoltat per a les ciutats riques és d'Anne Hidalgo, la alcaldessa de París: crear nodes de concentració, el que ella anomena "ciutats de 15 minuts". En aquestes, la gent pot arribar en bicicleta o caminant en 15 minuts a un centre que no necessite cap transport públic, que pot arribar a ser molt perillós en casos com el que estem vivint. Es tracta d'un canvi enorme.
En ciutats com París suposa tota una reconstrucció de la urbs. Així es semblaria més a Londres, que és una espècie de cúmul de moltes ciutats entre les quals hom pot moure's a peu.

Dani Nebot _Dissenyador

Laura Morán
Psicòloga, sexòloga i terapeuta. És autora d'*Orgas(mitos). La sexualidad está para disfrutarla, no para cumplirla*, 2019.

Tiempos de explorarse a uno mismo
El País, 04.05.2020

Per bé que la sexualitat del segle XXI té el sexting, les apps per a lligar i el cibersexe, la veritat és que vivim en i amb el nostres cos. [...] Segurament, i en contra de la saviesa popular, seran les parelles estables, casades i arreplegades les que tindran més possibilitats de tenir relacions sexuals. Si ens mirem malament a aquell que se'ns apropa massa al supermercat, com podriem frugir amb algú que acabem de conèixer o a atrevir-nos a desvirtualitzar la darrera ciberconquesta? La por al contagi fomentarà les joguines eròtiques i l'amor propi. Que ni tan mal... [...]Potser podem aprofitar aquestes circumstàncies per a dur a la pràctica tot allò que és important, però mai urgent: conèixer-se. I sí, açò passa també per fer-ho sexualment. Així que ja ho saps: sexplora't.

MacDiego_Dissenyador/Il·lustrador

Valerie Steele
Dirigeix el museu del Fashion Institute of Technology de Nova York i és autora de *Fashion Theory. Hacia una teoría cultural de la moda*, 2018.

La victoria de la ropa informal
El País, 04.05.2020

La principal marca de la pandèmia en els nostres armaris serà probablement la conquesta definitiva de la roba informal i casual. L'ús de peces de roba esportiva i còmoda –d'anar per casa– fora de casa ja dura més d'una dècada, però ara, amb el confinament, s'ha imposat. El comerç a Internet és un altre dels corrents que la covid-19 ha acabat per instaurar. Aquest entorn, que en un principi creava una certa igualtat d'oportunitats per a petits dissenyadors i marques independents, s'ha tornat, i es tornarà encara més, darwinià.

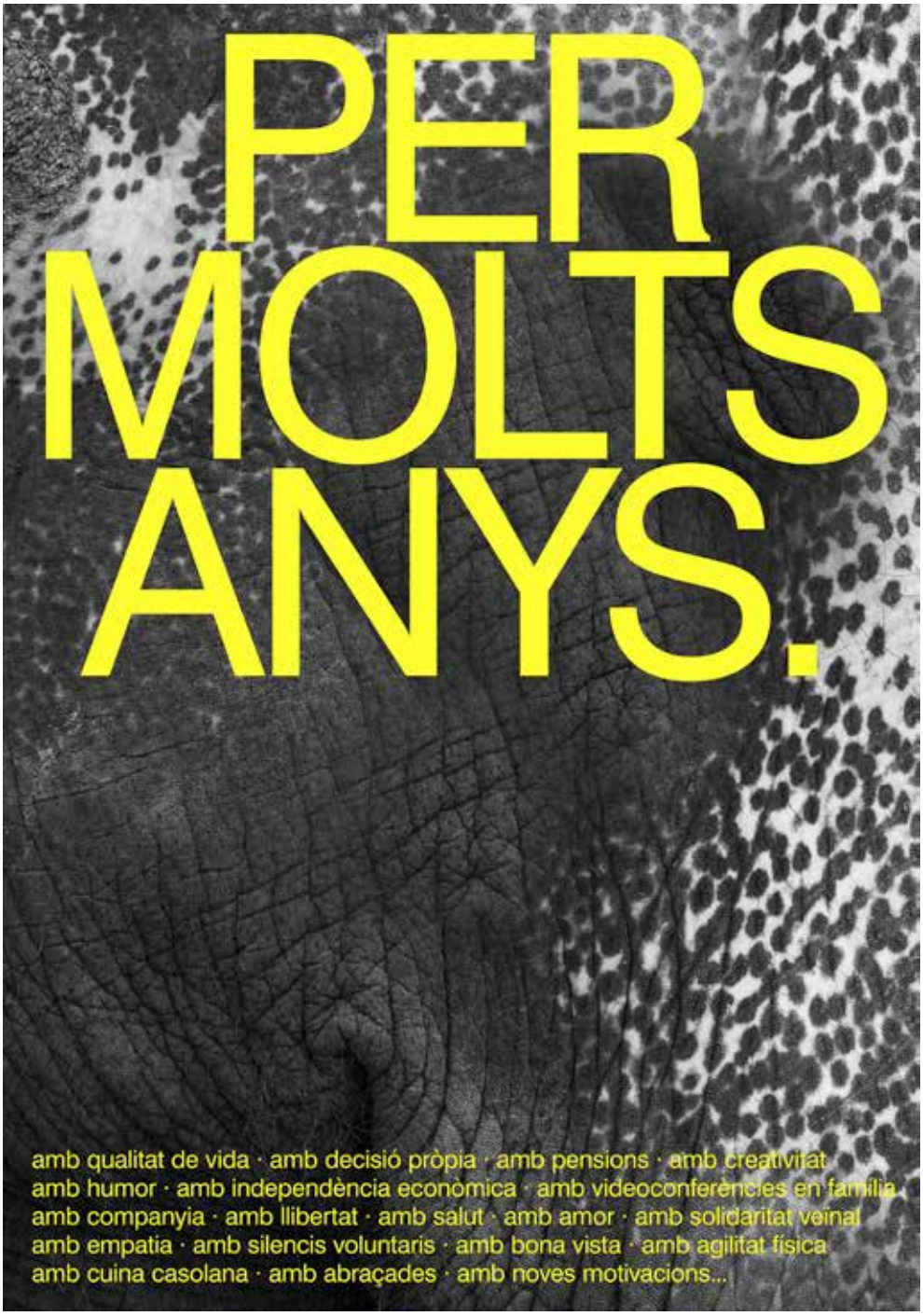

Paula Sanz_Il·lustradora

María Ángeles Durán
Catedràtica de Sociologia, doctora honoris causa per la Universitat Autònoma de Madrid, la Universitat de València i la Universitat de Granada. Ha dirigit el Departament d'Anàlisi Socioeconòmica del CSIC. Premi Nacional d'Investigació en Sociologia i Ciència Política (2018). Ha publicat *Si Aristóteles levantara la cabeza*, 2000; *Los costes no sanitarios de las enfermedades crónicas*, 2017; o *La riqueza invisible del cuidado*, 2018.

Hay que inventar un modo distinto de estar en el mundo
El País. BBVA Aprendemos juntos
27.04.2020

Allò al que aquesta pandèmia va a contribuir és a que ens repensem el paper que ara juga la gent gran i, sobretot, el que van a jugar dintre de vint, trenta, seixanta anys. Tot el que té que veure amb la gent gran no es pot improvisar. Si alguna cosa m'ha ajudat a pensar aquesta pandèmia és precisament que les societats del futur seran societats molt envellides comparades amb la que estem vivint. Ara mateix no arriba als mil milions, són poc més de cinc-cents milions de gent major de seixanta-cinc anys al món, però les projeccions de Nacions Unides per a la fi de segle parlen de prop de dos-mil milions de persones majors de seixanta-cinc anys. En fi, imaginem el que açò significa, això és més que durant mil·lennis ha estat tota la població mundial.

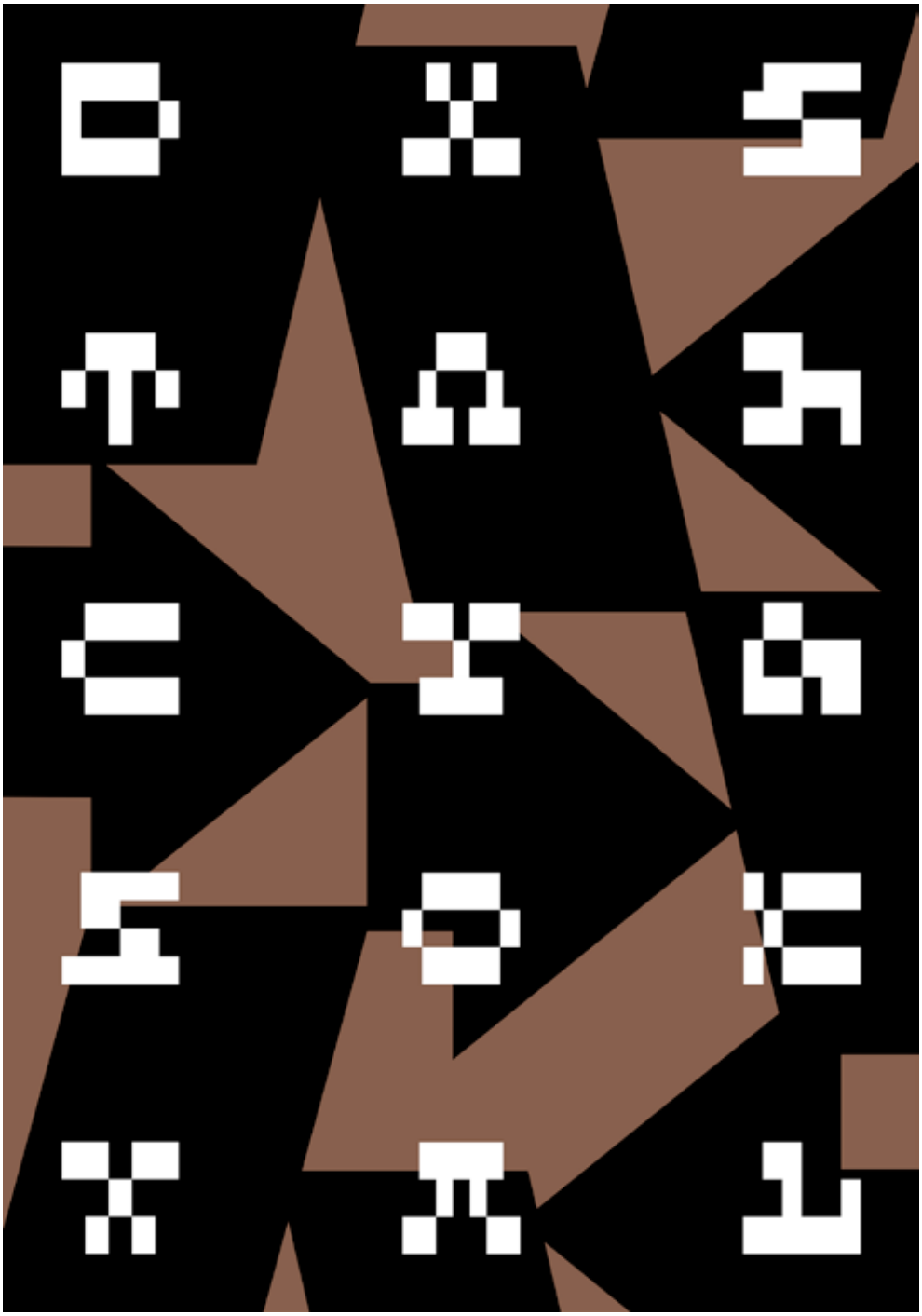
Yinsen_Dissenyadores

Mónica G. Prieto
Periodista i reportera internacional per a diferents mitjans espanyols. Ha estat corresponsal a Roma, Moscou, Jerusalem, Beirut i Bangkok i reconeguda, entre d'altres, amb els premis Dario D'Angelo en 2005, José María Porquet de Periodisme Digital en 2011, José Couso de Llibertat de Premsa en 2013, Julio Anguita Parrado en 2016 i Cirilo Rodríguez en 2017.

Las secuelas que nos esperan
La Marea, 09.04.2020

Canviarà la nostra forma de relacionar-nos: el concepte de la distància social s'interioritzarà i probablement només serà acurtat amb familiars i amics. Es revisarà l'individualisme que tant caracteritzava les societats occidentals, ara que la pandèmia ens aglutina com un col·lectiu. També es normalitzaran els equips de protecció individual com a peces de roba ordinàries –poc tardaran en arribar les carassetes i els guants de disseny, una moda des de fa anys a Àsia– i es milloraran hàbits higiènics com aquells relatius a rentar-se les mans o esternudar i tossir en públic.

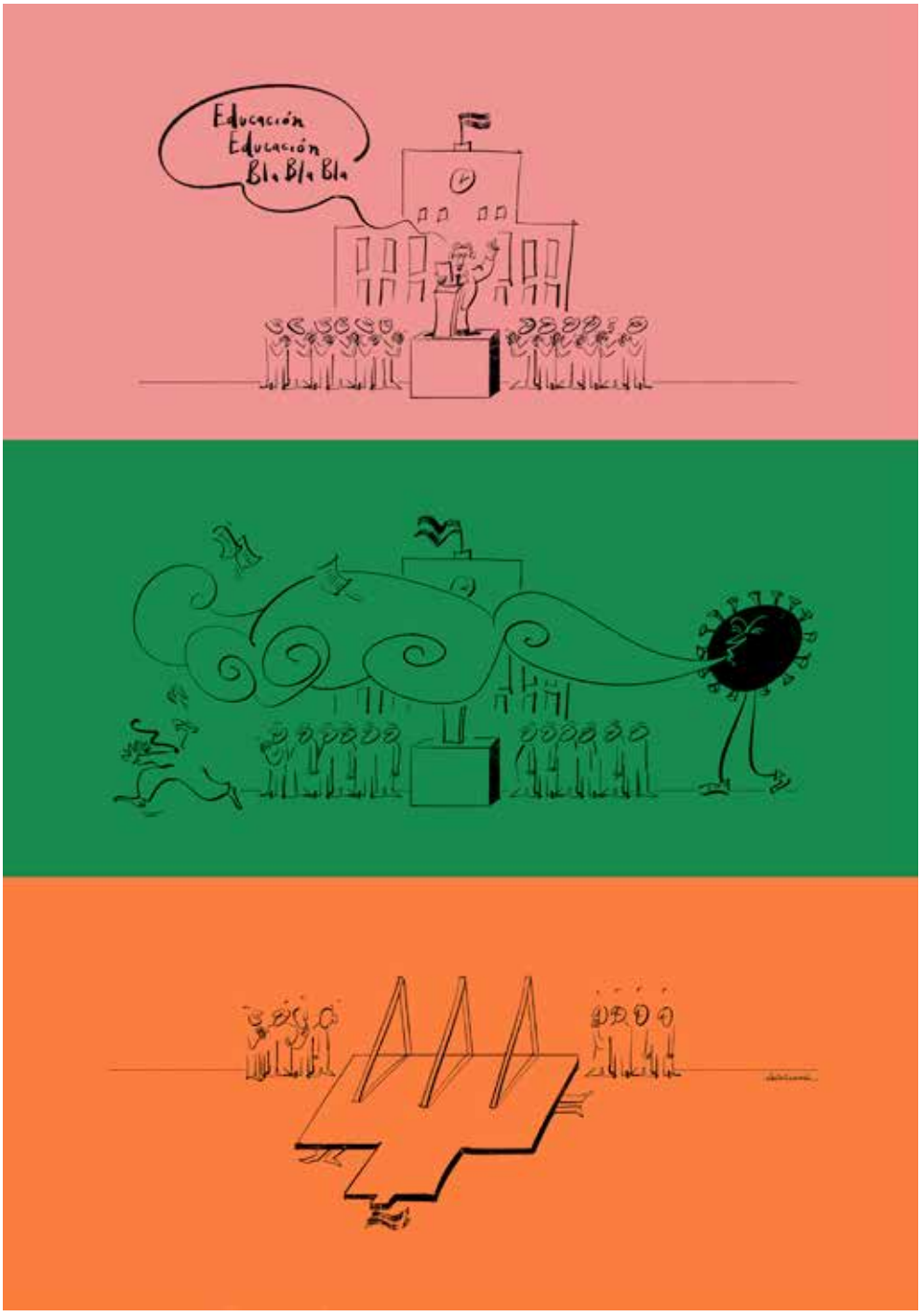
Marisa Piñana_Dissenyadora

Maite Larrauri
Filòsofa i escriptora feminista. És autora de *Conocer Foucault y su obra*, 1980; *Contra el elitismo. Gramsci: Manual de uso*, 2018; i *Anarqueologia: Foucault y la verdad como campo de batalla*, 2018.

El futuro es el presente
Ctxt 15.05.2020

Dewey va concloure que una escola, si vol educar per a una societat emancipadora i democràtica, ha de crear un ambient; no copiar el que ja existeix fora de l'escola sinó modificar-lo en aquells aspectes en què es realitze aqueixa millor societat. Si volem un món més just, sense desigualtats socials, lliure i creatiu, hem de crear un ambient d'utopia materialitzada que contagie tots els que hi viuen. [...] La reobertura de les escoles mereix ser estudiada i plantejada ja mateix. Les condicions per a fer tal cosa són les mateixes que per a qualsevol tipus d'activitat: distància física i higiene. Després d'haver passat gran part de la meua vida treballant a l'ensenyament, sé que, si hi ha un lloc fet de normes i de seguiment d'unes normes, eixe lloc és l'escola.

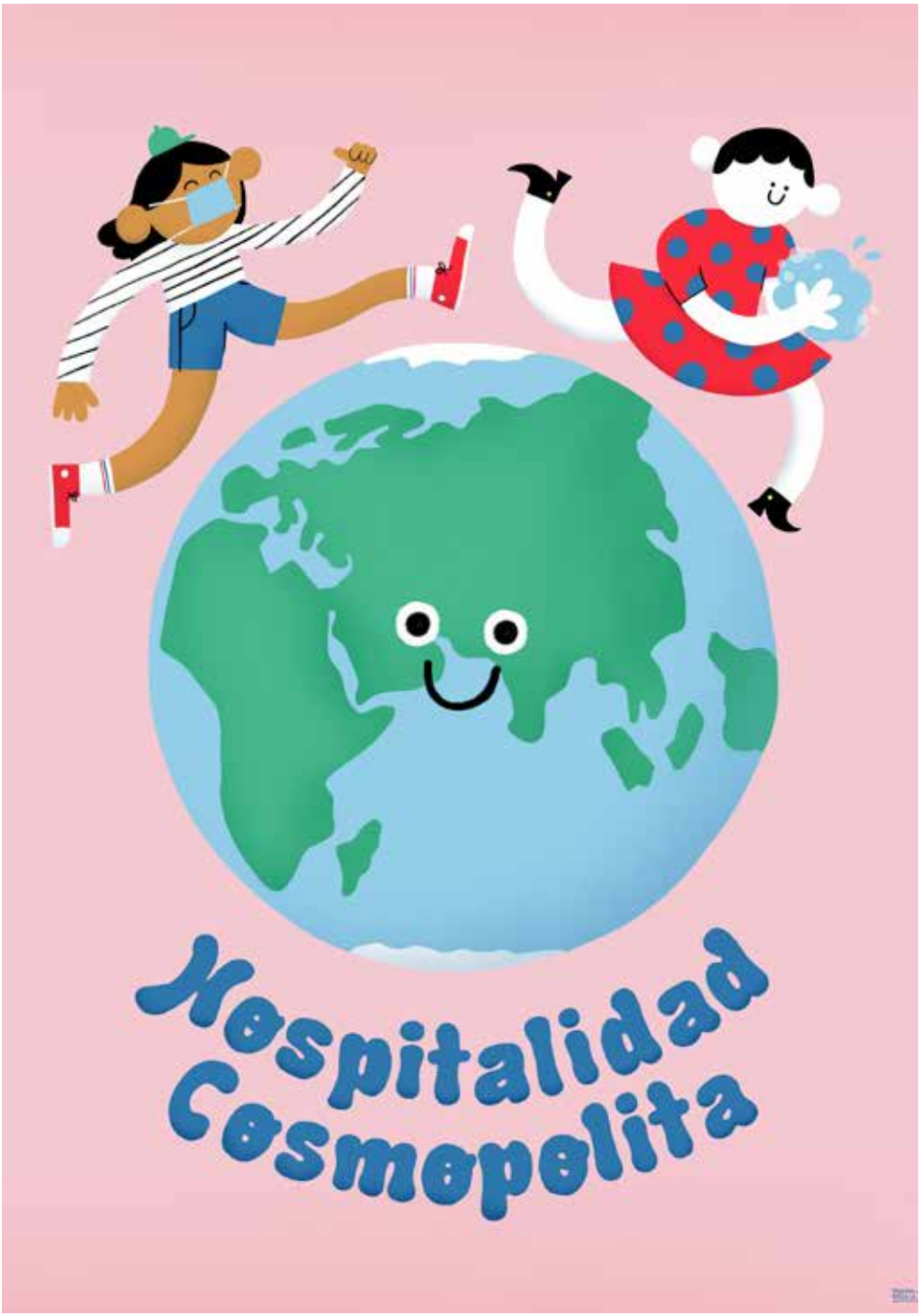
Lalalimola (Sandra Navarro) _Il·lustradora

Adela Cortina
Filòsofa, catedràtica d'Ètica de la Universitat de València i guanyadora, entre d'altres, del Premi Nacional d'Assaig 2012 i del Premi Palabra 2019. Va encunyar el terme 'aporofòbia', la por al pobre. És també directora de la Fundación Étnor, Ètica dels negocis i les organitzacions empresarials.

El dinero público destinado a batallas ideológicas debe invertirse en ciencias
Ethic.es, 27.03.2020
Entrevistada per Pablo Blazquez

Som un univers, tots estem entrellaçats i units. Som –i a mi això em sembla un aprenentatge fonamental–, interdependents. Depenem els uns dels altres i quan ens adonem d'això en aquestes emergències hauríem de tenir eixa mirada cosmopolita que jo, seguint a Kant i anant un poc més enllà, he anomenat l'hospitalitat cosmopolita, que ara ens cal més que mai. Què passa amb la quantitat d'immigrants que se'ns han mort a la Mediterrània? Allò que ens demostra la societat del risc, efectivament, és que els riscos o bé s'assumeixen mundialment o anem a quedar desarborats. Els independentismes i els nacionalismes que tallen els vincles amb els altres són realment desafortunats.

María Rodilla_Il·lustradora

Carolin Emcke
És una de les intel·lectuals europees que d'una manera més persuasiva ha sabut combatre els tòpics populistes que intenten dominar el món.Titulada en Filosofia, Política i Història ha estat guardonada amb diferents premis pel seu treball de denúncia de la violència i a favor dels drets humans, com el Premi Theodor Wolff (2008) o el Premi de la Pau dels llibrers alemanys (2016). És autora de diversos llibres, com ara *Stumme Gewalt. Nachdenken über die RAF*, 2008, o *Contra el odio*, 2017.

Carolin Emcke: "La pandemia es una tentación autoritaria que invita a la represión"
El País, 19.04.2020
Entrevistada per Juan Cruz

Va a resultar decisiu poder demostrar que les societats que menys danyades eixen de la crisi són aquelles que compten amb un sistema de salut pública, aquelles les infraestructures socials de les quals no han estat privatitzades i erosionades per complet, poder provar que seran la solidaritat i la cura mútua les que triomfen sobre el virus i no l'estat d'excepció i la privació de la llibertat. […] Tranquil·litza saber com han callat els populistes de dretes, que viuen inventant suposades amenaces a la nació, però que són incapaços d'enfrontar-se a una de ben real. El que volen és dividir i subvertir la democràcia. No els interessa salvar vides, no reconèixen la dignitat humana, no valoren la vida, de vells o de joves, […] dels desocupats o d'aquells que tenen treball, dels hetero o dels queer, vides que compten totes per igual.

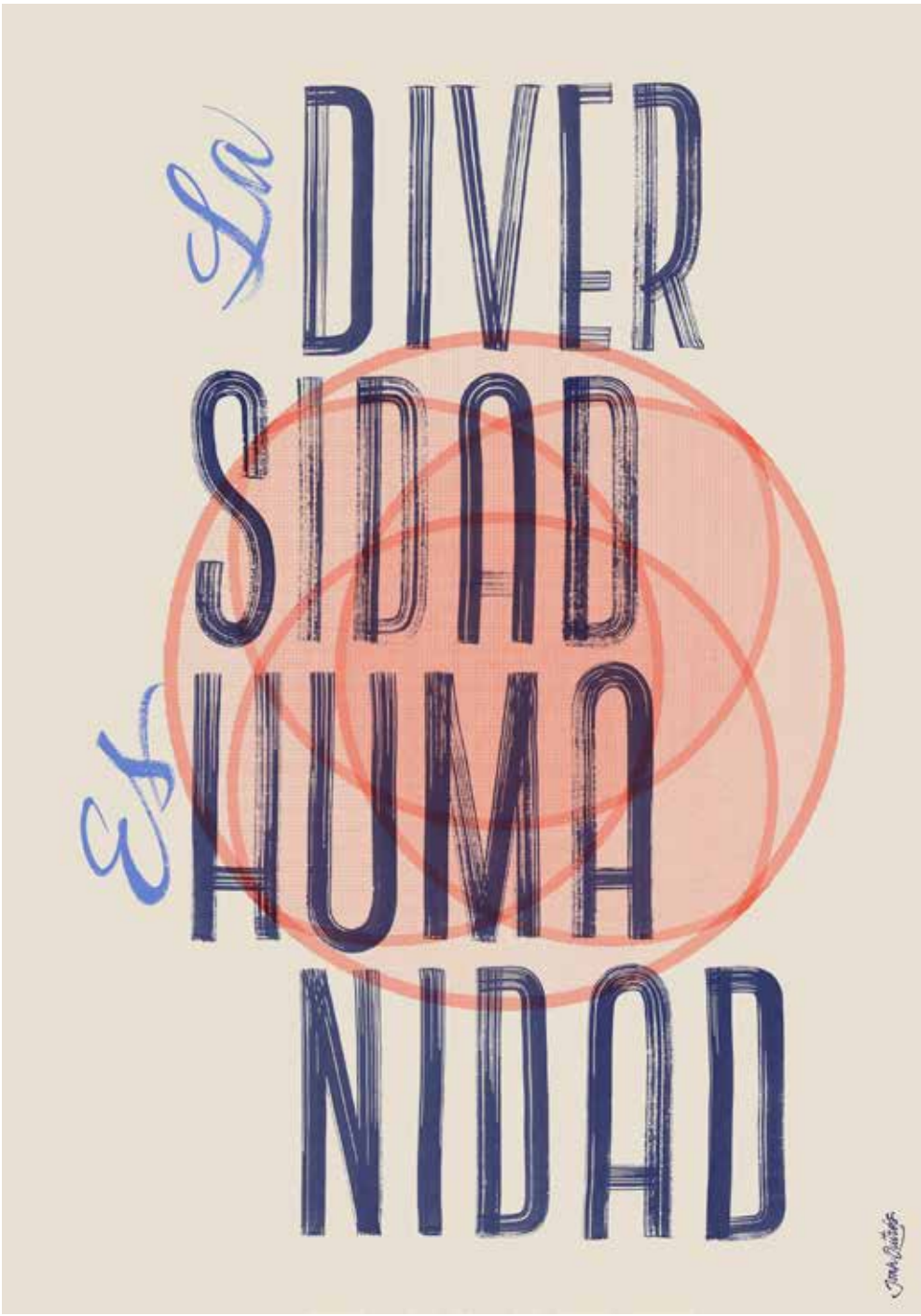
Pepe Gimeno_Dissenyador

Eudald Carbonell
Arqueòleg, antropòleg, geòleg i paleontòleg. Catedràtic de Prehistòria de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. Entre els seus punts decisius destaca el programa d'investigació multidisciplinària en la Serra d'Atapuerca.
Alguns dels seus últims treballs són E*logio del futuro. Manifiesto por una conciencia crítica de la especie,* 2018, o *Atapuerca. 40 años inmersos en el pasado,* juntament amb Rosa María Tristán, 2017.

Eudald Carbonell: "Habrá más crisis como esta: O cambiamos la mentalidad o iremos hacia la destrucción"
La Marea, 16.04.2020.
Entrevistat per Laila Soldevila

La primera mesura hauria de ser deixar quetes les infraestructures que hi ha al planeta perquè ens caldran per a la planetització de què parlava abans. La segona mesura seria preservar la diversitat. Hem d'evitar que el planeta perda les diferents memòries que existeixen i que s'han generat a partir de les experiències de segles i segles de vida. La tercera cosa que cal que fem és socialitzar la revolució científica tecnològica perquè l'experimentació i el coneixement són les úniques coses que ens poden salvar. Si incrementem la sociabilitat a partir de la socialització, la nostra espècie sobreviurà. Si no ho fem, no funcionarem. Cal canviar la perspectiva biològica de l'hominització i caminar cap a l'humanització.

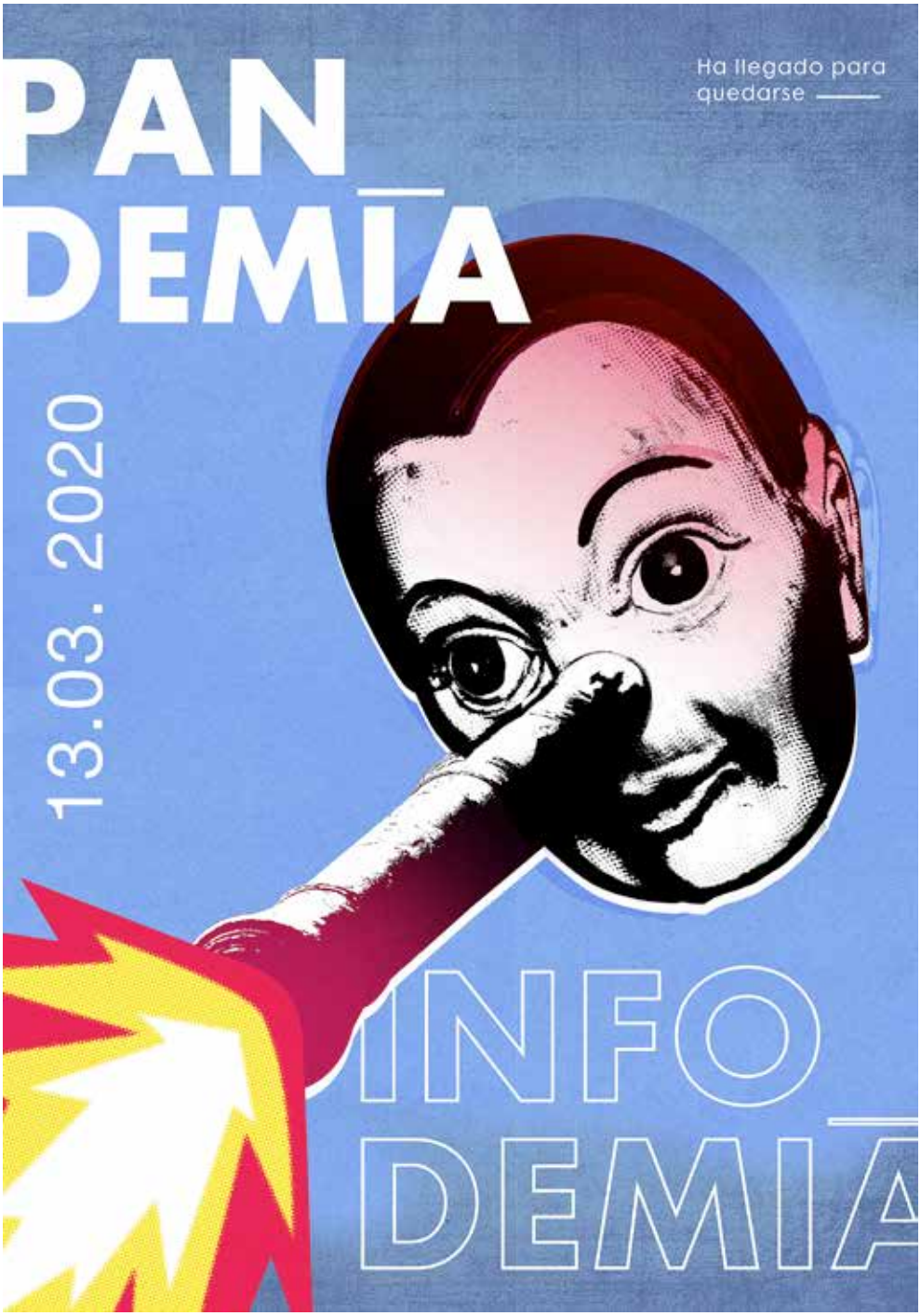
Joan Quirós_Il·lustrador/Cal·lígraf

Fernando Broncano
Filòsof, catedràtic de Lògica i Filosofia de la Ciència a la Universitat Carles III de Madrid. Especialista en epistemologia, teoria de la racionalitat i de l'acció, i filosofia de la tecnologia. El seu últim llibre és *Puntos ciegos: Ignorancia pública y conocimiento vallado*, 2019.

Fernando Broncano: "En tiempos de ansiedad crece el miedo a la libertad, y eso tiene enormes rendimientos políticos"
eldiario.es, 24.04.2020
Entrevistat per Carlos H. de Frutos

Si les ciències i la tecnologia s'orienten al coneixement, les humanitats ho fan cap a la saviesa, que és la consciència dels límits del nostre coneixement. En aquest sentit, exerciran el seu paper si no perden lucidesa i contacte amb el teixit social i amb el desenvolupament del coneixement, si no es resignen a ser mers gerrons decoratius d'una cultura cada vegada més mercantilitzada. L'estratègia de les humanitats, en un sentit ampli que inclouria gran part de la cultura literària i artística, és fer les preguntes incòmodes, aquelles que deixen sense alé les consciències i molesten. Alguna cosa com psicoanalistes impertinents. Ara, a més, els tocarà també una altra funció, la de recordar la força dels lligams socials que ens vinculen, el poder de la confiança que produeix la cooperació i l'impuls per a la recuperació de l'esperança.

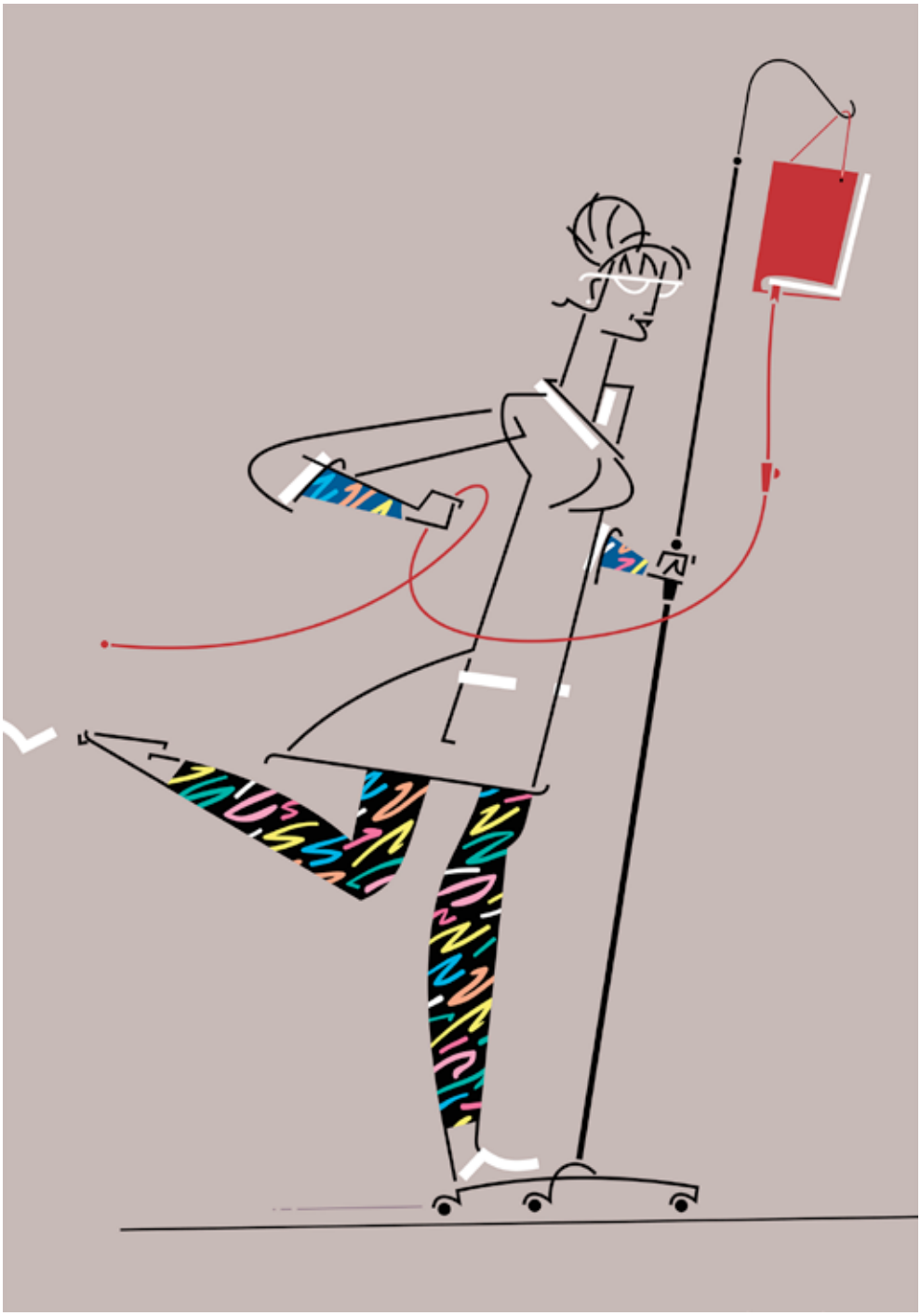

Locandia_Dissenyadors

Edgar Morin
Filòsof i sociòleg francès. Va estudiar a la Universitat de Dret de París i ha sigut director d'investigació del CNRS. És autor de la teoria del pensament complex que desenvolupa en la seua obra magna *La Méthode*, 1977. Morin és un dels grans pensadors del segle xx.

Edgar Morin: "Vivimos en un mercado planetario que no ha sabido suscitar fraternidad entre los pueblos"
El País, 12.04.2020
Entrevistat per Nuccio Ordine
© Corriere della Sera

P. Precisament ara ens adonem que llegir llibres, escoltar música, admirar obres d'art és la millor manera de conrear la nostra humanitat.
R. Sens dubte. El confinament està fent que ens adonem de la importància de la cultura. Una ocasió –mitjançant aquestos sabers que la nostra societat ha anomenat injustament "inútils", perquè no produeixen guanys– per a comprendre els límits del consumisme i de la cursa sense pausa cap als diners i el poder. Haurem aprés alguna cosa en aquestos temps de pandèmia si sabem retrobar i cultivar els autèntics valors de la vida: l'amor, l'amistat, la fraternitat, la solidaritat. Valors essencials que coneguem des de sempre i que, des de sempre, malauradament, acabem per oblidar.

Paco Giménez_Il·lustrador

Daniel Innerarity
Catedràtic de Filosofia política i social, investigador Ikerbasque a la Universitat del País Basc i director de l'Institut de Governança Democràtica. Col·laborador d'opinió de periòdics com El País, Diario Vasco i La Vanguardia. Va rebre el Premi d'Humanitats, Arts, Cultura i Ciències Socials (2008) i el Premi Príncep de Viana de la Cultura (2013). És autor de llibres com *Ética de la hospitalidad*, 2011; *Política para perplejos*, 2019; i *Pandemocracia. Una filosofía de la crisis del coronavirus*, 2020.

El crack del coronavirus
Carne Cruda, 17.03.2020
Entrevistat per Javier Gallego

I un altre tipus d'aprenentatge que hem de fer, baix el meu punt de vista, és que es posa de manifest el poc que som capaços de protegir-nos i el molt que som capaços d'autoamenaçar-nos amb la nostra mobilitat, amb la nostra forma de consum [...] jo ja no puc protegir del canvi climàtic posant un mur o tancant les fronteres, però tindré que pensar que la gent té dret a ser protegida del canvi climàtic, i això es fa altrament, amb cooperació, cimeres internacionals, energies alternatives, canvi dels modes de consum, etc.; però cal que la gent estiga protegida i hem de pensar, entre tots, sistemes de protecció adequats a aquest món on ja no s'hi valen els murs, les fronteres i els procediments semblants.

Fase Studio_Dissenyadors

Francisca Sauquillo
Presidenta del Moviment per la Pau –MPDL– i patrona de la Fundació Alterativas. És una advocada i política coneguda pel seu activisme en tant que advocada laboralista i en defensa de les llibertats democràtiques. Ha rebut diferents premis i guardons, entre els quals Premi Dona Europea (1993), II Premi per les Llibertats Luis Cabrejas (2016) o X Premi Enrique Ruano Pro Drets Humans de la Universitat Complutense de Madrid (2019).

Resiliencia y solidaridad: la adaptación de la sociedad a una crisis global
Blog 'Alternativas'
El País, 03.04.2020

El sistema tindrà també que demostrar la seua resiliència ara, mentre dure la crisi, però de la mateixa forma o més si cap quan aquesta acabe. Perquè s'acabarà.
[...] Som les persones les que estem demostrant la nostra solidaritat i suport amb els nostres éssers propers, cuidant-nos i cuidant-los en la distància, però també amb els nostres veïns, amb les nostres comunitats i amb totes aquelles persones que estan fent possible que tingam accés a serveis bàsics essencials. Es fonamental destacar que no tendríem accés a ells sense totes les persones que segueixen treballant tot arriscant la seua salut, moltes d'elles fins ara no valorades pel sistema: personal de supermercats, de la neteja, d'infermeria, transportistes i un llarg etcètera. Caldrà que ho recordem quan tot açò s'acabe.

Omega Tbs_Il·lustrador

Hartmut Rosa
Filòsof i director del Max Weber Center for Advanced Cultural and Social Studies. Està considerat com un dels representants de la nova teoria crítica. Les seues investigacions versen sobre la sociologia del temps i la formació d'identitats. Entre les seues obres trobem *Acceleration. Towards a Critical Theory of Late Modern Temporality*, 2010, o *Social Acceleration*, 2015.

Recuperar el vínculo intergeneracional
El País, 04.05.2020

El tracte que donem als nostres majors ha estat, cada vegada més, motiu de mala consciència. En una societat accelerada, no se'ls respecta com a ancians i savis, sinó que se'ls abandona com a éssers que ja no pertanyen al temps present i se'ls relega amb la seua debilitat, tancats en residències i apartats de la vida social. De fet, el coronavirus ens proporciona una justificació per a aquest abandonament. En no visitar-los, en mantenir la distància social, estem protegint la seua vulnerabilitat, estem fent una bona acció. D'aquesta manera, s'amplifica una tendència de les nostres societats que ve de lluny; la distància social i temporal es tradueix en distància física, es trenca la cadena entre generacions, s'aprofundeix la marginació i s'augmenta l'allunyament. Però trencar el vincle amb el passat ens duu inevitablement a trencar també amb el futur.

www.
.com/
=gH -qdXclA

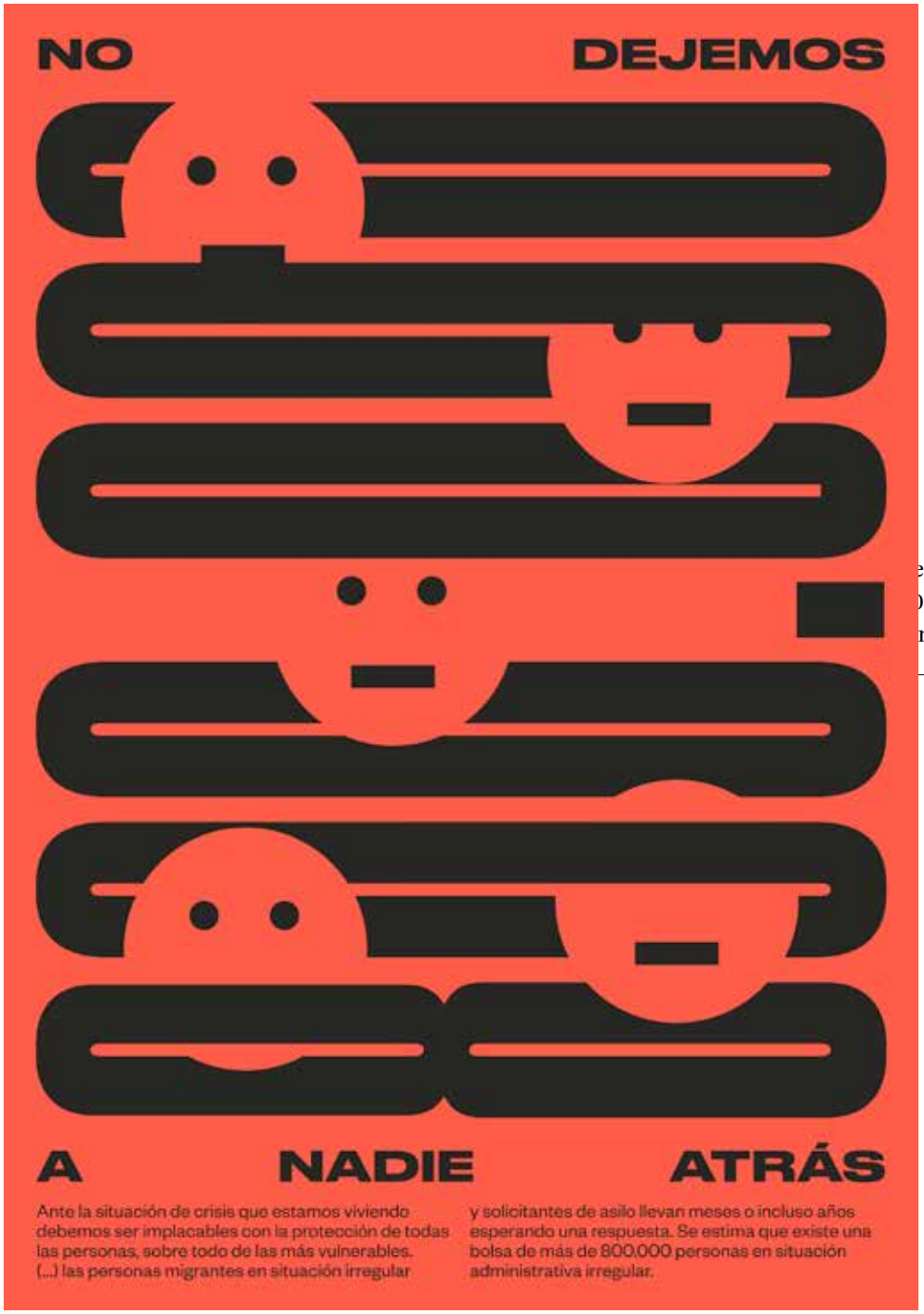
Dani Sanchis_Il·lustrador

Estrella Galán
Secretària General de la Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (CEAR) i patrona de la Fundació Alternativas. És llicenciada en Antropologia Social i Cultural. Ha col·laborat en diverses investigacions sobre la immigració, asil i codesenvolupament.

No podemos abandonar a 800.000 migrantes en situación irregular
Vídeo en YouTube de la Fundación Alternativas (#VocesAlternativas)
29.04.2020

I en aquesta ocasió vull centrar-me en la situació que viuen les persones migrants en situació irregular i sol·licitants d'asil que duen mesos i fins i tot anys esperant una resposta. Hom estima que existeix una borsa de més de 800.000 persones en situació administrativa irregular, a més d'un stock de més de 100.000 sol·licituds d'asil que estan pendents d'una resposta. [...] La resta es convertiran en persones irregulars que no seran expulsades i que seran invisibles als nostres ulls, però que engrossaran les borses de pobresa del nostre país. Per això, ara que hi han sectors que demanen mà d'obra treballadora, sectors com l'agrícola, el sanitari, el de transports o el d'assistència a les persones, i ara també que les fronteres van a estar tancades durant molt de temps [...] , és el moment de fer el pas i no deixar ningú enrere.

encial.com/
020-05-09/
nologicas-
_2587075/

María Gómez-Senent_Dissenyadora

Esteban Hernández
Llicenciat en dret. Periodista del diari El Confidencial. Ha treballat en mitjans com El Mundo, La Vanguardia o Ruta 66. Els seus articles com analista polític són una referència ineludible. Autor d'*El fin de la clase media*, 2014; *Nosotros o el caos*, 2015; i *Los límites del deseo*, 2016.

Por qué están ganando las tecnológicas: Netflix y el 'lumpenartista'
El Confidencial, 09.05.2020

Les companyies tecnològiques van a ser les guanyadores de la pandèmia. Passa en tots els sectors de l'economia, però la cultura és un dels més significatius. Amazon és la gran beneficiada d'aquest enclaustrament, ja que la seua competència física quedarà debilitada o desapareixerà, i plataformes com Netflix estan sumant suscriptors al seu model, molts del quals han acabat per decidir-se a causa del confinament. En la música ocorre quelcom semblant, ja que amb l'aturada del sector principal, les actuacions, les discogràfiques tindran més presència, però des de la venda digital o les plataformes com Spotify. [...] queda aqueixa sensació de pèrdua de l'amant de la cultura, que enten que llegir un llibre en paper, anar al cinema, a un concert, formen part d'una experiència que dóna sentit a la cultura en si mateixa.

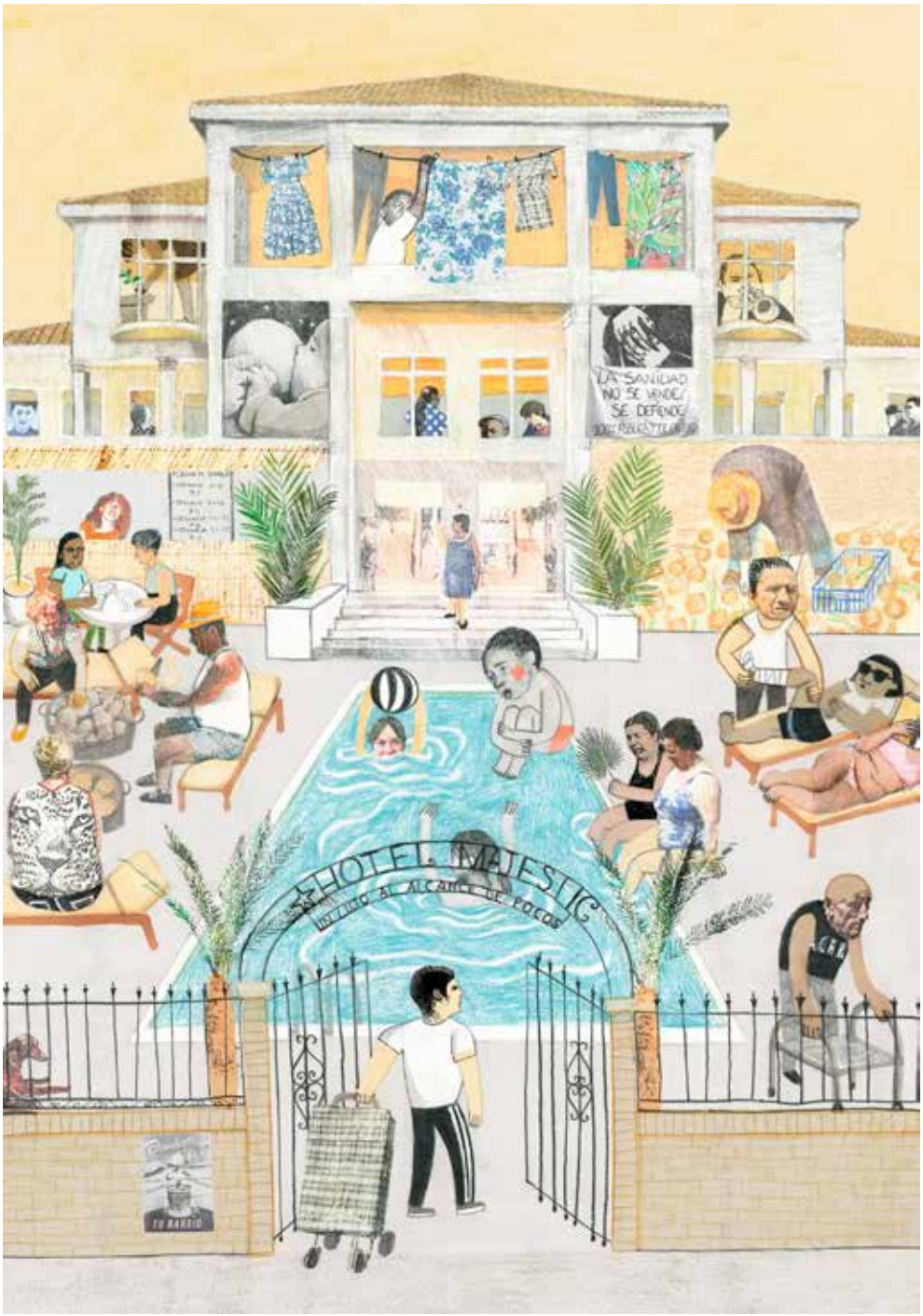
Raúl Ferrís_Dissenyador

Yayo Herrero
Antropòloga i activista ecofeminista. Ha sigut coordinadora estatal d'Ecologistas en Acción, directora general de la Fundació FUHEM i en l'actualitat és professora de la UNED. També col·labora amb diversos mitjans de comunicació com eldiario.es. Entre les seues publicacions podem destacar *La gran encrucijada. Sobre la crisis ecosocial y el cambio de ciclo histórico*, 2016, o *La vida en el centro. Voces y relatos ecofeminista*s, 2018.

Yayo Herrero: "El aislamiento ha sido el desencadenante para reconocer la interdependencia"
La Marea, 09.04.2020
Entrevistada per Pablo Gutiérrez de Álamo

Aprendre a viure amb el necessari. Tot el món. Açò suposa un canvi en els models productius, en els estils de vida i de consum absolutament radical. Per això, cal canviar la cultura del repartiment. Per a que persones que es troben en situacions tremendament vulnerables, empobrides i precàries puguen viure amb el necessari, cal abordar la distribució de la riquesa, dels temps i dels treballs que calen per tal de mantenir la nostra espècie. Mira la quantitat de treball d'assistència que s'ha revelat com a necessari a partir de la crisi. […] Aquest principi de l'assistència, des de la lògica del repartiment i la justícia per a que tots en tinguen prou, suposa una manera d'abordar la política pública i l'economia que està a les antípodes de les que tenim en el moment actual.

Ana Penyas_Il·lustradora

Noam Chomsky
Lingüista, filòsof, analista polític i activista nord-americà. És professor emèrit de Lingüística al Massachusetts Institute of Technology. Especialista en teoria lingüística i ciència cognitiva. Entre els seus últims treballs destaquen *Qui domina el món?*, 2016; *Rèquiem per al somni americà*, 2017; i *Malestar global. Conversaciones con David Barsamian sobre las crecientes amenazas a la democracia*, 2018.

Superaremos la crisis del coronavirus, pero tenemos crisis más serias por delante
Cultura Inquieta, 20.04.2020
Entrevistat per Srećko Horvat

Les opcions van des del establiment d'estats brutals altament autoritaris fins a la reconstrucció radical de la societat en termes més humans, preocupats per les necessitats humanes, no pel benefici privat. Hem de tenir en compte que els estats viciosos extremadament autoritaris són prou compatibles amb el neoliberalisme. [...] Per tant, no està fora de lloc pensar que un sistema neoliberal salvatge podria ser reinstal·lat mitjançant la força i la violència estatal exercida per autoproclamats llibertaris. Per una banda, aquest és un malson que podria fer-se realitat. Però no necessàriament, ja que existeix la possibilitat que la gent s'organitze, es comprometa, com molts ja ho estan fent, i duguen un món molt millor, que s'enfronte també als enormes problemes que ja venen de camí.

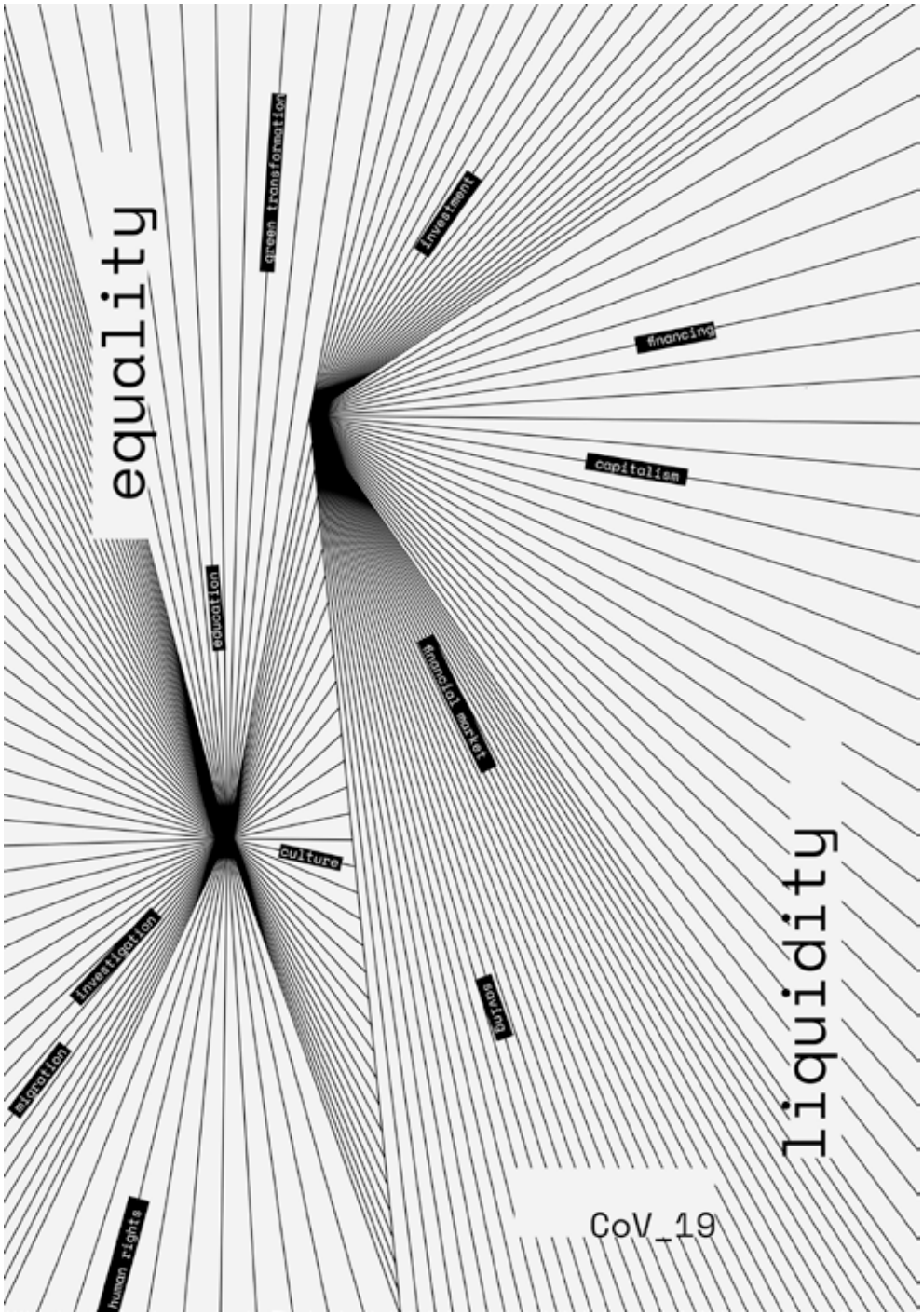
Borja Bonaque_Il·lustrador

Yanis Varoufakis
Economista greco-australià, catedràtic d'Economia i ex ministre de Finances de Grècia. És el líder del partit grec MeRA25 i cofundador del moviment paneuropeu DiEM25. Entre les seues publicacions trobem *¿Y los pobres sufren lo que deben? ¿Cómo hemos llegado hasta aquí y por qué necesitamos un plan B para Europa?*, 2016; *Talking to My Daughter about the Economy*, 2017; i *Comportarse como adultos: Mi batalla contra el establishment europeo*, 2017.

Yanis Varoufakis on the economic and political impact of the coronavirus
DiEM25, 15.03.2020

Fins i tot si els Bancs Centrals del Món, la Reserva Federal, el Banc del Japó, el Banc d'Angleterra, el Banc Central Europeu... Fins i tot si consegueixen reflotar el capitalisme de nou, de la mateixa manera que ho van fer el 2008-2009, això no ens durà allà on erem abans del Covid-19, i això és així per una raó molt, molt simple: el Covid-19 ha punxat la bombolla en què el capitalisme financer estava assentat fins ara. Així que, fins i tot, si els mercats financers es refloten una vegada més, el nivell d'inversió serà encara més baix que fa uns mesos (i no oblidem que fa uns mesos el nivell d'inversió en coses que la humanitat necessita, com ara béns tangibles, energia verda, etc., el nivell d'inversió en relació amb la liquidesa i l'estalvi disponibles mai no ha estat tan baix que abans de l'atac del Coronavirus).

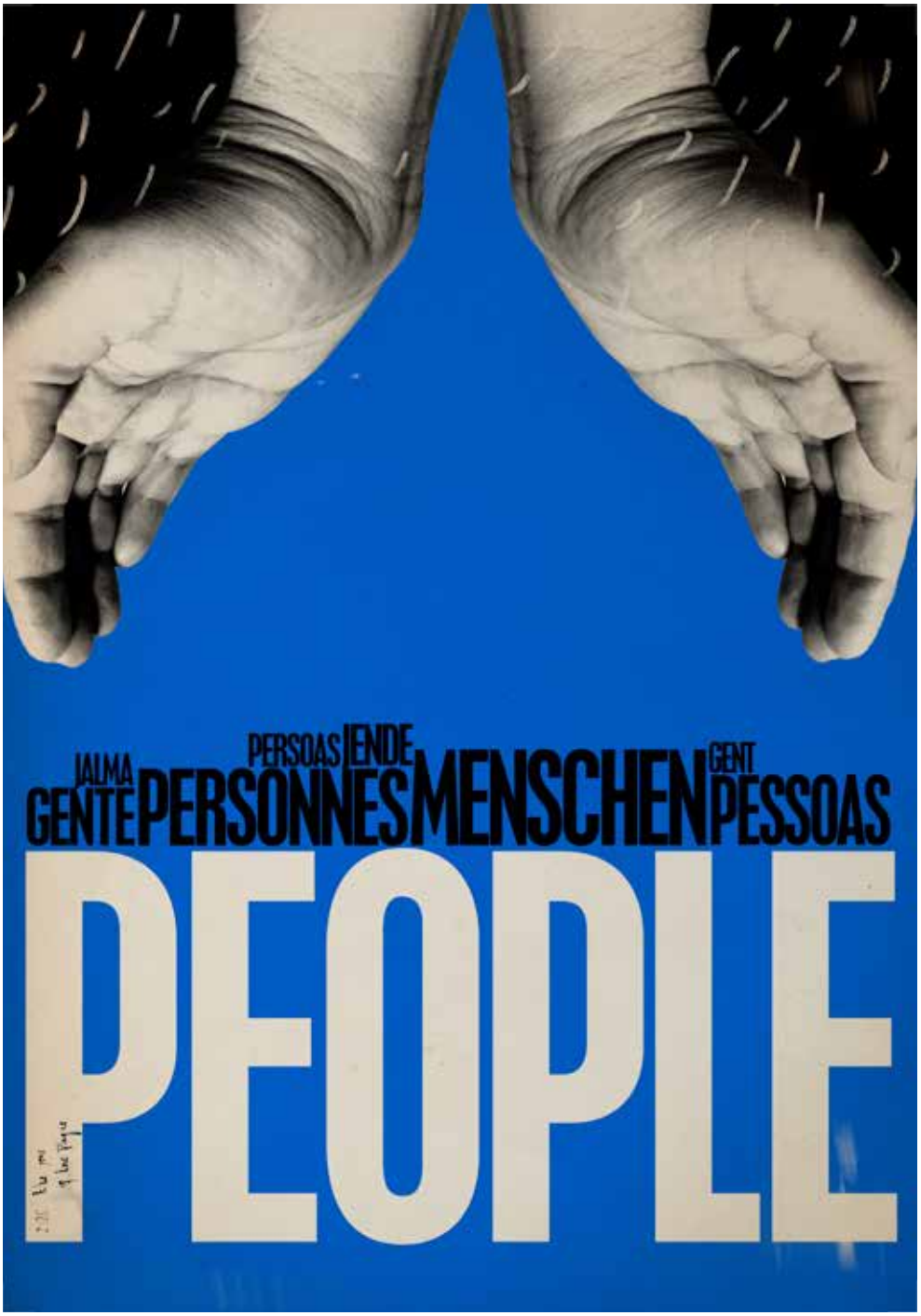

Carlos Sánchez y Andrea Redondo_Dissenyadors

Mariana Mazzucato
Economista italo-nord-americana, directora de l'Institut per a la Innovació i Propòsit Públic al University College of London. Investiga especialment els mercats financers, la innovació i el creixement econòmic. Entre les seues obres destaca *El valor de las cosas. Quién produce y quién gana en la economía global*, 2019.

La triple crisis del capitalismo
Project Syndicate, 30.03.2020
Traducció d'Esteban Flamini

Aquesta vegada, les mesures de rescat, sí o sí, cal que vinguen acompanyades de condicions. Ara que l'Estat va a ser de nou actor principal, cal donar-li el paper de l'heroi, no de l'ingenu que paga la festa. Això implica proveir solucions immediates, però pensades de tal manera que puguen servir a l'interès públic a llarg termini. [...] Ens calen urgentment estats emprenedors que inverteixen més en innovació en àrees com la intel·ligència artificial, la salut pública, les energies renovables, etcètera. Però aquesta crisi és un recordatori que també necessitem estats que sàpiguen negociar, per tal que els beneficis de les inversions fetes amb els diners de la gent tornen a la gent. [...] Ara que els governs estan en peu de guerra tenim una oportunitat d'arreglar el sistema.

Ana Criado_Dissenyadora

Juan Moscoso del Prado
Economista, consultor financer, professor i polític. Ha destacat pel seu paper com a portaveu en la comissió mixta per a la Unió Europea i per la seua participació en el desenvolupament del Tractat de Lisboa. A més, és membre de la Fundació Alternativas.

Reflexiones desde el confinamiento: tecnología, economía e instituciones
El País, 06.04.2020
Blog 'Alternativas'

Nosaltres sols no podem fer front a aquella que pot ser la recessió més profunda a Espanya i a la resta d'Europa des de la Guerra Civil i la Segona Guerra Mundial. Però és que tampoc ho podran fer la resta de països europeus. Aqueixa és la principal raó de ser de la Unió Europea, ser més forts junts, i aquest és, potser, l'escenari més terrible que podíem imaginar fet realitat. Cal unir esforços i fer-ho no només mutalitzant deute i esforços fiscals per tal de mantenir viu el nostre sistema productiu, i garantir recursos de subsistència a la població sense generar una crisi social de dimensions inimaginables, sinó construint una estratègia comuna industrial, científica, tecnològica i, per descomptat, sanitària i de logística per a combatre la crisi del Covid-19, ser capaços de garantir la nostra pròpia seguretat i eixir-ne reforçats.

Diego Mir_Dissenyador/Il·lustrador

Franco "Bifo" Berardi
Franco Berardi (Bifo) és un filòsof contemporani italià i actualment treballa com a docent a Bolonya. Fundador i col·laborador de Ràdio Alice.
És autor de diversos llibres, com ara *Félix*, 2013; *El trabajo del alma. De la alienación a la autonomía*, 2016; i *Fenomenología del fin. Sensibilidad y mutación conectiva*, 2017.

Franco "Bifo" Berardi: "Tenemos que reinventar el placer"
Clarín. Revista Ñ, 15.05.2020
Entrevistat per Alejandra Varela

Paradoxalment, l'expressió liberal *There is no alternative* ara va en un sentit contrari. La renda bàsica semblava impensable en el context pre virus perquè no hi havia alternativa al treball assalariat, ara sembla que la renda bàsica és necessària per poder suportar la vida social, la demanda econòmica. No és una opció, és una mesura indispensable, però cal anar més enllà. La relació entre treball i supervivència no pot continuar, hem de considerar el dret a la vida com quelcom d'universal, independent del treball. Cal eixir de la concepció basada sobre el profit privat i la desigualtat perquè *There is no alternative* ja no funciona.

Nuria Riaza_Il·lustradora

Ai Weiwei
Artista i dissident xinés, col·laborà amb els arquitectes suïssos Herzog & de Meuron com a assessor artístic en l'Estadi Nacional de Pekín per als Jocs Olímpics de 2008. Com activista ha criticat constantment el govern xinés per la seua postura respecte de la democràcia i els drets humans, així com el dany que la manca de llibertat d'expressió causa a la Xina. Acaba de publicar un llibre d'aforismes a Espanya: *Humanidad*, 2020.

El capitalismo ha llegado a su fin
El País, 05.04.2020
Entrevistat per Isolda Morillo

El capitalisme ha arribat a la seua fi. No pot continuar desenvolupant-se moral i èticament. Fa mal a les nacions menudes, s'apodera dels recursos del planeta, saqueja sense fre. Xina nodreix els interessos de les grans empreses occidentals i aquestes han fet que Xina siga cada vegada més poderosa. Aquestes companyies no estan restringides per cap Estat, nació o cultura. Xina està disposada a fer coses que no es poden fer a Occident. La globalització s'està duent a terme sobre la base del desenvolupament del capitalisme i el colonialisme. La crisi subjacent és palpable, i els desastres que vindran passaran més d'una vegada.

Corona-
crisis i
cultura:
Propostes
de Creadors
Valencians

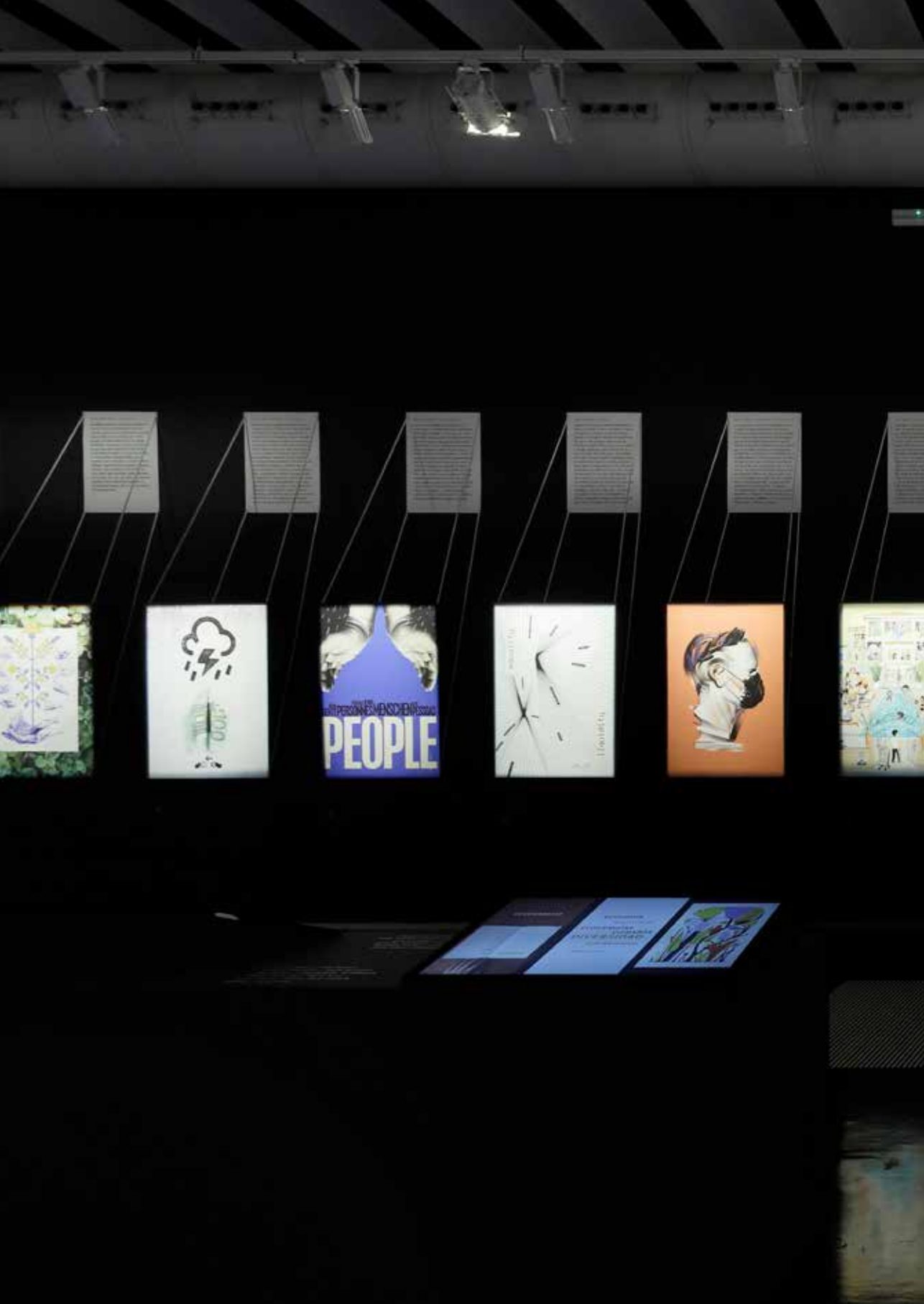

PER
MOLTS
ANYS
FOOD
BANK

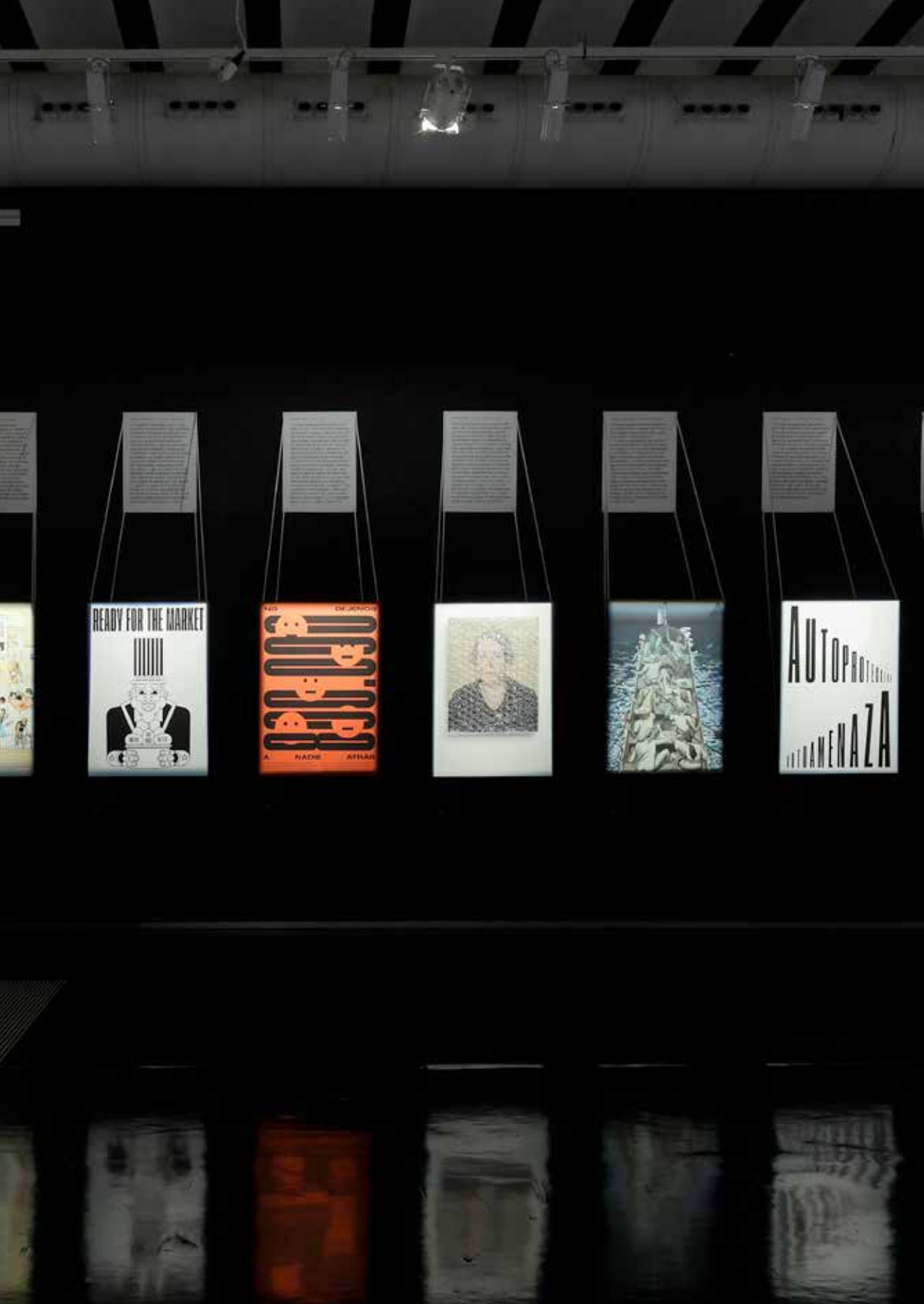

IF
FEELSICK
TRUE
KEEP
WORKINC:
AND
SHUT UP
);

PER
MOLTS
ANYS
FOOD
BANK

IF
FEEL SICK
TAKE
KEEP
WORKING
AND
SHUT UP

PEOPLE

READY FOR THE MARKET
AUTOPROTEKCIJA
AMENAZA

Corona-crisis i cultura:

→ Propostes de Creadors Valencians

Centre Cultural La Nau
de la Universitat de València

Sala Acadèmia

29/09/2020 – 29/11/2020

Rectora de la Universitat de València
Maria Vicenta Mestre Escrivá

Vicerector de Cultura i Esport
Antonio Ariño Villarroya

Organitza i produeix
Vicerectorat de Cultura i Esport
de la Universitat de València

Centre Cultural La Nau
de la Universitat de València

Col·labora
Direcció General de Cultura i
Patrimoni, Generalitat Valenciana

Regidoria de Cultura,
Ajuntament de València

Universitat Politècnica de València

Agraïments

www.elpais.com
www.lamarea.com
www.latercera.com
www.eldiario.es
www.rt.com
www.elespanol.com
www.clarin.com
www.ctxt.es
www.bbc.com
www.ethic.es
www.elconfidencial.com
www.elsaltodiario.com
www.project-syndicate.org
www.conversacionsobrehistoria.info
www.theconversation.com
www.europapress.es
www.fundacionconama.org
www.culturainquieta.com
www.diem25.org
www.fundacionalternativas.org

Exposició

Comissària
Marisa Gallén Jaime

Coordinació del projecte
Norberto Piqueras Sánchez

Gestió tècnica
Manuel Martínez Tórtola

Disseny expositiu
Carmen Baselga / Gallén + Ibáñez

Gestió administrativa
Margarita Ros Martínez
Raquel Moret Alfonso

Comunicació
Magdalena Ruiz Brox

Difusió online
Alicia Alcantud Garrido

Muntatge
Santiandrés, muntatge expositiu, S.L.
Francisco Burguera Pérez
Álvaro David García
Pedro Herráiz Merino

Estampació digital
Paco Mora

Recursos i elements expositius
Carpintería metálica MUFRI
Sinergies

Edició vídeos i animacions
Gallén + Ibáñez
Alicia Alcantud Garrido
Javier Polo
Rocío Pascual
Nacho Agote (Taller d'Audiovisuals de la Universitat)

Assistència en sala
Esfera Proyectos Culturales

Catàleg

Edita
Universitat de València

Coordinació de l'edició
Norberto Piqueras Sánchez
Manuel Martínez Tórtola

Disseny i maquetació
Gallén + Ibáñez

Textos
Antonio Ariño
Raquel Pelta
Xavi Calvo

Fotografies
Eduardo Alapont

Traduccions i correccions
Servei de Política Lingüística de la Universitat de València
Antoni Domènech

Impressió
La Imprenta CG

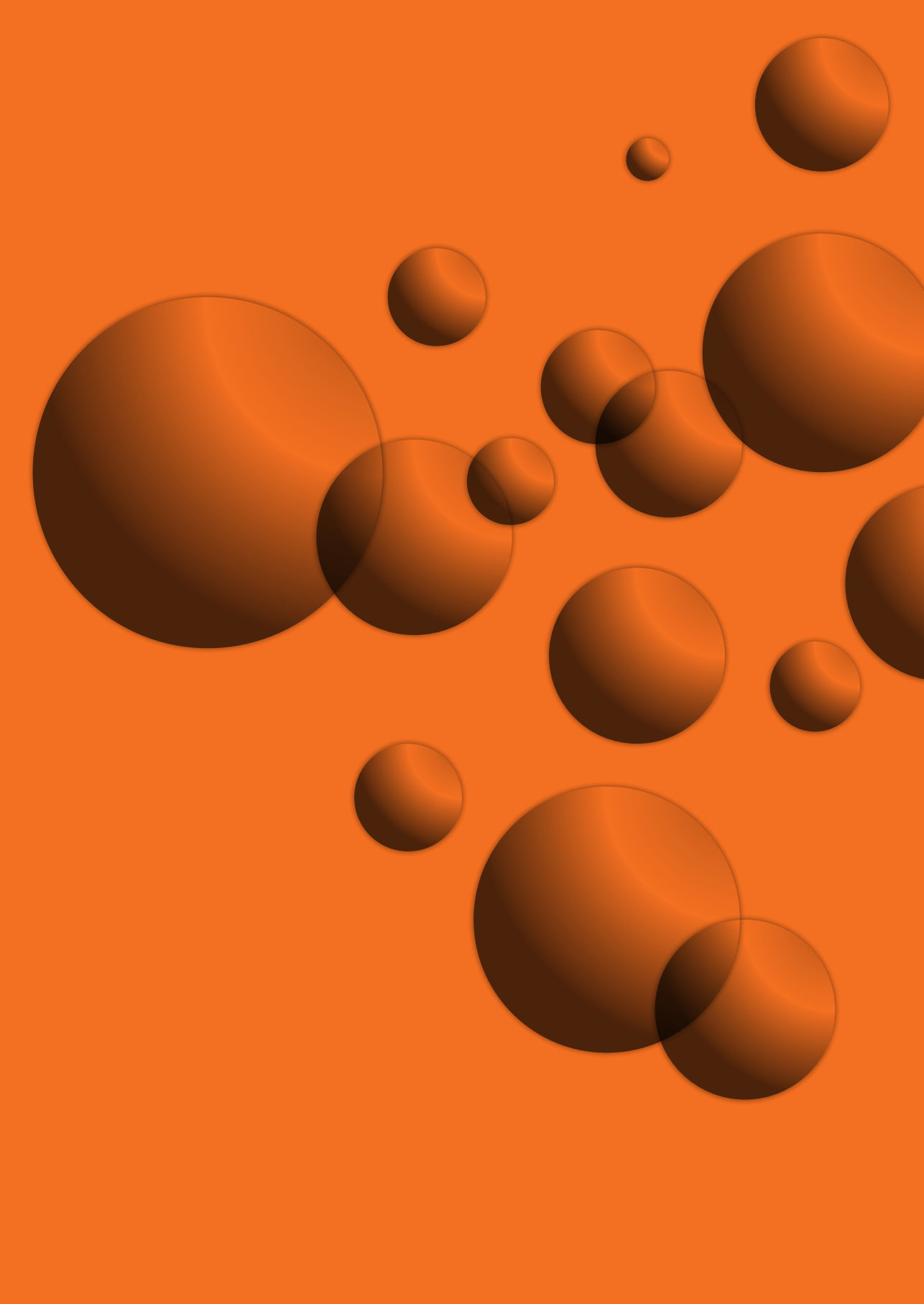
Dipòsit legal: ¿???

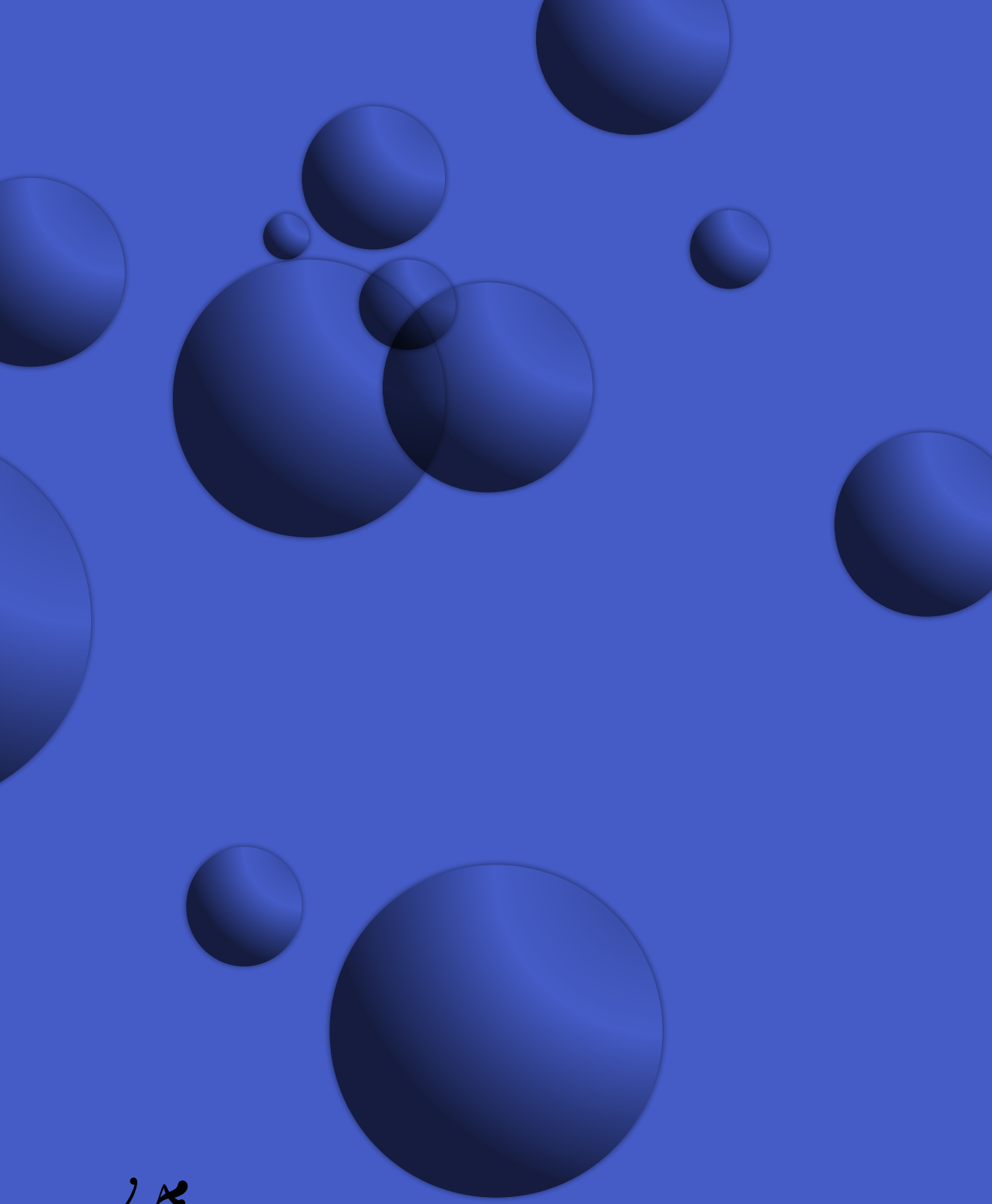
ISBN: 978-84-9133-333-3

© De les imatges: els autors
© Dels textos: els autors
© D'aquesta edició: Universitat de València

Creadors

Jorge Lawerta
Lina Vila
Nueve
Xavier Monsalvatje
Democràcia
María Herreros
Laura Pérez Juárez Casanova
Ibán Ramón
Sandra Figuerola
Cento Yuste
Malota
Boke Bazán
Mariscal
Patricia Bolinches
Paco Roca
Alejandro Benavent
Cachete Jack
Carla Fuentes
Milimbo
Menta
Clara Iris
Dídac Ballester
Elías Taño
Virginia Lorente
Sebastián Alós
Coté Escrivá
Dani Nebot
MacDiego
Paula Sanz
Yinsen
Marisa Piñana
Lalalimola
María Rodilla
Pepe Gimeno
Joan Quirós
Locandia
Paco Giménez
Fase Studio
Omega Tbs
Dani Sanchis
María Gómez-Senent
Raúl Ferrís
Ana Penyas
Borja Bonaque
Carlos Sánchez y Andrea Redondo
Ana Criado
Diego Mir
Nuria Riaza
Escif

CENTRE CULTURAL
VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

GENERALITAT VALENCIANA
Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA

ISBN-13: 978-8491333333